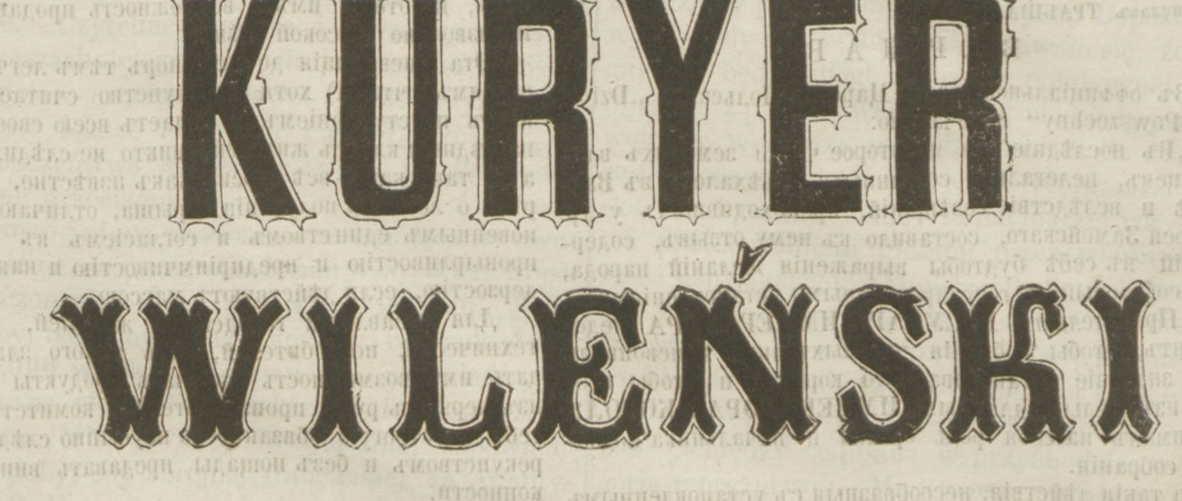
№ 71. ВТОРНИКЪ, 11 СЕНТЯБРЯ. 1862. WTOREK 11 WRZEŚNIA. № 71.

ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ

ГАЗЕТА
ОФФИЦІАЛЬНАЯ, ПОЛИТИЧЕСКАЯ И ЛИТЕРАТУРНАЯ.
ВЫХОДИТЪ ПО ВТОРНИКАМЪ И ПЯТНИЦАМЪ.

Цѣна на мѣстѣ: За годъ 10 р. За полъ-года 5 р. За четверть года 3, р. За 1 мѣсяцъ 1 р.
Съ пересылкою за годъ 12 р. За полъ-года 6. р. За четверть года 3 р. 50 к.
За объявленія: За строку изъ 40 буквъ платится 17 коп. сер.

GAZETA
URZĘDOWA, POLITYCZNA I LITERACKA.
WYCHODZI WE WTORKI I PIĄTKI.

Cena na miejscu: Roczna rs. 10, Półroczna rs. 5, Kwartałowa rs. 3, Miesięczna rs. 1.
Z przesyłką: Roczna rs. 12, półroczna rs. 6, kwartałowa rs. 3 kop. 50.
Za wiersz ze 40 liter ogłoszenia płaci się 17 kop. sr.

СОДЕРЖАНІЕ.

TREŚĆ.

Часть оффиціальная.

Ст.-Петербургъ, 9 *сентября.*

Указомъ правительствующаго сената, отъ 25 іюля 1862 года, произведены, за выслугу лѣтъ, по Виленской губерніи: въ надворные совѣтники — коллежскіе ассесоры: старшій чиновникъ особыхъ порученій при гражданскомъ губернаторѣ Павелъ ПОПОВЪ, старшій секретарь губернскаго правленія Касперъ-Мельхіоръ-Бальтазаръ НОВОКУНСКІЙ, Ошмянскій земскій исправникъ Михаилъ СЕРЕБРАКОВЪ, и исправляющій должность судебнаго слѣдователя Трокскаго уѣзда Станиславъ ТРЖЕЦЯКЪ; въ коллежскіе ассесоры—титулярные совѣтники: исправляющіе должности судебныхъ слѣдователей уѣздовъ—Лидскаго Альбинъ ЖОЛОНДЗЬ, Свенцянскаго Юльянъ Григоровичъ, Дисненскаго Іосифъ ЭЙСЫМОНТЪ и Полинъ-Владиславъ ПЕРЖАНОВСКІЙ, попечители сельскихъ запасныхъ магазиновъ уѣздовъ: Свенцянскаго — Матеушъ ПОЛЬКОВСКІЙ, и Каетанъ ХАЛЕЦКІЙ, Виленскаго Александръ ЗАІОНЧКОВСКІЙ, и Устинъ-Францъ РОСТЕКЪ, Ошмянскаго Сигизмундъ ЯНКОВСКІЙ и Свенцянскій уѣздный судья Игнатій КАМЕНСКІЙ; въ титулярные совѣтники коллежскіе секретари: младшій чиновникъ особыхъ порученій при гражданскомъ губернаторѣ Николай АБРАМОВСКІЙ, губернскаго правленія—помощникъ старшаго секретаря (онъ же переводчикъ) Осипъ ВИЛЕЙКО, столоначальники: Фердинандъ ВЕНЦЛАВОВИЧЪ и Давыдъ ЯКУБОВСКІЙ, засѣдатель Ошмянскаго уѣзднаго суда Александръ КРИЧИНСКІЙ, попечители сельскихъ запасныхъ магазиновъ Свенцянскаго уѣзда—Викентій КВИНТО, и Вернардъ МАСЛОВСКІЙ, становые приставы уѣздовъ: Лидскаго Валеріанъ ЗАШТОВТЪ и Дисненскаго Егоръ ГЕНЗЕЛЬ, письмоводитель Вилейской дворянской опеки Брониславъ-Викторъ ОДЫНЕЦЪ, секретарь Виленской городской полиціи Иванъ Францъ ВОЙТКЕВИЧЪ, и бывшій старшій непремѣнный засѣдатель Трокскаго земскаго суда, нынѣ причисленный къ губернскому правленію Доминикъ Лукашевичъ; въ коллежскіе секретари—губернскіе секретари: губернскаго правленія—помощникъ столоначальника Титъ-Кириллъ МИСЕВИЧЪ и исправляющій должность помощника столоначальника Энгельбертъ МАЛИНОВСКІЙ, Свенцянскій уѣздный стряпчій Василій ЗУБЦОВЪ, секретарь Свенцянской городовой ратуши Флоріанъ ОНОШКО, уѣздныхъ судовъ: Ошмянскаго дворянскій засѣдатель Витольдъ РАЧКЕВИЧЪ, Лидскаго—секретарь Августинъ МИЦКЕВИЧЪ, и помощникъ секретаря Матеушъ-Рышардъ ПЕТРУСЕВИЧЪ, Свенцянскаго: секретарь Болеславъ ВРОБЛЕВСКІЙ, и помощникъ секретаря Геронимъ УРНЯЖЪ, письмоводитель канцеляріи Свенцянскаго уѣзднаго предводителя дворянства Любомиръ ЯЦКОВСКІЙ, попечители сельскихъ запасныхъ магазиновъ уѣздовъ— Лидскаго Герардъ ЖОРАВСКІЙ, Трокскаго: Адамъ ЖИЛИНСКІЙ, и Юлій РОССОХАЦКІЙ, письмоводитель Виленской дворянской опеки Антонъ-Федоръ ЧИЖЪ, квартальные надзиратели Виленской городской полиціи: Константинъ-Брониславъ ОСТРОВСКІЙ, и Давыдъ ЗАБЛОЦКІЙ, бывшій секретарь Трокской городовой ратуши Игнатій ЛАВЕЦКІЙ, и канцелярскіе чиновники: канцеляріи гражданскаго губернатора Фердинандъ-Осипъ ПАЦЕВИЧЪ, и Ѳома ИВИЦКІЙ, губернскаго правленія: Кипріанъ ЗАПАСНИКЪ, Иванъ Петръ СЫРВИДЪ, и Игнатій ПЛАВСКІЙ, въ губернскіе секретари—коллежскіе регистраторы: попечители сельскихъ запасныхъ магазиновъ Трокскаго уѣзда — Осипъ-Серваціи РОССОХАЦКІЙ, Ярославъ ТАНЬСКІЙ и Левъ ІОДКОВСКІЙ, секретарь Друйской городовой ратуши Николай ПЕТКЕВИЧЪ, уѣздныхъ судовъ: Трокскаго архиваріусъ Фердинандъ-Антонъ ЖОРОМСКІЙ и Дисненскаго Повытчикъ Игнатій РУТКЕВИЧЪ, письмоводители становыхъ приставовъ уѣздовъ—Лидскаго Кипріанъ МИЦКЕВИЧЪ и Ошмянскаго Казимиръ-Игнатій НОВИЦКІЙ, квартальный надзиратель Виленской городской полиціи Ѳедоръ-Несторъ ВИШНЕВСКІЙ, и бывшій попечитель хлѣбныхъ запасныхъ магазиновъ Дисненскаго уѣзда, нынѣ мировой посредникъ того же уѣзда Иванъ СНИТКО, канцелярскіе чиновники: губернскаго правленія— Иванъ СТАТКЕВИЧЪ, Викентій УРНЯЖЪ, Михаилъ ВОЛЛОВИЧЪ, Оттонъ-Иванъ МОРО, Феликсъ-Юрій БѢЛЕВИЧЪ, и Станиславъ-Мартинъ ДМОХОВСКІЙ, уѣздныхъ судовъ: Ошмянскаго Сикстъ СУРОЖЪ, и Виленскаго Иванъ МАЛИНОВСКІЙ, канцелярій уѣздныхъ предводителей дворянства Свенцянскаго Константинъ-Францъ ГИРО, Трокскаго: Викентій-Эмерикъ РУДОМИНО, и Владиславъ-Викентій ЯБЛОНСКІЙ, Лидскаго Земскаго суда Федоръ-Феликсъ ПРОТЯСЕВИЧЪ, дворянскихъ опекъ—Ошмянской Андрей МИХАЛОВСКІЙ, и Дисненской Адамъ КОВАЛЕВСКІЙ, и Виленской Осипъ СКРЫПКИНЪ, Виленской врачебной управы Альфонсъ-Иванъ ПОЛЯНСКІЙ, и Виленской городской полиціи Юльянъ-Захарій ВАСИЛЕВСКІЙ, и бывшій канцелярскій чиновникъ Ошмянской дворянской опеки Осипъ ЛАКУЦЕВИЧЪ, въ коллежскіе регистраторы— регистраторъ канцеляріи гражданскаго губернатора Витольдъ-Эдмундъ СЕНКЕВИЧЪ, попечители сельскихъ запасныхъ магазиновъ уѣздовъ: Свенцянскаго Фердинандъ КВИНТО, и Оттонъ НАРВОЙШЪ, Виленскаго Григорій Захеушъ-Ипполитъ ВАНЬКОВИЧЪ, Ошмянскаго—Матеушъ Томашъ КАРЧЕВСКІЙ-ВОЛКЪ, и Варѳоломей-Казимиръ МИХАЛОВСКІЙ, и Виленскаго Генрихъ-Владиславъ-Никодимъ ЧИЖЪ; столоначальникъ Виленскаго городоваго магистрата Венедиктъ-Павелъ ЮРЕВИЧЪ, письмоводитель Свенцянской городской полиціи Киръ-Иванъ ХМЕЛЕВСКІЙ, столоначальникъ Свенцянскаго земскаго суда Флоріанъ РЫМШО, писмоводители становыхъ приставовъ уѣздовъ—Виленскаго Іосифъ ТРУШИНСКІЙ, Свенцянскаго Казимиръ БУКОВСКІЙ, и Ошмянскаго Альфонсъ ПЕТКЕВИЧЪ, канцелярскіе служители— канцеляріи гражданскаго губернатора Виталій БЛАГОВѢЩЕНСКІЙ, губернскаго правленія: Адольфъ-Карлъ ВАЛЕНТЫНОВИЧЪ, Францъ ЧАРНОЦКІЙ, Иванъ ЯРОВОЙ-РАВСКІЙ, и Владиславъ СТЕЦКЕВИЧЪ, уѣздныхъ судовъ — Трокскаго Каликстъ Іосифъ

Dział urzędowy.

St-Petersburg, 9 *września.*

— Przez Ukaz rządzącego senatu, z dnia 25 lipca 1862 roku, za wysługę mianowani zostali w gub. Wileńskiéj: Radcami dworu— Starszy urzędnik do szczególnych poleceń przy gubernatorze cywilnym Paweł POPOW; starszy sekretarz rządu gubernjalnego Kasper-Melchior-Baltazar NOWOKUŃSKI; oszmiański sprawnik Michał SIEREBRAKOW, i pełniący obowiązek istruktora sądowego powiatu trockiego Stanisław TRZECIAK; Assesorami Kollegialnymi— Radcy honorowi: pełniący obowiązki instruktorów sądowych, powiatów— lidzkiego Albin ŻOŁĄDZ, święciańskiego— Juljan GRYGOROWICZ; dziśnieńskiego— Józef EJSSYMONT, i Polin Władysław PERŻANOWSKI. Kuratorowie wiejskich magazynów, powiatów: święciańskiego— Mateusz POLKOWSKI i Kajetan CHALECKI; wileńskiego: Aleksander ZAJĄCZKOWSKI i Justyn-Franciszek ROSTEK; oszmiańskiego— Zygmunt JANKOWSKI; święciański powiatowy sędzia Ignacy KAMIEŃSKI. Radcami honorowymi— sekretarze kollegijalni: młodszy urzędnik dla szczególnych poleceń przy gubernatorze cywilnym Mikołaj ABRAMOWSKI;— rządu gubernjalnego— pomocnik starszego sekretarza (razem tranzlator) Józef WIŁEJKO. Naczelnicy stołu: Ferdynand WĘCŁAWOWICZ i Dawid JAKUBOWSKI, Assesor oszmiańskiego sądu powiatowego Aleksander KRYCZYŃSKI. Kuratorowie wiejskich magazynów powiatu święciańskiego— Wincenty KWINTO i Bernard MASŁOWSKI. Assesorowie stanowi, powiatów: lidzkiego— Walerjan ZASZTOWT i dziśnieńskiego HENZEL; sekr. wilejskiéj opieki dworzańskiej Bronisław-Wiktor ODYNIEC; sekretarz wileńskiéj policji Jan-Franciszek WOJTKIEWICZ i b. starszy assesor ciągły trockiego sądu ziemskiego, dziś delegowany przy rządzie gubernjalnym Dominik ŁUKASZEWICZ. Sekretarzami kollegjalnymi — sekretarze gubernjalni: w rządzie gubern.— pomocnik naczelnika stołu Tytus-Cyryll MISIEWICZ i pełniący obowiązek pomocnika naczelnika stołu Engelbert MALINOWSKI, święciański powiatowy strapczy Bazyli ZUBCOW; sekr. święciańskiego ratusza Florjan ONOSZKO;— sądów powiat.: oszmiańskiego — assesor od dworzaństwa Witold RACZKIEWICZ, lidzkiego: sekretarz Augustyn MICKIEWICZ i pomocnik sekretarza Mateusz-Ryszard PIETRUSEWICZ; święciańskiego—sekretarz Bolesław WRÓBLEWSKI i pomocnik sekretarza Hieronim URNIAŻ; sekretarz kancellarji święc. pow. Marszałka Lubomir JACKOWSKI; kuratorowie wiejskich magazynów w powiatach—lidzkim: Herard ŻORAWSKI, trockim: Adam ŻYLIŃSKI i Juljusz ROSOCHACKI, sekretarz wileń. dworz. opieki Antoni-Teodor CZYŻ. Dozórcy kwartałowi wileń. policji Konstanty-Bronisław OSTROWSKI i Dawid ZABŁOCKI, b. sekr. trockiego ratusza Ignacy ŁAWECKI i urzędnicy kancellarji cywilnego gubernatora Ferdynand-Józef PACEWICZ, Tomasz IWICKI; rządu gubernjalnego Cyprjan ZAPAŚNIK, Jan-Piotr SYRWID i Ignacy PŁAWSKI. Sekretarzami gubernjalnymi — registratorowie kollegjalni: kuratorowie wiejskich magazynów w powiecie trockim— Józef-Serwacy ROSOCHACKI, Jarosław TANSKI i Leon JODKOWSKI, sekretarz drujskiego ratusza Mikołaj PIETKIEWICZ, sądów powiatowych: trockiego— archiwista Ferdynand-Antoni ŻOROMSKI i dziśnieńskiego Ignacy RUTKIEWICZ. Sekretarze assesorów stanowych w powiatach lidzkim Cyprjan MICKIEWICZ i oszmiańskiego Kazimierz Ignacy NOWICKI. Dozórca kwartałowy wileńskiéj policji Teodor-Nestor WISZNIEWSKI i b. kurator magazynów wiejskich powiatu dziśnieńskiego, obecnie Pośrednik Pojednawczy tegoż powiatu Jan SNITKO; urzędnicy kancellarji: rządu gubernjalnego— Jan STATKIEWICZ, Wincenty URNIAŻ, Michał WOŁŁOWICZ, Otton-Jan MORO, Feliks-Jerzy BIELEWICZ i Stanisław-Marcin DMOCHOWSKI; sądów powiatowych— oszmiańskiego Sykstus SUROŻ i wileńskiego Jan MALINOWSKI. W biórach powiatowych marszałków— święciańskiego Konstanty-Franciszek GIRO, trockiego Wincenty-Emeryk RUDOMINA i Władysław-Wincenty JABŁOŃSKI; lidzkiego sądu ziemskiego Teodor-Feliks PROTASEWICZ; dworzańskich opiek: oszmiańskiéj— Andrzej MICHAŁOWSKI i dziśnieńskiéj Adam KOWALEWSKI; wileńskiéj Józef SKRYPKIN; wileńskiego zarządu lekarskiego—Alfons-Jan POLAŃSKI i wileńskiéj policji Juljan-Zacharjasz WASILEWSKI i b. urzędnik kancellarji oszmiańskiéj opieki dworzańskiéj, Józef ŁAKUCEWICZ. Registratorami kollegjalnemi— registrator kancellarji cywilnego gubernatora Witold-Edmund SIENKIEWICZ; kuratorowie wiejskich magazynów, powiatów: święciańskiego: Ferdynand KWINTO i Otton NARWOJSZ; wileńskiego— Grzegorz-Zacheusz-Hippolit WANKOWICZ; oszmiańskiego Mateusz-Tomasz KARACZEWSKI-WOŁK i Bartłomiéj-Kazimierz MICHAŁOWSKI, i wileńskiego— Henryk-Władysław-Nikodem CZYŻ, naczelnik stołu wileńskiego magistratu Benedykt Paweł JUREWICZ, sekretarz święciańskiéj policji Cyrus-Jan CHMIELEWSKI, naczelnik stołu święciańskiego sądu ziemskiego Florjan RYMSZO. Sekretarze assesorów stanowych w powiatach: wileńskim — Józef TRUSZYNSKI, święciańskim— Kazimierz BUKOWSKI i oszmiańskim— Alfons PIETKIEWICZ. Kanceliści: kancellarji cywilnego gubernatora Witalis BŁAHOWIESZCZENSKI; rządu gub. Adolf-Karol WALENTYNOWICZ, Franciszek CZARNOCKI, Jan JAROWOJ-RAWSKI i Władysław STECKIEWICZ; sądów powiatowych: trockiego— Kalikst-Józef KULIKOWSKI i Hippolit-Kajetan CZERWINSKI; oszmiańskiego— Jakób ZAWADZKI i święciańskiego— Józef JUNOWICZ i Kazimierz KISIEL; lidzkiego sądu ziemskiego — Mustafa BOHDANOWICZ; oszmiańskiéj opieki dworzańskiéj— Eustachy MINEJKO; miejskich policij: wilejskiéj — Stanisław CHRUCKI i wileńskiéj— Władysław-Euzebjusz POZNANSKI i Kazimierz Jakób DOWNAROWICZ i b. kancelista święciańskiego sądu ziemskiego Władysław TRABSZA.

Какъ у насъ гибнутъ горячіе люди.

Воспоминанія о Петрѣ Яковлевичѣ С****

(Окончаніе. См. Н. 70.)

Къ чести, однакожъ, этого учрежденія, или его начальства, слѣдуетъ замѣтить, что тамъ вообще не вдругъ человѣкъ допускается къ занятіямъ важнымъ, хотя бы онъ съ неба звѣзды хваталъ. Тамъ умъ— умомъ, ученость — ученостью, трудолюбіе — трудолюбіемъ, а *благонадежность*— благонадежностью. Не *честность*, нѣтъ! Это слово имѣетъ какой-то либеральный оттѣнокъ, и въ департаментскихъ словаряхъ рѣдко помѣщается. Если и употребляется оно иногда въ чиновническомъ языкѣ, особенно между высшими, то въ какомъ то неопредѣленномъ значеніи и болѣе для красоты фразы, но на бумагѣ въ строгомъ классическомъ канцелярскомъ языкѣ, вмѣсто честности употребляется всегда *благонадежность*. Это словцо многозначительное, и истинный его смыслъ знаютъ только тѣ лица, за которыми неотъемлемо утверждено названіе *благонадежныхъ*. Департаментъ, къ которому причисленъ былъ С***, управлялся человѣкомъ благонадежнымъ. Ближайшіе къ нему чиновники были люди благонадежные. Весьма естественно, что и все остальное долженствовало быть подобрано благонадежное. Этому-то искусу въ благонадежности подвергнутъ былъ С***.

Имѣвъ рѣдкое счастіе прослужить года два въ одномъ изъ департаментовъ, я сдѣлалъ наблюденія надъ начальствовавшими въ немъ лицами и, глядя на дѣло практическимъ, опытнымъ взглядомъ, удивляюсь легкомыслію людей, которые воображаютъ, что начальствующія лица вообще держатъ въ черномъ тѣлѣ людей, способныхъ къ чистой работѣ, такъ себѣ, по равнодушію къ судьбѣ себѣ подобнаго. Вовсе нѣтъ: у нихъ сердца очень симпатичныя. Объ этомъ скажутъ вамъ всѣ члены англійскаго клуба, играющіе съ ними въ карты, или кушающіе свѣжепривозныя устрицы. Объ этомъ скажутъ вамъ люди, стоящіе на завидныхъ для нихъ высотахъ, и даже женщины, павшія очень низко. Даже и къ этимъ жертвамъ порока они симпатичны до крайности. Какъ же это возможно, чтобъ они оставались равнодушны къ человѣку равнаго съ ними образованія, къ человѣку, непричастному даже и къ *безгрѣшнымъ* доходамъ, которыми они пользуются, на основаніи мудраго правила: *Большому кораблю большое и плаваніе?* Нѣтъ, это не естественно, и разумѣть ихъ такимъ образомъ значитъ— быть самымъ наивнымъ юношей. Въ черномъ тѣлѣ они держатъ людей не потому, что не видятъ ихъ способностей, что не чувствуютъ ихъ чистоты душевной, что не умѣютъ воспользоваться подобными людьми для своихъ высшихъ, задушевнымъ цѣлей. Они смотрятъ на новичка съ отличными способностями, какъ на рьянаго коня, котораго нельзя же взять да и запречь въ оглобли, безъ предварительныхъ уловокъ. Извѣстно, какъ пріучаются кони къ гоньбѣ и ломовой работѣ; объ этомъ нечего распространяться. Но можетъ быть, не всѣмъ извѣстно, какъ пріучаются способные и чистые душою люди къ благонадежной канцелярской гоньбѣ и ломовой работѣ. Я видѣлъ превосходный опытъ умѣлыхъ рукъ на С****. Его сперва надобно было довести до пониманія, какъ трудно въ Петербургѣ жить небольшимъ жалованьемъ. Называйте, если угодно, это варварствомъ; но послѣ этого— варварство и все то, что дѣлаютъ съ горячимъ конемъ, обращая его на житейскую пользу. Надобно было сперва дать ему почувствовать, что значитъ начальство, которое однимъ почеркомъ пера можетъ перемѣнить васъ изъ убогой квартиры въ комфортную и всей вашей фигурѣ сообщить, посредствомъ портнаго, видъ порядочнаго человѣка. Надобно было внушить ему, какъ полезно понимать не только слова но и самыя мановенія начальства, и вслѣдствіе того поступать такимъ образомъ, чтобы начальство признало его благонадежнымъ. Ничего этого не смыслилъ покойный С***, при всей его учености. Онъ, бѣдный, думалъ, что въ немъ выше всего, выше самой науки, выше гигантской способности къ труду, оцѣнятъ непреклонную честность. Онъ, ученый филологъ, не понималъ различія между *честностью* и *благонадежностью*. Онъ, изслѣдователь гражданскаго права, не зналъ, что, по кодексу канцелярскихъ обычаевъ, *честность* имѣетъ значеніе относительное, тогда какъ *благонадежность* примѣняется ко всѣмъ дѣйствіямъ хорошаго чиновника, и обнимаетъ весь смыслъ его служебнаго характера. Онъ, ученикъ Канта и Гегеля, не подозрѣвалъ, что понятіе *благонадежность* въ области мысли истинный хамелеонъ, и что изъ этого слова можно сдѣлать какое-угодно употребленіе, тогда какъ *честность* годится въ извѣстныхъ только случаяхъ, а въ другихъ рѣшительно безполезна и даже вредна.

О честные юноши и мужи, вступающіе на поприще департаментской дѣятельности! Не полагайтесь на свое отличительное достоинство: оно рѣдко, очень рѣдко оцѣнивается, и почти всегда ведетъ человѣка къ ничтожеству. Усвойте себѣ *благонадежность*, и тогда путь вамъ вѣренъ, и на всѣхъ парусахъ поплывете вы къ успѣху. Слушайте, я разскажу вамъ печальный, но поучительный случай съ человѣкомъ, котораго я зналъ очень близко. Еслибъ этотъ человѣкъ оказался въ департаментѣ *благонадежнымъ*, онъ былъ бы теперь не въ могилѣ, запятнанной самоубійствомъ, а на верху канцелярскаго блаженства. Но онъ былъ *честенъ*, и не имѣлъ понятія о *благонадежности*. Сколько ни прошелъ онъ университетовъ, сколько ни переслушалъ профессоровъ, нигдѣ и никто не внушалъ ему *благонадежности*: всѣ толковали о *честности*, которая такъ трудно прилагается къ дѣйствительной жизни, и особенно въ дѣлахъ канцелярскихъ. И явился онъ, съ своей ученостью, самымъ грубымъ невѣждою въ наукѣ, которая замѣняетъ всѣ недостатки ума и сердца, въ наукѣ *благонадежности*. Слушайте, слушайте! Я употреблю старый стиль Саллюстія для выраженія историческаго факта, совершивагося въ назиданіе потомству.

Доблестный начальникъ не болѣе двухъ разъ допускалъ благороднаго С**** въ свое присутствіе. Въ случаѣ надобности онъ объяснялся съ нимъ чрезъ посредство менѣе значительнаго мужа. Тѣмъ не менѣе однакожъ онъ устремлялъ зоркій, искушенный долголѣтнею опытностью глазъ на поступки и душевныя движенія новаго чиновника, и когда сей послѣдній прошелъ первыя степени канцелярскаго искуса; когда онъ совершенно понялъ, какъ трудно жить въ столицѣ небольшимъ жалованьемъ; когда онъ глубоко почувствовалъ, что значитъ начальство, которое можетъ преобразить его въ иной, благороднѣйшій видъ однимъ почеркомъ пера; когда онъ, казалось, вполнѣ постигнулъ, какъ полезно понимать не только слова, но и самыя мановенія начальства; когда, наконецъ, и обветшалое его платье, и унылый, постническій видъ, обѣщали въ немъ благополучный переходъ изъ честныхъ людей въ благонадежные, ему сдѣлано было отъ посредствующаго мужа предложеніе объѣздить нѣсколько губерній для производства нѣкоторой важной ревизіи. Этотъ фактъ снимаетъ всю отвѣтственность съ доблестнаго начальника въ томъ, что онъ сперва держалъ новичка чиновника, кто бы онъ ни былъ, въ черномъ тѣлѣ. Въ теченіе двухъ-трехъ мѣсяцевъ ревизіи, С*** могъ бы опериться не хуже любаго изъ посредствующихъ департаментскихъ мужей, и притомъ самымъ безгрѣшнымъ образомъ. Но С*** показалъ тутъ самое оскорбительное невѣжество въ пониманіи внутренняго смысла диктаторскаго распоряженія. Онъ завелъ неприличный разговоръ съ посредствующимъ мужемъ о назначенныхъ ему по чину кормовыхъ и прогонахъ. Онъ, съ непростительной близорукостью утверждалъ, что этихъ кормовыхъ прогоновъ мало для того, чтобы прожить въ разныхъ губерніяхъ около трехъ мѣсяцевъ, и довелъ посредствующаго мужа, очень порядочнаго и просвѣщеннаго человѣка, до непріятной необходимости объяснить ему, что эти деньги отпускаются ему на сигары и другія потребности высшаго чиновничьяго быта, а что возить и кормить его въ провинціи будутъ даромъ. Тутъ подразумѣвалось еще, что онъ и воротится не съ пустыми карманами, но посредствующій мужъ стыдился объяснять умному человѣку азбуку службы. Ничего этого не понимая, С*** съ вопіющимъ простодушіемъ спрашиваетъ: „Кто же и почему будетъ возить и кормить меня даромъ?“ Надобно было отвѣчать и на этотъ вопросъ— и гдѣ же? въ высшей школѣ служебной дѣятельности! Тогда С*** сказалъ: „Если вы снабдите меня открытымъ листомъ, по которому бы меня кормили и возили даромъ, то я поѣду на ревизію. Если же законъ не можетъ меня на это уполномочить, то я скорѣе отдамъ послѣдній рубль, чѣмъ воспользуюсь чьею бы то ни было собственностью безвозмездно.“

Эти простыя и, повидимому, не глупыя слова вѣроятно никогда еще не раздавались въ высшей школѣ служебной дѣятельности. Они произвели оцѣпенѣющее дѣйствіе на посредствующаго мужа; они изумили и многихъ другихъ мужей; они скандализовали едва ли не все департаментское общество. Все, что стояло поближе къ С****, отхлынуло отъ него съ какой-то инстинктивной боязнью, какъ отъ зараженнаго смертоноснымъ повѣтріемъ. Онъ остался одинъ посреди очистившагося пространства, какъ изваяніе нелѣпой честности, этого божества, отвергнутаго съ незапамятныхъ временъ поклонниками иныхъ кумировъ. Вскорѣ затѣмъ дано было ему почувствовать, что онъ— безполезный человѣкъ въ департаментѣ, и С*** съ злобнымъ негодованіемъ оставилъ службу.

Онъ обратился къ другому ремеслу для добыванія насущнаго хлѣба: началъ писать небольшія статьи для періодическихъ изданій. Платили ему скупо, часто не доплачивали, часто обсчитывали послѣ отсроченнаго надолго разсчета, но онъ все сносилъ мужественно, и по

КУЛИКОВСКІЙ, и Ипполитъ-Каетанъ ЧЕРБИНСКІЙ, Ошмянскаго Яковъ ЗАВАДСКІЙ, и Свенцянскаго Осипъ ЮНОВИЧЪ и Казимиръ КИСЕЛЬ, Лидскаго земскаго суда Мустафа БОГДАНОВИЧЪ, Ошмянской дворянской опеки Евстафій МИНЕЙКО, городскихъ полицій — Вилейской Станиславъ ХРУЦКІЙ, и Виленской: Владиславъ-Еузебій ПОЗНАНСКІЙ, Казимиръ-Яковъ ДОВНАРОВИЧЪ и бывшій канцелярскій служитель Свенцянскаго земскаго суда Владиславъ ТРАБША.

ВАРШАВА.

Въ оффиціальной газетѣ Царства Польскаго „Dziennik Powszechny“ напечатано:

„Въ послѣдніе дни нѣкоторое число земскихъ владѣльцевъ, нелегально созванныхъ, съѣхалось въ Варшавѣ и вслѣдствіе совѣщаній, происходившихъ у гр. Андрея Замойскаго, составило къ нему отзывъ, содержащій въ себѣ будтобы выраженія желаній народа, и несогласный съ государственными установленіями.

„Правительство ГОСУДАРЯ ИМПЕРАТОРА недопуститъ, чтобы собранія частныхъ лицъ присвоивали себѣ значеніе организованнаго корпуса и чтобы кто-либо изъ среды подданныхъ ИМПЕРАТОРА и КОРОЛЯ принималъ на себя роль органа и начальника подобнаго собранія.

„За такія дѣйствія, несообразныя съ установленнымъ порядкомъ, гр. Андрей Замойскій долженъ отвѣтствовать передъ Своимъ ГОСУДАРЕМЪ.

„Съ этою цѣлію гр. Замойскій отправленъ вчера въ С. Петербургъ.“

— Въ офф. газетѣ Царства Польскаго объявлено, что съ разрѣшенія г. главноуправляющаго путями сообщенія и публичными зданіями съ 6 (28) текущаго сентября открыто постоянное сообщеніе между Варшавою, Ковномъ, Вильно, Динабургомъ, Псковомъ, С.-Петербургомъ и Ригою, а равно и до Прусской границы.

Пассажирскіе поѣзды будутъ отправляемы два раза въ недѣлю между Варшавою и Ляндворовомъ, кромѣ того одинъ товарный поѣздъ.

Пассажирскіе поѣзды будутъ отправляться изъ Варшавы по Воскресеньямъ и Четвергамъ въ 9 часовъ утра; товарный же по Средамъ. Изъ Ляндворова же пассажирскіе по Понедѣльникамъ и Пятницамъ въ 5 часовъ утра, а товарные по Субботамъ.

Причемъ присовокупляется, что сообщеніе между Варшавою и Ляндворовомъ только пріуготовительное, открываемое на дорогѣ не вполнѣ оконченной, собственно для удобства публики; поэтому правленіе дороги надѣется, что публика будетъ снисходительна къ неудобствамъ на станціяхъ и могущимъ случиться неточностямъ движенія.

ВИЛЬНО.

Отъ комитета для наблюденія за правильностію торговли съѣстными припасами въ г. Вильнѣ.

Одна изъ главныхъ причинъ дороговизны съѣстныхъ припасовъ въ Вильнѣ есть перекупство; промысломъ этимъ преимущественно занимаются евреи.

Въ торговые дни утромъ, на разсвѣтѣ, иногда цѣлыя толпы ихъ отправляются къ заставамъ и далѣе, гдѣ они, пользуясь неразвитостію крестьянъ, привозящихъ свои продукты на продажу въ городъ, то убѣжденіемъ, то просто силою, заставляютъ ихъ, недопуская до рынка, продать привозимое за безцѣнокъ, съ цѣлью произвести на торговой площади, недостатокъ въ припасахъ, и потомъ имѣть возможность продавать ихъ по произвольно высокой цѣнѣ.

Эта спекуляція до сихъ поръ тѣмъ легче удавалась евреямъ, что 1) хотя перекупство считается уголовнымъ преступленіемъ и падаетъ всею своею тяжестію на бѣдный классъ жителей, никто не слѣдилъ за нимъ, а 2) такъ какъ всѣ евреи, какъ извѣстно, если идетъ рѣчь о легкомъ полученіи барыша, отличаются необыкновеннымъ единствомъ и согласіемъ въ поступкахъ, пронырливостію и предпріимчивостію и наконецъ даже дерзостію, если дѣйствуютъ массою.

Для избавленія городскихъ жителей, или говоря технически, потребителей, отъ такого зла и чтобы дать имъ возможность получать продукты и припасы изъ первыхъ рукъ производителей, комитетъ вмѣнилъ себѣ въ строгую обязанность неусыпно слѣдить за перекупствомъ и безъ пощады предавать виновныхъ законности.

Первый шагъ къ достиженію этого былъ сдѣланъ въ воскресенье 2 сентября. Съ 3 часовъ утра были разставлены казаки на всѣхъ заставахъ и далѣе, а также по улицамъ, ведущимъ къ рынку, чтобы слѣдить за возами съ продуктами, ѣдущими на рынокъ, и защитить оные отъ всякаго нападенія или злобнаго вмѣшательства перекупщиковъ. Члены комитета лично наблюдали за исполненіемъ казаками своей обязанности. Результатомъ этого было то, что всѣ крестьяне свободно безъ всякой остановки доѣхали до торговой площади, а 15 евреевъ и 18 евреекъ, замѣченные въ перекупствѣ, отправлены въ полицію.

9-го сентября были приняты комитетомъ тѣ же мѣры, какъ и въ прошлый разъ. Но что же оказалось: еще накунѣ евреи распространили слухъ по всѣмъ окрестнымъ деревнямъ, что въ воскресенье не будетъ торга и что на площади стоятъ казаки, разгоняющіе всѣхъ торговцевъ. Бѣдные крестьяне повѣрили и не пріѣхали въ городъ, такъ что, вмѣсто нѣсколькихъ тысячъ возовъ, какъ обыкновенно, всего было до ста фурманокъ. — Вотъ какимъ образомъ выражается въ евреяхъ-промышленникахъ сочувствіе къ благоустройству, порядку и общественной пользѣ.

Примѣръ этотъ доказываетъ, что при подобномъ противодѣйствіи благонамѣреннымъ распоряженіямъ комитета одни только рѣшительныя мѣры могутъ привести къ желанной цѣли и искоренить зло, принявшее такіе громадные размѣры.

30 августа, на основаніи 1100 ст. XV т. свод. зак. (изд. 1857) взыскано по одному рублю штрафа съ мясниковъ: Шинкевича и Свирковскаго (NN. 26 и 56, въ мясномъ ряду прот. Ратуши), за нечистое содержаніе лавокъ и неопрятность при производствѣ торговли.

Предсѣдатель комитета П. *Мясоѣдовъ.*

WARSZAWA.

W gazecie urzędowéj Król. Pol. (Dziennik powsz.) wydrukowano.

Ostatniemi dniami pewna liczba właścicieli ziemskich nielegalnie zwołana, zjechała się w Warszawie i skutkiem obrad u hr. Andrzeja Zamoyskiego odbywanych, ułożyła do niego odezwę, mającą streszczać jakoby żądania narodu, a przekraczającą zakres instytucij krajowych.

Rząd NAJJAŚNIEJSZEGO PANA nie dopuści, ażeby zbiór osób prywatnych przywłaszczał sobie znaczenie ukonstytuowanego ciała i żeby ktokolwiek z pośród poddanych CESARZA i KRÓLA występował jako organ i przewodnik takiego zebrania.

Za postępowanie to ustanowionemu porządkowi przeciwne, hr. Andrzej Zamoyski przed MONARCHĄ swoim odpowiadać winien.

W tym celu hr. Zamoyski wysłany został wczoraj do Petersburga. (GG. WW.)

— W gazecie urzędowéj Król. Pols. ogłoszono, iż z rozporządzenia p. główno-zarządzającego komunikacjami w Cesarstwie, dnia 6 (18) b. m. września otwiera się kommunikacja nieprzerwana drogą żelazną między Warszawą, Kownem, Wilnem, Dynaburgiem, Pskowem, Petersburgiem i Rygą, oraz do granicy Pruskiéj.

Pociągi pasażerskie kursować będą dwa razy w tydzień między Warszawą a Landwarowem.

Pociągi pasażerskie odchodzić będą z Warszawy w niedziele i czwartki o godz. 9 rano, towarowy zaś we środy. Z Landwarowa do Warszawy pasażerskie w poniedziałki i piątki o godz. 5 rano, towarowy zaś w sobotę.

Należy dodać, iż pociągi mające kursować między Warszawą a Landwarowem są jeszcze przygotowawcze, jako na drodze nie wykończonéj; odkryte zostają dla dogodności publicznéj; przeto Zarząd drogi spodziewa się, że publiczność uwzględni niedogodności na stacjach i mogące się wydarzyć nieakuratności ruchu.

WILNO.

Od komitetu dla przestrzegania słuszności w handlu artykułami żywności w Wilnie.

Jedna z najważniejszych przyczyn drożyzny artykułów żywności w Wilnie jest odkupywanie; przemysłem tym wyłącznie zajmują się starozakonni.

W dni targowe zrana o świcie, czasami całe tłumy ich wychodzą pod rogatki i daléj, gdzie korzystając z dobroduszności włościan przywożących swoje produkta na sprzedaż do miasta, bądź przekonaniem bądź też po prostu przemocą zmuszają, niedopuszczając do rynku, przedać im przywiezione rzeczy za bezcen, dla tego, aby spowodowawszy w ten sposób niedostatek produktów, sprzedawać je późniéj samym po dowolnie wysokich cenach.

Takowa spekulacja aż dotychczas tém łatwiéj udawała się starozakonnym, dla tego że 1) chociaż odkupywanie poczyta się za przestępstwo kryminalne i całym ciężarem spada na klassy niedostatnie mieszkańców, jednak nikt dotąd nie przestrzegał onego, 2) ponieważ wszyscy starozakonni jak wiadomo, kiedy chodzi o łatwy zarobek odznaczają się nadzwyczajną jednością i zgodą w postępowaniu, przebiegłością i przedsiębierstwem, a w końcu nawet zuchwalstwem, gdy działają massami.

Dla uchylenia mieszkańców miasta czyli mówiąc technicznie konsumentów od tego złego, oraz ażeby dać im możność dostawania produktów z pierwszéj ręki od producentów, Komitet poczytał sobie za najgorliwszy obowiązek, surowo prześladować odkupywanie i bezwarunkowo pociągać winnych do odpowiedzialności prawnéj.

Pierwszy krok ku temu uczyniono w niedzielę 2 września. Od 3ciéj godziny z rana rozstawieni byli kozacy ná wszystkich rogatkach i daléj, oraz na ulicach prowadzących do rynku, z zamiarem dozoru wozów z produktami, idącymi na rynek i razem aby osłonić ich od wszelkiego napadu i szkodliwego wdawania się przekupniów. Członkowie komitetu osobiście baczyli za wykonywaniem przez kozaków swéj powinności. Skutkiem tego było że wszyscy włościanie bez przeszkody dojechali do rynku, a 15 żydów i 18 żydówek odesłano do policji.

9-go września komitet przedsięwziął też same środki jak uprzednio. Lecz jakież były następstwa: starozakonni rozpuścili po wszystkich okolicznych wioskach pogłoskę, że w niedzielę nie będzie targu i że na placu stoją kozacy i rozpędzają wszystkich targujących. Biedni włościanie uwierzywszy, nie przybyli na rynek, tak iż zamiast kilku tysięcy jak zwykle wozów na targu, znajdowało się wszystkiego do stu furmanek.

W taki to sposób okazuje się u żydów przemysłowców współczucie dla porządku i ogólnego dobra. Przykład ten dowodzi, że przy podobnym postępowaniu wbrew dobroczynnym zamiarom i dążnościom komitetu, jedynie tylko środki surowe mogą doprowadzić do zamierzonego celu i wykorzenić zło, które już tak dalece się rozpowszechniło.

Dnia 30 sierpnia b. r. na mocy 1100 art. XV T. Zb. pr. (wyd. 1857 r.) osztrafowani zostali po jednym rub. srebr. rzeźnicy: Szynkiewicz i Swirkowski (NN. 26 i 56 jatkowych sklepów wprost ratusza) za nieczyste utrzymywanie sklepów tudzież za nieochędóstwo w handlu mięsem.

Prezes komitetu P. *Miasojedow.*

Redakcja Kurjera Wilenskiego uprasza czytelników swoich o pospieszenie z wniesieniem przedpłaty za ostatni kwartał z d. 1 października 1862 roku.

Cena Kurjera w Wilnie rs. 3.

Z przesyłką . . . . 3 k. 50.

Adresować do Redakcji Kurjera Wileńskiego w Wilnie.

Dział nieurzędowy.

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

Pogląd ogólny.

Nakoniec rząd włoski miotany rozmaitemi wpływami wyrzekł, jak postąpi z Garibaldim i jego zwolennikami. Skoro wiadomość o bitwie aspromonckiéj nadeszła, ministrowie musieli głęboko zastanowić się nad jéj następstwami. Wzięcie Garibaldiego nakazywało baczyć im na to, co król Wiktor-Emmanuel, co lud włoski, co wojsko, co cesarz Napoleon, co Anglja, co nakoniec dalsze rządy europejskie powiedzą? O królu niebyło najmniejszéj wątpliwości, że serce jego pełne braterskiego przywiązania dla bohatera, gotowe było przebaczyć bez sądu, gotowe ułaskawić po wyroku i że związane tylko konstytucyjną przysięgą, musiało wstrzymać się ze słowem odpuszczenia. Co do ludu włoskiego, ministrowie poruczyli prefektom najtroskliwsze wyrozumienie mniemania powszechnego. Nadesłane zewsząd poufne wiadomości doniosły, że lud w tém cudownem poczuciu prawa, jakie Włochów odznacza, potępia rokosz, ale Garibaldiego całą duszą kocha i najgoręcéj pragnie jego uwolnienia. Po otrzymaniu tych wiadomości, już ministrowie gotowi byli złamać na ten raz statut i podać królowi akt przebaczenia do podpisu, w téj nadziei, że izby podzielając głos całego narodu, niepotępią ministrów za błąd, który był błędem całéj ojczyzny, za pobłażanie dla największego z jéj synów. Ale prócz króla i narodu, należało jeszcze zasięgnąć zdania wojska. Włochy w ostatnich czasach doznały tylu wstrząśnień, Mazzini tak śmiele od samego początku wiosny działać począł; objawy po większych miastach powtarzały się tak często i tak groźnie, że pomoc wojskowa w tłumieniu rozruchów stała się niezbędną. Wojsko piemonckie od najdawniejszych czasów słynie wzorową karnością; dowódzcy starali się rozumnie oświecić żołnierzy na czém prawdziwie polegają ich obywatelskie powinności, jaka jest świętość przysięgi wykonanéj pod chorągwią, jaka jest wysokość czci wojskowéj, któréj nawet cień zachwiania wiary ćmić niepowinien. Wojsko piemonckie posłuszeństwo dla króla i uszanowanie dla prawa poczytuje za najwyższe cnoty, których złamanie upadla człowieka. Dzięki tym zasadom, wojsko z niezrównaném zaprzaniem naraża się na wszystkie trudy i niebezpieczeństwa, ściga po niedostępnych skałach, po nieprzebytych puszczach zbójców burbońskich; znosi cierpliwie głód, pragnienie, znoje długich i trudnych pochodów; naraża się na śmierć z zasadzek, na najokropniejsze męczarnie gdy wpadnie w ręce bandytów: bo jedna wielka myśl go ożywia, że spełnia prawo. Żołnierz włoski, niewaha się poskramiać trudniejszych nad wszelkie inne dla serc szlachetnych zbiegowisk ulicznych, bo przychodzi mu podnosić oręż na bezbronnych, porwanych wirem chwilowego uniesienia, najczęściéj niewiedzących co czynią. Owoż taki żołnierz od piérwszego dnia wejścia pod chorągiew nauczony, że prawo na ziemi jest obrazem Boga na niebie, im więcéj złożył usług, im na więcéj naraził się niebezpieczeństw w obronie prawa, tém silniéj przy niém obstaje i mimowolnie zasady jego tchną niezwykłą w innych powołaniach życia surowością. Ministrowie dopytując się o duch ludu, niemogli pominąć wojska, udali się zatém do najwłaściwszych dziś jego przedstawicieli jenerałów Lamarmora i Cialdini. Obadwaj zgodnie wyrzekli, że bezpośrednie przebaczenie rokoszu i uwolnienie Garibaldiego bez sądu, wywrze niebezpieczny wpływ na wojsko; zmąci jego pojęcia o wierności i posłuszeństwie; rozżali, że napróżno szafowano jego zdrowiem i życiem na tłumienie rozruchów, które snać niezasługują na naganę, kiedy rząd przebacza je tak prędko i łatwo. Jenerałowie Lamarmora i Cialdini tak głęboko wierzą w zgubny wpływ pobłażania, że oświadczyli, iż natychmiast po ogłoszeniu amnestji bez uprzedniego sądu, ze służby wyjdą; a prefekt neapolitański dodał, że niepodobna będzie zaprowadzić rządu prawidłowego w krajach południowych, skoro ludność ujrzy, że bezkarnie można podnosić rokosze.

Henryk Cialdini wezwany był osobiście z Bolonji do Turynu, dla narady z ministrami. Wyłożone przezeń powody skłoniły gabinet wstrzymać się z oznajmieniem narodowi, jaki kierunek sprawie wystąpienia Gariba diego nada.

стоянно читалъ книги, и дѣлалъ выписки, готовясь къ какимъ-то громаднымъ трудамъ. Въ обществѣ онъ совсѣмъ не показывался; даже моего семейнаго круга какъ то дичился. Онъ разворачивался только тогда, когда я приходилъ къ нему на долгія посидѣлки, по обычаю студентовъ, и заставлялъ его забывать, что мы уже не юноши. Тутъ онъ, пересказавъ мнѣ о своихъ сдѣлкахъ съ газетчикомъ, который не доплачивалъ ему единственно потому, что онъ, убогій С***, иронически предлагалъ ему, богатому газетчику, сбавить (*), который издавалъ его труды подъ своимъ именемъ, и дѣлалъ съ нимъ разныя смѣшныя мерзости, переходилъ наконецъ въ область чистой науки и, какъ во времена оны, развивалъ передо мной съ увлекательнымъ одушевленіемъ любимыя свои идеи.

Но бѣдность, ничтожное положеніе въ обществѣ и безнадежность пробраться выше (какъ онъ выражался), сквозь густую толпу оффиціальныхъ педантовъ, сквозь журнальныя стачки и кляузы, сквозь утвержденныя авторитетами научныя положенія, часто подавляли его душу; онъ болѣлъ тѣломъ, бросалъ на цѣлые мѣсяцы журнальную, тягостную для него работу и иногда говорилъ: „Такъ хочется мнѣ броситься въ Неву!“ Больше всего убивало его безотрадное воззрѣніе на исторію развитія нравственныхъ началъ въ родѣ человѣческомъ и на состояніе русскаго народонаселенія. Онъ горячо любилъ свою Украину, но и въ Украинѣ мало находилъ утѣшительныхъ задатковъ для счастливаго будущаго. Изъ своихъ знакомыхъ онъ уважалъ немногихъ, но едва-ли былъ привязанъ сердцемъ по юношески хоть къ одному. Это отсутствіе вѣры въ человѣчество вообще и привязанности къ человѣку въ частности составляло величайшее и роковое его несчастіе.

Сколько мнѣ извѣстно, онъ не былъ близокъ ни съ одной женщиной. Гордость его не позволяла ему сближаться съ какимъ-нибудь пошленькимъ существомъ этого рода, а честность не допускала выражать свои чувства передъ женщиной достойной, и возбуждать въ ней надежды, которымъ не соотвѣтствовало его положеніе въ свѣтѣ. Онъ зналъ любовь по одному природному инстинкту; онъ любилъ, можно сказать, только идеалъ женщины, возведенный имъ на недосягаемую высоту. И чѣмъ выше восходили его понятія о счастьи, даруемомъ человѣку взаимностью любви, тѣмъ грустнѣе и пустыннѣе становилась для него жизнь, тѣмъ слабѣе былъ онъ къ ней привязанъ. Онъ часто повторялъ стихи Пушкина:

Покамѣсть, упивайтесь ею,
Сей легкой, жизнію друзья;
Ея ничтожность разумѣю,
И мало къ ней привязанъ я...

Онъ, подобно Пушкину, „закрылъ вѣжды для призраковъ:“ онъ жилъ для одной науки. Но, подобно Пушкину, „отдаленныя надежды тревожили иногда его сердце.“ Эти надежды составляли и услажденіе, и отраву его жизни. Онъ вѣчно колебался между гордымъ о себѣ мнѣніемъ и сознаніемъ своего ничтожиства. Онъ былъ мученикъ рано развитаго и рано оскорбленнаго самолюбія. Онъ былъ мученикъ высокихъ понятій о добродѣтели, которыя такъ мало были въ немъ оцѣнены людьми повыше его уровня. Можетъ быть, въ самомъ устройствѣ богато одаренной головы своей, носилъ онъ роковой недостатокъ, встрѣчающійся при самомъ блестящемъ сочетаніи способностей: отсутствіе способности излагать свои мысли на бумагѣ въ томъ гармоническомъ порядкѣ, который даетъ надлежащее мѣсто и видимость самой дробной, равно, какъ и самой крупной части изображаемаго предмета. Можетъ быть, самое богатство накопленныхъ имъ матеріаловъ подавляло въ немъ производительную силу, и онъ проводилъ все время въ безплодномъ обдумываніи какихъ-то великихъ твореній, а между тѣмъ заботы о насущномъ хлѣбѣ, мелкія хлопоты безпріютнаго человѣка, повседневныя столкновенія съ непріязненною дѣйствительностью и горькія неудачи тамъ, гдѣ онъ ожидалъ блистательнаго успѣха, отвлекали его отъ работы, требовавшей полнаго самоуглубленія и сосредоточенія всѣхъ умственныхъ силъ. Надобно при этомъ замѣтить, что онъ несравненно лучше говорилъ, нежели писалъ, и что, поэтому, для него и легко было — быть профессоромъ, и еслибъ не его высокое о себѣ мнѣніе, не его заносчивость, запальчивость и рѣзкость, то онъ благополучно окончилъ бы университетъ и возсѣлъ бы на одну изъ каѳедръ, на которыхъ онъ съ такимъ негодованіемъ видѣлъ тупыхъ педантовъ, или пройдохъ, играющихъ роль ученаго, и готовыхъ преподавать сегодня ботанику, завтра исторію русской словесности, а послѣ завтра, если угодно, науку угождать начальству и вообще тѣмъ, кто посильнѣе. Другое призваніе его было — служить правой рукой кому-нибудь облеченному высшею властью человѣку, который съумѣлъ бы воспользоваться его обширными познаніями въ камеральныхъ и другихъ наукахъ, а вмѣстѣ съ тѣмъ употребилъ бы въ дѣло его честность, которую не возможно было подкупить золотомъ всей Австраліи.

Но такіе люди, какъ С***, въ глазахъ особъ, подобныхъ департаментскому диктатору, *неблагонадежны*; вотъ ихъ несчастіе, и вотъ почему они остаются въ сторонѣ со всѣми способностями, со всѣми огромными запасами научныхъ свѣдѣній, со всѣмъ героизмомъ своей аристидовской честности! Мудрено ли, что не только наука, но и общество, въ развитіи своей административной и промышленной дѣятельности, несетъ въ подобныхъ людяхъ великія потери? Одинъ ли С*** исчезъ, не оставивъ послѣ себя достойнаго слѣда, не вознаградивъ за свое воспитаніе, не внеся своего вклада въ науку и литературу? Сотни и, можетъ быть, тысячи подобныхъ ему энтузіастовъ истины и честности гибнутъ, мимо вѣдома самыхъ зоркихъ наблюдателей своего времени, не возбуждая сожалѣнія въ добрыхъ людяхъ и подвергаясь порицаніямъ со стороны тѣхъ, которые стяжали себѣ названіе благонадежныхъ.

Каковъ былъ конецъ С***? Онъ дѣлался мрачнѣе и мрачнѣе. Онъ очень рѣдко показывался у меня, и какъ то неласково принималъ мои посѣщенія. Мои разъѣзды по Украинѣ, удалявшіе меня иногда болѣе, чѣмъ на полгода изъ Петербурга, еще больше разрознили насъ. Наконецъ онъ явно началъ избѣгать встрѣчи со мною, и надобно было мнѣ принимать особенныя мѣры, чтобы возвратить его расположенность. Иногда онъ исчезалъ изъ Петербурга, появлялся какъ-то таинственно въ Москвѣ, собирался ѣхать на Востокъ, и все это покрывалъ непроницаемою тайною. Наконецъ уѣхалъ въ Украину, съ рѣшительнымъ намѣреніемъ оставаться безвыѣздно въ отцевскомъ небольшомъ хуторѣ, и посвятить себя простой сельской жизни и сельскому хозяйству въ самыхъ малыхъ размѣрахъ. Онъ мечталъ о мужичьей хатѣ, о мужичьей свитѣ, которую онъ станетъ носить, сбросивши съ себя иноземную одежду; но не разстался съ книгами, и всю свою библіотеку, вмѣстѣ съ огромнымъ запасомъ выписокъ, увезъ съ собою. Лѣтомъ онъ былъ намѣренъ работать руками и ногами, а зимой — головою. Прошло около году. Недавно я узналъ, что онъ очутился въ Кіевѣ; но зачѣмъ это было — мнѣ неизвѣстно.

Намѣреваясь издавать журналъ для украинцевъ, я написалъ къ нему письмо, въ которомъ просилъ у него хозяйственныхъ и другихъ статей. Зная навѣрное, что денегъ у него, по обыкновенію, мало, я радовался, что имѣю случай помочь ему, не оскорбляя его гордости. Прежде бывало всякій разъ, какъ нужда заставляла его занимать у меня деньги, я замѣчалъ, что послѣ ссуды я теряю на 25 процентовъ его привязанности. Онъ избѣгалъ встрѣчи со мной до тѣхъ поръ, пока не возвращалъ мнѣ долга, точно какъ будто я какой ростовщикъ. Въ мрачномъ настроеніи своего духа, онъ дѣлалъ противъ меня такія выходки, которыя могъ я ему одному прощать. Онъ былъ самый несчастный изъ всѣхъ товарищей моего дѣтства, самый достойный и самый несчастный! Жизнь его бросала нѣкоторый мракъ и на мою душу. Мы были слишкомъ тѣсно связаны, и, привыкнувъ подчиняться его вліянію съ дѣтства, я никогда не могъ видѣть и слышать его безъ глубокаго душевнаго унынія. Объ украинскомъ журналѣ онъ самъ давно мечталъ. Я надѣялся обрадовать его своимъ предпріятіемъ, и звалъ его дружески къ себѣ въ сотрудники.

Но пріятель, котораго я просилъ отыскать въ Кіевѣ С****, и вручить ему мое письмо, отвѣчалъ мнѣ вчера, слѣдующими словами: „На С*** не надѣйся: сей мужъ занимается теперь на томъ свѣтѣ болѣе важными дѣлами. Повѣсть его кончины очень печальна, но не довольно мнѣ извѣстна, чтобы передать ее тебѣ во всѣхъ подробностяхъ. Скажу только, что онъ зарѣзался въ Кириловской больницѣ.“

П. Кулишъ.

(Экономистъ.)

(*) Одинъ изъ читателей моей рукописи замѣтилъ, что это мѣсто не ясно. Сцена происходила такимъ образомъ. Послѣ долгихъ откладываній расчета, упомянутый газетчикъ насчитывалъ, при всѣхъ вычетахъ и обрѣзкахъ, положимъ, 300 р.; но, приступая къ платежу, начиналъ ежиться. Это возмущало С***, и онъ говорилъ: „Вы находите, что этого для меня много? Не угодно ли вамъ сбавить 50 руб.?“ Его пр-ство, не обращая вниманія на ѣдкую иронію, преспокойно сбавлялъ 50 руб. С***, забывая о своей нуждѣ, говорилъ. „Не угодно ли вашему превосходительству еще 50 р. сбавить?“ Его пр-ство опять сбавляло 50 р. И такимъ образомъ С***, вмѣсто 300 р. получилъ 200 р., и уходилъ, довольный горькимъ опытомъ своимъ надъ человѣкомъ, занимающимъ видное мѣсто на службѣ.

Nie obojętną też było rzeczą dowiedzieć się, jak rządy i ludy Europy osądziły zamach Garibaldiego. W Anglji na piérwszą wieść o jego klęsce, odezwały się głosy najżywszego spółczucia; dziennikarstwo jednomyślnie wołało o przebaczenie; lud angielski zapowiada gromadne meetingi w zamiarze tylko wynurzenia współczucia. W innych krajach, w których drogi jawności są mniéj liczne i łatwe, przebija się jednak szczera skłonność dla Garibaldiego i gorące pragnienie, aby rząd umiał uszanować wielkość jego sławy.

We Francji, jak inaczéj być nie mogło, cesarz Napoleon okazał, że potępia rokosz, bo jenerałowi Pallavicini przysłał krzyż kommandorski orderu legji honorowéj. Dzienniki różnych odcieni, prócz klerykalnych, naganiając powstanie, wszystkie przechylają się na stronę łaskawości. Słowem zebrawszy całość objawów mniemania powszechnego, niezmierna większość głosów wypadnie na stronę przebaczenia. Wszakże przez wzgląd na utrzymanie wiekowych podań wojska włoskiego, przez wzgląd na Napoleona, którego Garibaldi w odezwach swoich znieważył, przez wzgląd nakoniec na warunki rządu konstytucyjnego, ministrowie ujrzeli się zniewolonymi dnia 15 września, ogłosić w gazecie urzędowéj królestwa następną przestrogę:

„Mnogie dzienniki występują przeciw rządowi z mniéj lub więcéj cierpkiemi (aspri) wyrzutami, że dotąd nie oświadczył swych zamiarów o doli uczęstników świeżego rokoszu. Ponieważ chodziło tylko o spełnienie prawa, i o zostawienie sprawiedliwości wolnego biegu, rząd nie był obowiązany do żadnych oświadczeń w tym przedmiocie.

„Lecz ponieważ owe zdarzenia wzięły początek i spełniły się w wielu krajach królestwa, niezbędném jest naprzód rozstrzygnąć, przed jaki sąd karny sprawa ma być wytoczoną, nie tracąc przy tém uwagi względu na bezpieczeństwo powszechne“.

A więc rokosz odpowié prawu przed sądem przysięgłych; lecz choćby nawet ten sąd zebrał się w Turynie, można z pewnością przepowiedzieć, że Garibaldi zostanie uznanym za niewinnego. Przysięgłych nie obowiązuje żadne prawo pisane. Sumienie jest jedyną pochodnią przyświecającą im w pomroce sądów ludzkich. Nie dadzą się oni zbłąkać knowaniami mazzinistów, którzy pragnąc bądź co bądź wywołać rewolucję, drażnią rząd, urągają się z jego bezsilności, że choćby chciał, nie odważy się srożyć nad Garibaldim. Jesteśmy pewni, że panu Rattazzi i wszystkim ministrom starczy tyle wielkości duszy, że uwolnienie Garibaldiego powitają jako hołd wdzięczności narodowéj, ale że znajdą dosyć w sobie mocy do poskromienia płochych knowań i podżegań mazzinistowskiego dziennikarstwa. Ministrowie idąc za ojcowskiém natchnieniem Wiktora-Emmanuela, kazali już uwolnić i wrócić rodzinom wszystkich ochotników niemających jeszcze 18 lat wieku; przez ten krok zgodnego z prawem pobłażania, liczba winnych nadzwyczaj zmalała, bo niedorosła młodzież składała $^{8}/_{10}$ rokoszowego wojska.

Rząd postąpił mądrze i przezornie, uwalniając nieletnich, zjednał sobie serca rodziców i dowiódł, że mu ani o zemstę, ani o pastwienie się nie chodzi. Oświadczając, że prawo spełnione zostanie i że wyrok sądu przysięgłych nastąpi, utrwali wojsko w poślubionych zasadach i podniesie sprawiedliwą jego dumę, że rząd w danym razie głos obrońców porządku szanować umie.

Niemniéj atoli położenie rządu włoskiego jest trudne, zwłaszcza z powodu nietyle sprawy rzymskiéj, ile szalonéj polemiki senatora de la Gueronnière, któremu zdaje się o to chodzi, aby Włochów do głębi duszy przeciw Napoleonowi rozżalić i politykę francuzką w najohydniejszém świetle wystawić.

Umieściliśmy w dzisiejszym Kurjerze nową kompilację pana de la Gueronnière, mającą dowodzić, że nigdy cesarz, ministrowie, członkowie rady tajnéj, senat, izba prawodawcza, zgoła cała Francja nie zgadzała się na jednotę włoską. Jest to robota daremna, bo naprzód wprost przeciwnych przytoczeń możnaby długi szereg wypisać, a przytém sam bieg rzeczy głośniéj nad słowa przemawia. Któż kiedykolwiek zapomni o téj mowie pełnéj smutku, jaką Napoleon miał do wielkich władz rządowych: po powrócie z Villafranca, jak usprawiedliwiał się, że zbieg okoliczności wyższy nad jego wolę, nie dopuścił mu ziścić programatu, Włochy wolne od Alp do Adrjatyku, to jest wyrugować Austryjaków z półwyspu?

Podobnież w dzisiejszym Kurjerze podaliśmy dokończenie listu z dnia 9 września, w którym wice-hrabia de la Gueronnière stara się dowieść, że jednota włoska byłaby zgubą Francji. Rozumowania autora opárte są na pomysłach tak zbutwiałych i tak niczém usprawiedliwić się niedających, że wstyd nawet wspomnieć, iż wśród nowoczesnego rozwoju pojęć politycznych, są jeszcze ludzie dość śmiali do występowania z podobnemi twierdzeniami. Ale powiedzieliśmy już w przeszły wtorek, że zdanie o listach pana de la Gueronnière wynurzymy wówczas, kiedy dziennikarstwo francuzkie, angielskie i niemieckie swoje zarzuty przeciw niemu wypowié. Dziennik Francja ogłosił trzeci i ostatni list pod napisem: Europa i papieztwo; podamy go w dosłównem tłómaczeniu w przyszłym numerze Kurjera. Dotąd trzy dzienniki paryzkie: Świat (le Monde), Wiek (le Siècle) i Ojczyzna (la Patrie) roztrząsnęły plan pana de la Gueronnière nowego podziału Włoch, w taki sposób, aby półwysep nigdy dla Francji niemógł być groźny. Pomówimy o tém obszerniéj w następnym poglądzie; teraz dodamy tylko, że dziennik Times z nadzwyczajną żywością gromi pana de la Gueronnière, wykazując całą nikczemność i niepodobieństwo jego planu.

Wiadomości o zdrowiu Garibaldiego są zaspokajające. Czytelnicy znajdą i w samym tekście, i w depeszach telegraficznych dzisiejszego Kurjera, obszerniejsze szczegóły; nawet świeżo przybyły do Varignano lekarz londyński Partridge znalazł, że niebezpieczeństwa niema, lecz że wyzdrowienie dłużéj się przeciągnie.

Z Francji jedyna wiadomość zasługująca na uwagę, zwiastuje, że po zgromadzeniu wszystkich wojsk przeznaczonych do działania w Meksyku, jenerał Forey, naczelny wódz wyprawy, rozrządzać będzie 60,000 wojska; że zostawiona mu władza posuwania na stopnie oficerskie aż do dowódzców bataljonów lub szwadronów włącznie, zapowiada dłuższy pobyt siły zbrojnéj francuzkiéj za Atlantykiem. Podług ostatnich doniesień Juarez chciałby przejednać Napoleona, pisał do niego list, który pozostał bez odpowiedzi; stronnicy rządu wyzwolonego przychylni Francji, mieli naradzać się w Puebla nad załatwieniem zatargów i po wielu miejscowościach rzeczypospolitéj, stanęły uchwały ludowe w duchu pokoju.

Wojsko francuzkie straciło jednego ze swych weteranów. Marszałek hrabia de Castellane umarł w przeszłą środę dnia 17 sierpnia. Urodzony w Paryżu 1788 roku w starożytnym domu w Prowancji, wszedł jak prosty żołnierz do wojska w roku 1804 i należał do wszystkich wojen cesarstwa; w roku 1808 bił się w Hiszpanji; pod Wagram zasłużył na krzyż legji honorowéj; odbył wyprawę 1812 roku. Po upadku Napoleona, przeszedł do gwardji królewskiéj i dowodził półkiem huzarów, w roku 1822; w dziesięć lat późniéj został jenerałem dywizji w roku 1832, a jeszcze w lat dwadzieścia to jest w 1852, Napoleon III mianował go senatorem i marszałkiem Francji. Dowodził ciągle aż do końca życia obwodem wojennym lyońskim. Marszałek de Castellane obchodzi nas bliżéj z tego powodu, że był dziadem księżny Marji-Doroty-Elżbiety, małżonki książęcia Antoniego Radziwiłła na Nieświeżu, urodzonéj 29 lutego 1840. Księżna Antoniowa jest córką margrabiego de Castellane syna marszałka i księżniczki Pauliny de Talleyrand-Périgord.

W Prusiech toczy się spór parlamentowy niesłychanéj wagi. Wiadomości z Berlina dochodzą do przeszłego czwartku, 18 września. Izba poselska przystąpiła już do głosowania na budżet wojenny 1862 roku. Znikła nadzieja, że sejm przestanie na prośbie ministrów o bill przebaczenia i że potwierdzi rozchody już dokonane. Sejm byłby na wydatek pieniędzy powolniejszym, ale nie może zgodzić się na zgwałcenie zasady i dozwolić, aby reorganizacja wojska została dokonaną bez uchwalenia jéj w drodze prawodawczéj. Dla rzucenia większego światła na ten przedmiot, podaliśmy w dzisiejszym Kurjerze część mów pp. von-Patow, von-Vincke, ministra wojny jenerała von Roon i ministra skarbu p. von der Heydt; dokończenie tych rozpraw czytelnik znajdzie w przyszłym n-rze Kurjera. Dopóki rozprawy toczyły się w komissji, zdawało się, że jeszcze gabinet będzie mógł w drodze polubownéj porozumieć się z przedstawicielstwem: ale kiedy już budżet wojenny wytoczono na sejm, musiało dla wszystkich zostać oczywistém, że jeżeli reorganizacja wojska ma być utrzymaną, to nie inaczéj jak w skutek prawa wolnemi głosami przez właściwą większość uchwalonego. Ministrowie musièli przekonać się, że żadnéj powolności spodziewać się nie mogą, po ostatniém głosowaniu dnia 16 września, gdzie na 341 posłów ministrowie mieli za sobą 68, lubo chodziło o przedmiot zupełnie podrzędny, o drobną ilość pieniędzy zapisaną w przychodzie pod kategorją reorganizacji. Ministrowie doznawszy takiéj porażki, poruszyli wszystkie sprężyny, aby rzeczy do zerwania nie dopuścić; kierownicy stronnictw dokładają także najwyższéj usilności, aby ani do rozwiązania, ani do odroczenia sejmu nie przyszło. Co godzina oczekiwać należy z Prus ważnych wiadomości.

Pod Czarnogórzem umieściliśmy oświadczenie rządu rossyjskiego przeciw następstwom uznania zwierzchniczéj władzy sułtana przez książęcia Mikołaja Niegosza. W języku spokojnym, ale poważnym wypowiedziana została myśl, że mocarstwa europejskie w żaden sposób przyzwolić nie mogą na zniweczenie niepodległości Czarnogórza. Z tego pisma dowiedzą się czytelnicy, jakie właściwie było wzajemne położenie stron walczących. Zdaje się, że w tém oświadczeniu widzieć można rękojmię politycznego bytu tego bohaterskiego kraju, na którego rozpaczliwą obronę wiary i swobody tylko z najwyższém uwielbieniem świat poglądał. Czarnogórze więc będzie ocalone, ale Hercegowina znowu pod jarzmo wróci, bo nie przemawiają za nią prawa pisane tak jak za ościennem księstwem, lubo prawo przyrodzone do udzielności nie podpada żadnemu przedawnieniu.

Włochy.

Turyn 11 września. Zdaje się, że z powodu zamążpójścia królewny Pii, ogłoszoną zostanie amnestja.

Jeniec warignański nie jest w stanie tak niebezpiecznym jak utrzymują dzienniki skrajne, chociaż rana przedstawia ciężkie symptomata. Przesadzone doniesienia, rozsiewane o niebezpieczeństwie jenerała, mają na celu odzyskanie przez pozory męczeństwa, uroku zmniejszonego przez ostatnie wypadki.

Mazziniści przedstawiając Garibaldiego ofiarą władzy, spodziewają się przedłużyć wzburzenie między ludem.

Zdaje się, że stosunki między gabinetem turyńskim i paryzkim doszły do pewnego stopnia oziębłości, w skutek postanowień przedsięwziętych przez cesarza w sprawie rzymskiéj. Niektórzy wierzyć niechcą wiadomości udzielonéj przez dzienniki, jakoby Napoleon III miał odpowiedzieć, że zajmie się dopiéro tą sprawą po powrócie z Biarritz.

Cokolwiek jednak bądź, trzeba tym lub owym sposobem zaspokoić prawowite żądania Włochów, gdy dali dowody umiarkowania i siły materjalnéj.

POGADANKA.

WILEŃSKIEGO DJOGENESA.

Zdziwi to was może, łaskawi czytelnicy, żem tak długo o sobie nie pisał. A wyście tak żądni nowości, tak radzi widzieć moję filozoficzną powagę, w arlekińskie szaty przybraną, tak spragnieni żartów z urzędowego oryginała. Muszę więc zaspokoić tę szlachetną waszę ciekawość, ile że nic nie masz przyjemniejszego jak mówić o sobie. To łechce moją dumę—i zdaje mi się że gwarząc z wami przemieniam się w Otella, a wy (mówię tu o pięknéj połowie rodu ludzkiego) przybieracie cudną postać Desdemony. O! byście kiedykolwiek jéj słowa powtórzyły:

„Jam w duszy
„Mego Otella jego twarz ujrzała,
„I jego sławie, jego bohaterstwu
„Duszę i przyszłość poświęciła moję!“

Ach jak czule! czemuż dziś czułość nie w modzie?...

Piérwsze pytanie nastręcza się co robiłem przez ten kilkumiesięczny przebieg czasu? Odpowiem w kilku słowach: bawiłem się w państwo, czyli, wyrażając się najpopularniejszym językiem, nic a nic nie robiłem.

— C'est très comme il faut! zaryczą lwy i lwice, tygrysy i tygrysice,—śmiało możesz być pasowany na członka naszéj société!

Nie śpieszcie się jednak łaskawi panowie ze swym sądem. Wyznać muszę że jest we mnie pewna wada, która nawet i w dziewiętnastym wieku nie łacno się przebacza. Tą wadą, któréj mówiąc nawiasem podlegali wszyscy filozofowie starożytnéj Hellady, jest brak dobrego ukształcenia, czyli znowu tłumacząc się językiem ludu, brak rękawiczek glansowanych, kołnierzyków angielskich, batystowych koszul, biletów wizytowych, komplementów francuzkich—słowem brak tego wszystkiego co człowieka czyni tak słodkim jak lukrecja, tak poszukiwanym jak najnowszéj mody kapelusz, tak miłym jak dym pochlebnych kadzideł! A zatém pożegnajcie się z tą zacną myślą i zasypiajcie spokojnie na wawrzynach buduarowéj sławy. Nie pszerwę waszego spoczynku.

Chcecie wiedzieć co mię spowodowało do téj miłéj bezczynności? Oto moje tłumaczenie się! Wiecie już powody, dla których umyśliłem zostać Wileńskim Djogenesem, lecz to może nie jest wam wiadomém, że razem z dziurawym płaszczem swojego protoplasty, odziedziczyłem—jak się to dość często w podobnych razach zdarza—jego ambit i dumę. Zdawało mi się że świat cały zwabiony wielkością mej sławy, złoży u stóp moich brzęczące dowody swojego szacunku i uwielbienia. Uprojektowałem był nawet miejsce, gdzieby się miał dźwignąć mój pomnik, bo ani przez myśl mi nie przeszło, że jeszcze za życia oglądać będą w marmurach i bronzach uwiecznioną swoję sławę. Czas ten postanowiłem przepędzić jak przystało na człowieka, który sławę ma prawie pod nosem—t. j. postanowiłem myśleć—i myśleć tak potężnie, żeby aż posągi Newtonów i Kartezjuszów w posadach swoich zadrgały.

O jak żem się zawiódł! Z tych myśli niebotycznych, z tych marzeń orlich, z tych archimedesowych rojeń—wyrosło—co? niewiem; lecz musiała wyróść dzika pokrzywa, bo kto się dotknął myśli mojéj, ten od niej jak sparzony uciekał. Pytałem więc siebie, co to jest mądrość? czém jest ta siła co nas wznosi nad poziomy ludzkości, i dla tego że wznosi, od niéj odpycha? Próżno! Dusza moja stała się niby bezludną pustynią—same echa tylko w niéj mieszkały.

Czego więc w sobie znaleść nie mogłem, postanowiłem szukać w innych.

Szedł przez ulicę ogromny, tłusty, czerwony, wąsaty, pękaty jegomość.—Mój panie, zapytałem, czy nie zechcesz mi wytłumaczyć co to jest mądrość?

Zamiast odpowiedzi, ukazał mi grubą trzcinę.

Niezadowolony z téj odpowiedzi poszedłem daléj. Napotykam ładniuchną panienkę. Cudny uśmiech krasił oblicze, a w oku miłość się kąpała.—O boska istoto, zawołałem, racz mi powiedzieć co to jest mądrość?

Zamiast odpowiedzi, ukazała mi dwa rzędy białych jak uryjańskie perły zębów.

Odszedłem zadowolony z widoku, lecz wątpliwy co do odpowiedzi. Patrzę, aliści poważnym krokiem sunie się coś nakształt potężnego globusa, na tłustych nogach, z takiemiż rękami. To zapewno kupiec. Zapytałem go o mądrość.

Zamiast odpowiedzi, zabrzęczał sakiewką i poszedł daléj. Dźwięk sakiewki mnie zachwycił, lecz odpowiedź zbiła z tonu. Jużem poczynał tracić nadzieję odszukania prawdy, już jęłem myśleć który z tych trzech przedmiotów t. j. kija, uśmiechu i sakiewki obrać należy za emblemat mądrości, gdy w tym stanąłem przed dziwnie poważną, nie ledwo niebiańską postacią. Była to leciwa już niewiasta. Taka powaga jaśniała na jéj czole, żem mniemał że się znajduję w obec jednéj z tych świętych postaci, które Dante w raju ujrzał.

Pełen pokory powtórzyłem tylekroć czynione zapytanie.

Niewiasta skinęła abym szedł za nią—poszedłem. I widziałem ją jak zachodząc do biednych, ubogich lepianek pocieszała strapionych, jednała małżonków, czuwała nad choremi, uczyła dziatwę, słowem to wszystko czyniła, co świat wielki potępia, świat mały podziwia, a przyszłość aureolą czci otacza,—Oto jest mądrość.

Wierzycie lub nie—mniejsza o to! co do mnie jestem zachwycony ze swego odkrycia.

Lecz wy chcecie wrażeń, chcecie plotek, chcecie ucieszných powiastek, dowcipnych anegdot. Ciężkie zaprawdę zadanie dla kronikarza miejscowych wypadków! Tém cięższe, że w Wilnie; bo tu pomyśleć o czem, to znaczy powiedzieć, powiedzieć to uczynić, a uczynić to większy sprawić hałas niż owa kometa, która przed kilką laty taką trwogą was nabawiła! Jakto? śmiał żebym potępiać całe miasto? Bynajmniéj, mówię tylko o niektórych poczciwych językach, przed któremi się nie zasłonisz ani tarczą Herkulesa, ani wzrokiem Meduzy, ani nawet beczką Djogenesa. Bo istotnie nie brak tu języków i języczków i jeszcze jakich! Z dwojga jednak złego wolałbym raczéj te ostatnie. Nie tylko bowiem, że w pięknych ustach jest ich siedlisko, lecz co najważniejsza—obok jadu którym ranią, mają balsam, który najsroższe leczy rany, mają tkliwość która każe zapominać o bolu, mają wreście w sobie coś takiego, czego—darujcie moi panowie—my mężczyzni zupełnie nie mamy. Tak, wolę języczek niż język, wolę kobiétę niż mężczyznę!

Powstajecie na nią—za co?—że jest słabą; krzyczycie—bo ona odkrzyknąć nie umie; przypisujecie jéj różne wady i ułomności, w tenczas kiedy ich wina li tylko na was samych cięży.

Chorem powtarzacie zapleśniałe przysłowie,
„Co ci powie białogłowa,
„Pisz na bystréj wodzie.

A dla czegoż nie pomyślicie że i pomiędzy nami jest wielu takich, których paplaniny nawet na wodzie pisać nie warto?

Narzekacie na ich stroje i zbytki—dobrze; lecz kto trwoni pieniądze za zielonym stolikiem? kto wyciera kąty winiarni i bufetów?

Mówicie że kobieta jest zalotną, przytaczacie Kleopatry i Messaliny, cytujecie zdania mędrków i półmędrków, lecz czy nie wiecie kto lata od rana do wieczora za zgrabną nóżką, za zadartym noskiem, za dwuznacznym uśmiechem? Kto mając kochającą żonę wzdycha do wszystkich brunetek i blondynek, i choćby tamta była Penelopą, chętnie by ją na pierwszą Dulcynęę przemienił???

Uskarżacie się że was żony trzymają pod pantoflem—tém gorzéj dla was, że będąc mężczyznami nie macie siły z pod niego się wydobyć.

Słowem, zawsze i wszędzie słyszymy narzekania na kobiétę, a wszędzie i zawsze znajdujemy winę w mężczyznach....

Jakto? morały, morały w Kurjerze!? O zgrozo!

A tak moi panowie; morał czasem sprawia skutki podobne nacieraniu szczotką obumarłéj części ciała:—przywraca transpirację! Wiem że moje morały tak w tém miejscu nie przystają, jak pastorał w rękach cywilnego urzędnika, lecz i to wiém że cała prawie machina naszego społeczeństwa kręci się i obraca na rozmaitego rodzaju anomalach. Przemawiam tedy w duchu wieku.

A jeżeli chcecie koniecznie pochwały, óto ją macie. Zapatrując się ze swego stanowiska, tę zrobiłem obserwacją, że pewna część naszego społeczeństwa szybkiemi kroki zmierza do złotego wieku. Najlepiéj o tém świadczą puste księgarnie, próżne księgozbiory, i najspokojniejszy sen siostr Apollina. Co za szczęście! będzie wielu, wielu Djogenesów! Filozofja całą Litwę okryje. Wesoło będziem prześpiewywać kochanego Tadeuszka!

Ale, ale—zapomniałem o nader ważném odkryciu. Rzecz tak się miała. Przechodząc przez jednę z tutejszych ulic, ujrzałem w oknie dwie damy. Jedna była już nie młodą i jak się późniéj pokazało matką drugiéj, powabnego dziewczęcia, które posiadało wszystkie wdzięki Fantiny przed upadkiem.

Ma chère Maman, zaszczebiotało dziewczę, ja chcę tego pieska co ten garçon niesie.

— Ależ to do nas nie należy! odpowiedziała matka.

— Trzeba kupić!

— Wszakże masz jednego.

— On się nudzi jeden, potrzebuje towarzystwa.

— Lecz utrzymanie drogo kosztuje: wydajemy na Filusia po dwa złotych na dzień.

— Ale kiedy mi się chce!

Takie dicta acerba żadnego ale nie cierpią. Chłopaka przywołano, piesek był kupiony.

Poszedł daléj. Pod krzyżem na połockim trakcie siedział żebrak, chudy obdarty— istny szkielet człowieka w łachmany przystrojony. Nie prosił o jałmużnę, nie jęczał, tylko wzdychał, lecz w jego westchnieniu było tak coś głębokiego, jakby sama dusza przez nie przemawiała.

— Co ci staruszku? zapytałem.

Stary podniósł na mnie oczy i odpowiedział.

— A cóż panie, zwyczajne cierpienie ubogiego, głód, dwa dni nie jadłem.

— Czemuż nie prosisz?

— A cóż, proszę pana, pomoże: kto chce dać, to i widzi przecie żem żebrak. Zresztą i sił mi nie staje.

— Ile potrzebujesz na swój objad.

— Najwięcéj pół złótka.—Ofiarowałem i odeszłem. Przed oczyma duszy mojéj stał pies i człowiek. Utrzymanie pierwszego kosztuje cztery razy więcéj niż drugiego. Z dwójga tedy złego, czém lepiéj być, psem czy żebrakiem?

Naturalnie psem.

A jednak żebrak jest naszym bratem.

Djogenes Wileński.

Włosi poskromili niebaczne usiłowania Garibaldiego, aby nie zejść z drogi prawności, lecz nie zrzekli się swych pragnień jednoty narodowéj, któréj ani Francja, ani Austrja, ani Hiszpanja nie mają prawa tłumić. Włosi spodziewają się, mniejsza co o tém myśli dziennik **France**, że przyjdzie dzień, w którym zostaną panami u siebie, bo tak dzieje się i w innych narodach.

Umysły są w téj chwili rozdrażnione przeciw polityce francuzkiéj, która utrzymawszy pod Villafranca polot niepodległości narodowéj, opóźniła postęp Włoch w rozwiązaniu sprawy rzymskiéj.

P. Benedetti nie śpieszy się z powrótem na swoję posadę.

Mówią, że rząd włoski stara się o zaciągnienie pożyczki w Londynie, bo zamach Garibaldiego naraził na wydatek ogromnych pieniędzy.

Jeńcy nie mający jeszcze lat 18-tu otrzymali wolność.

W liczbie osób odwiedzających Garibaldiego, znajdują się teraz: margrabia i margrabina Pallavicino-Trivulzio.

— **Wenecja** 9 września. Stronnictwo klerykalne podnosi głowę na rzecz papieża-króla i Austryjaków.

To stronnictwo jest nieliczne ale nie zbywa mu na środkach; zasila je obecność patrjarchy Trevisanato, który wczoraj odbył wjazd uroczysty dla objęcia katedry metropolitalnéj. Dosyć długo bawił po swojém mianowaniu, najprzód w Rzymie a późniéj w Wiedniu.

Ksiądz Trevisanato jest do tego stopnia niepopularnym u spółobywateli swoich, Wenecjan, że ostatnie jego wsteczne kroki nic nie dodały do niesławy, jaka go poprzedziła. Podesta hrabia Bembo czynił wszystko co mógł dla uświetnienia wjazdu; ale napróżno, ludność zamknęła się w swych domach i wyjść na spotkanie patrjarchy nie chciała, tak iż klerykalni uszczęśliwieni byli z ulewnego deszczu i silnego wiatru, bo można było przypisać słocie nieobecność ludu. Ale co to wszystko księdza Trevisanato obchodzi? wie on dobrze, że wkrótce zostanie kardynałem.

Między najgorliwszymi pracownikami reakcji klerykalnéj, liczą się księża plebani Tessarja i Piccini. W całym kraju weneckim panuje największy smutek; prócz nieszczęść ogólnych upadek handlu, bankructwa, ogromne zmniejszenie ludności, bo w saméj Wenecji od roku 1859 liczba mieszkańców ubyła od 20 do 30 tysięcy, przedstawiają okropny obraz. Na dobitkę wściekłe burze srożą się nad krajem; w Weronie trąba wodna zalała miasto, przyłączyło się trzęsienie ziemi; wicher pozrywał dachy, a domy leżą w gruzach.

W Trydencie podobneż nieszczęścia, a przytém głuche wrzenie nurtuje Tyrol włoski.

— Piszą z Turynu 11-go września do dziennika **Constitutionella**:

Telegraf musiał już donieść, że minister wojny porozumiawszy się ze swymi towarzyszami, rozkazał uwolnić jeńców aspromonckich niemających jeszcze zupełnych lat 18-tu. Zbytecznem byłoby dodawać, że niezmierną większość stanowiła ta obłąkana młodzież w wojsku ochotniczém; wyrostki od lat 14 do 18 są w stosunku $^8/_{10}$. Nie można przypisywać im działania rozmyślnego, powszechność zatém pochwala krok ministrów, że przez nadmiar surowości nie zwichnęli jeszcze bardziéj ognistéj wyobraźni téj młodzieży. Dnia 10 września otworzono bramy więzień, wydano im pasporty do powrótu na łono rodzin, największą zaś ich liczbę nakładem rządowym wyprawiono do domów drogami żelaznemi, lub na parostatkach. Za kilka dni rozciągnięte zostanie podobneż dobrodziejstwo i na ochotników liczących lat 18 do 21-go; liczba ich nie jest tak wielka. Jeżeli ministrowie zwlekli czas niejaki wypuszczenie na wolność tych jeńców, to dla tego, iż chcieli okazać przed Europą, że mogą bez obawy trzymać w więzieniu i Garibaldiego i jego zwolenników.

Mniemanie powszechne i we Włoszech i w Europie oświadczyło się za łaskawością; rząd chętnie przychyli się do téj drogi, ale nie lekceważąc prawa. Dla tego też dotąd nie wydał żadnego dekretu w sprawie rokoszu.

Wieść o nowéj pożyczce jest mylna; skarb włoski jest w stanie podołania wydatkom i jeśli przyszłoby do pożyczki, to chyba na wiosnę, chociaż i w tym razie rząd zgodzi się prędzéj na sprzedaż dróg żelaznych, niż na zaciąganie nowych długów.

Tymczasem prawo sprzedaży dóbr narodowych już zostało ogłoszone i wkrótce kupno ich będzie rozpoczęte. Włochy posiadają w tych dobrach dostateczne środki do opędzenia ich ceną wszystkich potrzeb, oddając zaś te dobra w ręce nabywców dostarczą im możność pomnożenia do nieskończoności ich dochodów i zwiększenia tém samém bogactwa narodowego.

Jen. Cialdini przybył dziś do Turynu; ponieważ posłannictwo jego w Sycylji już ukończyło się, wraca on do Bolonji, dla objęcia na nowo dowództwa 4-go korpusu wojska. Jenerał Brignone zatrzyma jeszcze na krótki czas urząd komissarza nadzwyczajnego w Sycylji, a skoro stan oblężenia będzie zniesiony, ograniczy się obowiązkami prefekta w Palermo, gdzie potrafił sobie zjednać wielką wziętość i spółdziałanie wszystkich ludzi uczciwych.

Dzisiejszy biuletyn o zdrowiu Garibaldiego donosi lekkie pogorszenie; rana jest niebezpieczna; król jak zapewniają, posłał jednego ze swych przybocznych oficerów dla dowiedzenia się o zdrowiu jenerała.

Hrabia Sonnaz, poseł nadzwyczajny do Petersburga, wrócił wczoraj do Turynu.

— Dziennik **Weroński** umieszcza wyjątek z listu jednego z Garibaldystów do matki w następnych słowach:

„Nie dano nam rozkazu do strzelania, przeciwnie starsi oficerowie wyraźnie tego zakazywali; ale na nieszczęście kilku Sycylijczyków pod dowództwem Corrao, skoro spostrzegli żołnierzy, czy to z niedoświadczenia, czy z jakiejkolwiek innéj przyczyny, poczęli rozpaczliwie strzelać.“

Dziennik dodaje: może w tych słowach mieści się cała prawda.

Gazeta turyńska oznajmuje, że wielu bankierów angielskich oświadczyło się rządowi włoskiemu z zaliczeniem 4,000,000 funt. szter. pod warunkiem odebrania tych pieniędzy z summ, jakie wpłyną ze sprzedaży dóbr rządowych.

Turyn 13 września. Zaszło nowe zwikłanie. Jenerałowie Lamarmora i Cialdini, zdaje się, że chcą wyjść ze służby, w razie gdyby powstańców pod Ficuzza uwolniono bez sądu. Wojsko bowiem co chwila narażane na niebezpieczeństwa, które musiało śpieszyć dla przytłumienia zamachu sarnickiego, objawów medjolańskich, genueńskich, palermitańskich, a nakoniec rokoszu sycylijskiego, które musiało bić się pod Aspromonte, widziałoby w udzielonéj rokoszanom amnestji obrażające dla siebie lekceważenie.

Niewiadomo co z tego wyniknie; jenerał Cialdini wezwany został przez króla do Turynu i wczoraj przybył.

Stosunki z Francją są ciągle bardzo wytężone.

— Piszą z Turynu do dziennika paryzkiego **Patrie**, pod dniem 12-m września:

Rada ministrów nic jeszcze nie postanowiła w rzeczy sądu lub amnestji. Zdawało się, że 10 i 11 września, zwolennicy amnestji brali górę; utrzymywano nawet, że zasada została przyjętą; ale przybycie jenerała Cialdini, wrażenia jakie przywiózł z krajów południowych, tudzież dowody z jakiemi oświadczył się przeciw bezpośredniéj amnestji, skłoniły gabinet do dójrzalszego rozbioru tego zadania.

Po zasiągnieniu wiadomości od wszystkich prefektów, niepodobna było nie wybadać też ducha wojska. Z téj przyczyny radzono się jenerała Cialdini, który w imieniu wojska uznał potrzebę wytoczenia sprawy przed senat, dodał, że jen. Lamarmora podziela jego zdanie, że może nawet wyjdzie ze służby, jeśliby zamach Garibaldiego uszedł bezkarnie, skutkiem prędkiéj lub bezpośredniéj amnestji. Jenerał Cialdini twierdzi także, że jeżeli rząd nie rozwinie pewnéj surowości, trudno będzie przywrócić porządek w Sycylji i Neapolu.

Rząd przeto znajduje się między dwoma sprzecznemi mniemaniami; z jednéj strony prefekci lombardcy, liguryjscy, toskańscy, emilijscy, marchijscy, umbryjscy i sardyńscy, zapewniają, że ludność jednomyślnie pragnie bezpośredniéj amnestji i że rząd naraziłby się na ciężkie niebezpieczeństwa sprzeciwiając się temu powszechnemu ruchowi mniemania. Z drugiéj strony, jenerał Lamarmora, komisarz nadzwyczajny krajów neapolitańskich, jenerał Cialdini, który te same obowiązki piastował w Sycylji, twierdzą, że niema środka przywrócenia w tych krajach zasady i utrzymania porządku, jeśli rząd nie ośmieli się stawić winnych przed sądem karnym, dodając, że tak myśli i wojsko. Łatwo pojąć całą trudność położenia ministrów.

Mimo to wszystko, wiara jest powszechna, że zwolennicy łaskawości przemogą; król chwyci się piérwszéj zręczności do zatarcia z pamięci tego smutnego ustępu rewolucji włoskiéj.

Amnestja pogodziłaby wszystkich członków gabinetu, sprawa przed senatem wywołałaby głębokie niezgody mogące wtrącić kraj w przesilenie ministerjalne. Wiadomo, że pp. Conforti, Pepoli, Sella i Depretis oświadczyli, że wyjdą z gabinetu, jeżeli sąd będzie miał miejsce; złożenie przez nich urzędów nabawiłoby wielkiego kłopotu innych członków gabinetu.

Dzienniki angielskie niedawno twierdziły, że Garibaldi miał w swych papierach list królewski zachęcający do szalonego zamachu. Jest to potwarz. Król od roku 1861 nie pisał do Garibaldiego, lecz ubocznie starał się mu wyrazić najgłębszy smutek, jakimby rokosz dotknął króla, bo najjaś. pan uważa go za szalony a może zgubny dla kraju.

Utrzymywano także, że Rossja wynurzyła żal, iż przyznała królestwo włoskie, że zatém rozkazała jenerałowi Stackelbergowi odłożyć na czas nieokreślony wyjazd swój do Turynu. Tymczasem hr. Stackelberg przybył do téj stolicy w sobotę z rana 13 września, dokąd poprzedziło go całe poselstwo; ambasada turyńska liczy się do 1-go stopnia. Nowy poseł przyjęty zostanie przez króla na uroczystém posłuchaniu w poniedziałek, dnia 15 września, złoży listy wierzytelne.

Dziennik **Italia** oznajmuje: Według wiadomości otrzymanych z Paryża, margr. de Lavalette, który prosił o czasowe uwolnienie, nie wróci już do Rzymu. Prośbę posła francuzkiego przypisują znużeniu; zrozpaczywszy o dyplomatyczném rozwiązaniu usuwa się od miejsca, które z powodu znanego spółczucia dla Włoch, stało się dlań tak trudném. Upewniają nas jeszcze, że rząd francuzki zaniecha nawet wysłania nowego ambasadora do stolicy świętéj, że stosunki między dwoma państwami mają znacznie się zmienić, że może ta okoliczność późniéj ułatwi rozwiązanie całéj sprawy.

Dziennik **Bodziec** donosi, że jener. Lamarmora wydał rozkazy do wszystkich podrzędnych dowódców, aby najusilniéj starali się wytępić zbójectwo; władzom zaś rozkazał surowo karać wszystkich przekonanych o jakiekolwiek stosunki ze zbójcami.

Francja.

Paryż 9 września. Dokończenie listu vice-hrabiego de la Gueronnière.

II.

Ale nietylko nasza wielkość moralna niezgodną jest z jednotą włoską, odtrącają podobnież tę jednotę widoki naszego dobra narodowego.

Równowaga świata opiera się na właściwém rozdzieleniu sił, które ją składają. Traktaty 1815 zwichnęły tę równowagę; dziedzic nieśmiertelnego zwyciężonego pod Waterloo wytężył całą usilność dla jéj przywrócenia. Programat naszéj polityki przed wojną zamierzał odsunąć Austrję od granic francuzkich, wyzwolić Włochy, utworzyć wielką federację włoską i dla urzeczywistnienia tego programatu cesarz zawarł pokój.

Kiedy późniéj okoliczności zmieniły ten programat, kiedy księstwa wcielono do Piemontu, Francja zrozumiała, że należało jéj zabezpieczyć się od sąsiada rozszerzającego swe posiadłości, zażądała więc Nizzy i Sabaudji. Od owego czasu Piemont po kolei zagarnąwszy Marchje i Umbrję, królestwo obójga Sycylji, dopomniał się o Rzym i Wenecję.

Gdyby odzyskanie tych krajów nastąpiło, Włochy miałyby 30 miljonów mieszkańców, z Wenecją osiągnęłyby panowanie nad Adrjatykiem; ich potęga morska otoczona dwoma morzami, rozwinęłaby się na brzegach dziewięciu set mil rozległości, mających tak wspaniałe porty, jak Neapol i Genua, ich potęga lądowa osłoniona przez Alpy, znalazłaby w czworoboku najstraszliwsze twierdze w Europie, a jéj linja bojowa utworzona przez przyrodzenie a wzmocniona sztuką w kraju poprzerzynanym tylu rzekami i w którym każde miasto jest warownią, przedstawiłaby dla wojska narodowego pole bitew, jakie podobno nigdzie nieistnieje.

Włochy w ten sposób ustalone w dwoistéj lądowéj i morskiéj potędze, przy śmiałości będącéj wybitném znamieniem tego plemienia tak hojnie uposażonego, przy dzielności narodowéj dumy tak długo tłumionéj, Włochy stałyby się wielkiém państwem piérwszego rzędu, i jeżeli p. Thouvenel sądził, iż powinien był swój kraj zabezpieczyć od powiększeń, które wówczas obejmowały tylko posiadłości Włoch północnych, pytam jakie obowiązki wkłada dziś na niego przezorność męża stanu, w obec takiego wzrostu? Rzecz oczywista, że to królestwo leżące ościennie z nami, głęboko zmienia polityczne i wojskowe stanowisko Francji.

Niech się więc nikt niełudzi, powstające w ten sposób nowe Włochy utworzyłyby inną Europę. Przykład jednoty włoskiéj wywołuje przyrodzone swoje następstwa i oto wywija się już jednota niemiecka. Tak więc widnokrąg się rozszerza i kiedy wielkie królestwo usiłuje powstać za Alpami, wielkie cesarstwo widomie zgromadza narodowe swoje pierwiastki, by ustalić się nad Renem. Cokolwiek nastąpi, Francja nieprzestanie być Francją, w obec cesarstwa niemieckiego, jak królestwa włoskiego, zachowa swe cnoty wojenne, swą wielkość umysłową, swe niewyczerpane zasoby, ale jest najoczywitszą, że te potężne jednoty, tworząc się pod jéj bokiem, wyruszyłyby ją ze wszystkich warunków jéj dziejów, jéj przymierzy i jéj polityki w Europie. Owoż Francja dla pozostania tém czém jest, czém zawsze była, musiałaby koniecznie otworzyć sobie inne drogi.

Idźmy daléj, i przyznajmy, że tak głęboka zmiana naszych stosunków z równowagą europejską, niepozwoliła by utrzymać granic zniszczonych przez traktaty 1815 roku. Obok 30-to miljonowego królestwa włoskiego od południa; obok 40-to miljonowego cesarstwa niemieckiego od wschodu, gdy zwłaszcza granica nasza północna otwarta niema innéj obrony prócz patrjotyzmu francuzkiego, Francja niemogłaby widzieć dla siebie bezpieczeństwa. Otoczona zewsząd sąsiadami, równie niemal jak ona potężnymi, zależałaby od ich wdzięczności lub spółczucia. Naród, który posiadał zawsze swobodę działania, który winien wielkość swojego wpływu, niezależności swojéj polityki, niemógłby przyjąć podobnego położenia.

A przecięż jednota włoska doprowadziłaby kraj nasz do niego. Wypowiedziałem to szczerze, jak prawy obywatel, bo sądziłem za rzecz pożyteczną dać choć raz głos Francji w przedmiocie, w którym słyszę tyle głosów broniących wyłącznie sprawy włoskiéj.

Rozumie się samo z siebie, że w tym sporze, musiałem przenieść się na pole moich przeciwników; przypuszczałem więc dla ich zwalczenia, to co zdaje mi się być nieprzypuszczalném, przyjmując jako czyn dokonany to, co dotąd jest tylko pragnieniem. Łączę się z zastrzeżeniami i nieufnością z jakiemi dyplomacja francuzka ciągle poglądała na dzieło jednoty półwyspu, chociaż przekonany jestem, że nawet mając Rzym za stolicę, to dzieło nieutrwali się nigdy; roztrąciłoby się już przybijając do brzegu. Jednota obejmująca miejsce papiestwa byłaby zgniecioną między wojną i rewolucją.

Gdyby inaczéj być miało, gdyby ci co ją przyjmują lub zachęcają, mieli postawić na swojém, naraziliby tylko na zgubę wielkość własnego kraju.

Ten stan rzeczy może więc streścić się podwójnie: albo jednota włoska upadnie w konwulsjach własnego istnienia i wszystko wstrząsnąwszy w Europie, byt samych Włoch narazi; albo dokaże swego i wniesie głęboki zamęt do porządku europejskiego i narodowéj francuzkiéj potęgi.

W obu razach następstwa łatwe są do przewidzenia. Teraz pozostaje mi wykazać, jakie węzły łączą Europę z papiestwem i wymienić warunki pod jakiemi jéj wdanie się może położyć koniec obecnemu przesileniu.

Ale nim przystąpię do tego zawiązania w ostatnim moim liście, niech mi wolno będzie wynurzyć osobiste zdania i zbliżyć je dwiema chwilami politycznemi, w które imię moje miało zaszczyt być wmieszaném.

Ciągle przytaczane są przeciwko mnie pisma, o których dużo mówiono, ciągle objawia się zdumienie, że bronię czego zawsze broniłem. Ponieważ jawniéj może niż ktokolwiek okazałem przywiązanie moje ku Włochom, są ludzie, co pojąć niemogą mojéj wierności dla papiestwa. Ponieważ głośno wynurzałem żal nad oporem, który wątlił usiłowania rządu cesarskiego w Rzymie, przeciwnicy moi niemogą mi przebaczyć niezłomności sumienia i patrjotyzmu, z jakiemi powtarzam dzisiaj co mówiłem wówczas, co powiem zawsze, że Francja nigdy nieda upaść papiestwu. Zapędzono się jeszcze daléj, zbierano drobiazgowo, każde słowo, spadłe z wysokości o polityce, któréj byłem pokornym i szczerym obrońcą.

Te wspomnienia są bolesne; lecz gdybym był zdolny unosić się najsprawiedliwszą nawet urazą, jaką obudzają, gdyby gorycz téj niesłuszności mogła głośniéj odzywać się we mnie, niż sumienie i rozum,—nie byłbym godnym być mężem politycznym.

Nie jestem ja rzecznikiem tych, którzy narzucają się na moich sędziów; wszakże jeżeli istnieje szczegół mogący obudzić w nich żal a oszczędzić mi zgryzoty, to niech wspomną że nie jestem dziś ich oskarżycielem. Ani oklaski usiłujące mię zbłąkać, ani zarzuty, nie zdołają mię sprowadzić z téj politycznéj drogi, którą idę i którą w mojem przekonaniu osądziłem za najwłaściwszą dla téj wielkiéj sprawy przymierza, swobody ludów, z niezależnością papiestwa, będącéj niezłomną powinnością Francji.

— **Paryż** 12 września. Dziennik **Francja** pod napisem: **Nowa Kategorja legitymistów**, ogłosił następne uwagi i przytoczenia:

Podług dziennika **Mniemanie narodowe** wszyscy niebędący rewolucjonistami, są legitymistami. Tak więc, zbijać jednotę włoską, utrzymywać politykę udzielności ziemskiéj ojca świętego, jest to samo co zaciągać się w szeregi obrońców legitymizmu.

Zdziwi naszych czytelników wiadomość, że **Mniemanie narodowe** (**l'Opinion Nationale**), stawi **Francję** obok **Swiata**, (le Monde) który codzień się z nami kłóci i obok **Jedności** (L'union), w oczach któréj jesteśmy rewolucjonistami.

Kiedy **Mniemanie narodowe** twierdzi że dosyć żądać władzy politycznéj dla ojca świętego, jak warunku porządku europejskiego i wielkości naszego kraju, aby być uważanym za legitymistę, nie postrzega jak szczególny rozwój nadaje téj klassyfikacji. Chcemy dać głos powagom, których dotąd tylko byliśmy słabem echem, a które dowiodą temu dziennikowi ile przesadzona jego polemika jest niegodną szczerego rozbioru rzeczy, jakiego sam daje tak często przykłady.

Najurzędowszy wyraz całéj polityki francuzkiéj od 3-ch lat w tém przedmiocie jest następny:

Cesarz.

(*Mowa otwarcia parlamentu 1859-go*).

Zdarzenia same głośno za siebie przemawiają. Od 11-tu lat utrzymuję w Rzymie władzę ojca św. i przeszłość powinna być rękojmią przyszłości.

(Proklamacja 3-go maja 1859 r.) Nie idziemy do Włoch dla podniecania rozruchów lub zachwiania władzy ojca świętego, którego znowu osadziliśmy na tronie.

(List do króla Wiktora-Emmanuela 12 lipca 1861 czytany w izbie prawodawczéj przez pana Billault na posiedzeniu 12 marca 1862).

Każden rząd jest związany swojemi poprzedzającemi czynnościami. Oto od 11-tu lat utrzymuję w Rzymie władzę ojca świętego. Mimo pragnienie moje nie zajmowania zbrojnie części ziemi włoskiéj, okoliczności zawsze się tak składały, że niepodobieństwem dla mnie było opuścić Rzym. Czyniąc to bez rzeczywistych rękojmi zawiódłbym ufność położoną przez głowę kościoła w orędownictwie Francji. Stan rzeczy dotąd się nie odmienił. Winienem przeto otwarcie oświadczyć w. kr. mości, że chociaż przyznaję królestwo włoskie, utrzymam wojska moje w Rzymie, dopóki wasza królewska mość nie pojednasz się z papieżem i dopóki ojciec św. zagrożony będzie najazdem pozostałych jeszcze swych krajów, przez siłę prawidłową lub nieprawidłową.

P. Baroche. (Mowa w izbie prawodawczéj 30 kwietnia 1859). Rząd przedsięweźmie wszystkie potrzebne środki dla bezpieczeństwa i niezależności ojca św.; żadna wątpliwość pod tym względem niemoże mieć miejsca.

(Mowa 12 kwietnia 1860 r.). Rząd francuzki uważa **władzę świecką jako warunek istotny** niepodległości ojca św.

Władza świecka nie może być zniszczona; musi być wykonywana w warunkach rzeczywistych. Wyprawa do Rzymu 1849 była przedsięwziętą dla przywrócenia téj władzy; dla jéj utrzymania wojska francuzkie od lat 11-tu Rzym zajmują; ich posłannictwo zależy na ocaleniu i władzy świeckiéj i niezależności i bezpieczeństwa ojca świętego.

P. Rouland. (Okolnik do biskupów d. 4 maja 1859).

Cesarz który dał religji tyle dowodów względności i przywiązania, który po smutnych dniach 1848 wprowadził ojca św. na Watykan, chce aby najwyższa głowa kościoła była uszanowana we wszystkich swoich prawach panującego świeckiego.

Hr. Walewski. (Okolnik dyplomatyczny 5 listopada 1859). Przekonany, że nic skuteczniéj nie przyczyni się do szczęścia Włoch, jak zaprowadzenie konfederacji przeznaczonéj do spółdziałania wszystkich usiłowań i wszystkich zasobów każdego z pojedyńczych jéj członków, rząd cesarski zamierza użyć całego swojego wpływu dla dopomożenia jéj zaprowadzeniu. Również jest przekonanym, że zasady wyłożone w umowie wstępnéj a powtórzone w traktacie zuruchskim, są zgodne z prawdziwem dobrem Włoch.

P. Thouvenel. (Depesza 15 czerwca 1851-go roku). Gabinet turyński zda sobie sprawę z obowiązków, jakie wkłada na nas stanowisko nasze względem stolicy świętéj. Równie jak my, rząd króla Wiktora-Emmanuela nie zdoła zaprzeczyć potędze uwag wszelkiego rodzaju, łączących się z zadaniem rzymskiem i nieodzownie przewodniczących naszym postanowieniem; zrozumie on, że przyznając króla włoskiego, musimy dopóty Rzym zajmować, dopóki dostateczne rękojmie nie zabezpieczą tych powodów, jakie nas tam sprowadziły.

Hr. de Persigny. (Depesza 30 czerwca 1860 r.). Żywo, jak odgadnąć łatwo, tę myśl pochwaliłem (myśl położenia końca krokom nieprzyjacielskim między królami neapolitańskim i piemonckim) i gdy z tego powodu złożyłem moje powinszowanie, lord John odpowiedział, że w ogóle dla wszystkich byłoby korzystniejszem, gdyby Włochy utworzyły dwie gromady sprzyjaźnione i zjednoczone widokami wspólnego dobra, niż aby upędzały się za jednotą może niepodobną do urzeczywistnienia a któréj bezpośredniem następstwem byłaby niezawodnie nowa wojna z Austrją.

Powtórnie wynurzyłem lordowi Russel moje powinszowanie z powodu tak umiarkowanego widzenia rzeczy i na poparcie tego zdania, zwróciłem jego uwagę na tę okoliczność, że przez pojednanie tych dwóch królów dałyby się uniknąć powikłania mogące wywinąć się z niezadowolenia państw północnych w obec czynów sprzecznych z prawem narodów, dokonywanych teraz we Włoszech.

P. Billault. (Mowa w izbie prawodawczéj 12 marca 1862). Żądają od nas wyprowadzenia wojsk i cofnienia chorągwi; żądają aby ustąpiła miejsce przemocy rewolucyjnéj, któréj gwałtom i zapędom oddać należy rozwiązanie zadania jednego z najważniejszych i w najwyższym stopniu obchodzących sumienie i pokój świata. W obec téj statecznéj polityki, która przywróciła na tron ojca św. która go na nim utrzymuje, czyż sądzicie być rzeczą możliwą schylić chorągiew Francji przed rewolucyjnemi wynikłościami. Wszystkie państwa europejskie, katolickie lub różnowiercze, jednomyślną czują potrzebę dania opieki ojcu św. Na uniesienia patrjotyzmu włoskiego odpowiadamy: czekajcie nie żeby wam oddano to co oddanem być niepowinno, lecz dopóki nie utrwalą się wasze siły.

Zacny mowca, (Juljusz Favre), utrzymuje, że zajęcie Rzymu jest zgwałceniem praw włoskich. Nierozumiem. Kiedyśmy do Włoch wkraczali przeciw Austryjakom, Włochy wiedziały dobrze, że nie idziemy dla oddania im Rzymu, bo nie przyznawały jeszcze wówczas sobie tego rzekomego prawa. Żądza osadzenia stolicy w Rzymie, łączy się z późniejszemi wypadkami, które nie są przez nas potwierdzone.

P. Troplong. (Adres 1861 potwierdzony przez adres 1862). Dwa żądania pierwszego stopnia, które cesarz chciałby pogodzić, zwarły się z sobą i wolność włoska wystąpiła do walki z dworem rzymskim. Wszystko co biegłość polityczna i prawość nastręczyć mogą, doświadczonem było przez rząd w. c. mości do odwrócenia lub utrzymania téj zatargi. Synowskie przywiązanie do świętéj sprawy, któréj naj. panie nię bierzesz za jedno z knowaniami przybierającemi jéj maskę, nieustannie objawiało się w obronie i utrzymaniu władzy świeckiéj papieża; senat nie waha się oświadczyć najzupełniejszego zespolenia się ze wszystkiemi czynnościami prawéj, umiarkowanéj i wytrwałéj polityki w. c. mości. Na przyszłość także nie przestaniemy pokładać naszéj ufności w monarsze, który osłania papiestwo chorągwią francuzką, który nieodstąpił go w najtrudniejszych doświadczeniach i stał się dla Rzymu i tronu papieskiego najczujniejszym i najwierniejszym strażnikiem.

Ciało prawodawcze. (Adres 1862 roku). Naj. panie, dokumenta dyplomatyczne i ostatnia wyprawa wojska do Rzymu w okoliczności trudnéj, dowiodły światu, że stateczne usiłowanie w. c. mości zapewniły papiestwu bezpieczeństwo i niepodległość, oraz ocaliły jego świecką udzielność o tyle o ile pozwoliła siła rzeczy i opór mądrym w. c. mości radom. Tak postępując wiernie wypełniłeś naj. panie obowiązki starszego syna kościoła, odpowiedziałeś uczuciu religijnemu i podaniom Francji. W tym ważnym przedmiocie, ciało prawodawcze zupełnie polega na twojéj mądrości, w przekonaniu że cokolwiekby przyszłość sprowadziła, w. c. mość zawsze pójdziesz za natchnieniem tych samych zasad i tych samych uczuć, nie zrażając się niesprawiedliwościami, które nas smucą.

Dziennik **France** dodaje: Moglibyśmy pomnożyć te przytoczenia, przywodząc wszystkie deklaracje niepodpisane a ogłoszone w **Monitorze** od noty 9-go września 1859 aż do noty 21 sierpnia 1862 r. Ale i tego dosyć na pociechę naszą, że jesteśmy legitymistami razem z cesarzem, z ministrami, z członkami rady tajnéj, z izbami, słowem z całą Francją.

Dziennik **France** pisze jeszcze: **Pays** podaje rękę **Mniemaniu narodowemu** i dopomina się u **Monitora** aby wypowiedział politykę rządową w sprawie rzymskiéj.

Jeżeli pomienione dzienniki zechcą zadać sobie pracę i odczytać przytoczenia, któreśmy powtórzyli, postrzegą, że nie wymagają od rządu aby się wytłómaczył, lecz aby odwołał własne oświadczenia. Nie sądzimy aby tego dokazać zdołali.

Dnia 12 września. Wyszedł tu rozkaz ministra spraw wewnętrznych zabraniający zakładom telegraficznym dostarczać wiadomości dziennikom, które odtąd otrzymywać je powinny z ministerstwa.

Oznajmują, że otworzenie bulwaru książęcia Eugenjusza, odbędzie się d. 15-go listopada. Wkrótce wzniesiony zostanie na tę uroczystość łuk tryumfalny tymczasowy, zastąpi go późniéj trwały pomnik na cześć wojen krymskiéj i włoskiéj.

Anglja.

Londyn 8 września. Dziennik **Ranna Poczta** podaje następne szczegóły o podróży królowéj po Niemczech: Królowa przybyła do Kolonji ze swą rodziną w przeszły czwartek o godzinie 9-éj wieczorem. Jenerał-major Dresler, wojenny gubernator miasta, czekał na stacji. Po

wieczerzy pociąg wyruszył w dalszą drogę o god. 10-éj. Książę Hohenlohe, jenerał-porucznik Grey i inne znakomite osoby, zajęły miejsce w wagonach królewskich; hr. Russell zatrzymał się w Kolonji.

Dnia 10 września. Komitet izby gmin, któremu poruczono rozstrząśnienie systematu dziesiątkowego wag i miar, oświadczył się za jego przyjęciem. Radzi wprowadzić go urzędowie, nie czyniąc wszakże jeszcze obowiązującym; rząd powinien zalecać jego użycie w rozmaitych gałęziach administracji, zostawując jednak i dotychczasowy systemat w swéj mocy, dopóki powszechność nie oswoi się z nowym.

Dnia 11 września. Książę Alfred opuściwszy flotę baltycką, przybył już do królowéj swéj matki do Reinhardsbrunn.

Następczyni tronu pruskiego wkrótce tam przyjedzie a także księżna Ludwikowa heska; w ten sposób cała rodzina królewska zbierze się około swéj matki. Książę Alfred nie znajdował się w Bruksélli z książęciem Wallji, ale pośpieszył do Gotha, uprzedzając tam przyjazd naj. pani. Dwór królowéj jest tak liczny, że zamek Reinhardsbrunn nie wystarczył do jego pomieszczenia, najęto więc domy w sąsiedztwie. Rada miasta Gotha ma złożyć dziękczynny adres królowéj za wsparcie, jakie udzieliła zakładom, które znajdowały się pod opieką jéj małżonka.

Mieszkańcy miasta Birmingham wzruszeni litością nad współobywatelami w Lancashire, odbyli dnia 9 meeting, na którym złożono znaczną summę.

W arsenale morskim w Woolwich pracuje ogółem 13,000 ludzi. Rząd postanowił zmniejszyć tę liczbę, co tydzień odprawiać będzie po 150 robotników aż dopóki nie stanie na 4,000, którzy stale przywiązani będą do arsenału.

— Lord Palmerston był obecnym dnia wczorajszego w Melbourne przy otworzeniu dawnéj świątyni na nowo wyporządzonéj i znowu oddanéj na służbę bożą. Przy téj okoliczności złożono szlachetnemu lordowi adres z wynurzeniem radości, że używa tak trwałego zdrowia i że tak umiejętnie kieruje polityką Anglji, śród ciężkich niepokojów wichrzących teraz światem.

Lord Palmerston odpowiedział, że gabinet pracuje nad utrzymaniem godności państwa w stosunkach zewnętrznych i nad postawieniem kraju w stanie należytéj obrony.

Jest to powinnością rządu, dodał, jest to powinnością ludu, urządzić środki obrony wewnętrznéj i doprowadzić ją do takich warunków, aby z jednéj strony ta obrona nie groziła nikomu, a z drugiéj aby była przestrogą, że nikomu nieuda się bezkarnie ubliżyć Anglji. (Grzmiące oklaski).

Po obrzędzie religijnym lord Palmerston przewodniczył pod obszernym namiotem uczcie, na któréj znajdowało się blizko 400 osób, a w téj liczbie wiele pań. Wnoszono gęste przezdrowia; lord Palmerston na zamknięcie uczty wniósł przezdrowie niewiast, na których poświęcenie i wsparcie ludzie cierpiący we wszystkich krajach i pod każdém niebem z pewnością liczyć mogą; w Afryce nawet, chociaż niewiasty mają płeć czarną, ale serce gorące i litościwe. Ten toast okryto żywemi oklaskami.

— Królowa wraca dziś z Balmoral z całym dworem, jutro przewodniczyć będzie na radzie tajnéj w Windsor.

Austrja.

Wiedeń, 12 września. Rada miejska warasdyńska przysłała do cesarza prośbę o uchylenie jednéj z ważnych części konkordatu zawartego ze stolicą świętą w r. 1855, a to z następnego powodu. Namiestnictwo kroacko-sławackie, dziś już nie istniejące, rozkazało w marcu 1860 na mocy art. XII konkordatu oddać zarząd dóbr kościelnych z rąk municypalności, w których znajdował się od czasów niepamiętnych, w ręce duchowieństwa, co rzeczywiście też wykonano dnia 17 lipca 1860. Tymczasem dnia 20 października municypalności zostały znowu przywrócone, podług dawnych praw węgiersko-kroackich, żądają więc teraz na mocy tychże praw objąć zarząd dóbr kościelnych, tak jak to istniało przed zawarciem konkordatu.

Narodni listy wydawane w Pradze oznajmują: Doszedł nas wczoraj wyrok sądu appelacyjnego zapowiadający, że sąd ma prawo ogłaszania ustnie zapadłych w nim postanowień. Wiadomo, że nasz redaktor świeżo skazany za przewinienia druku, powinien był otrzymać odpis wyroku po niemiecku, odnówił jednak jego przyjęcia, żądając aby mu doręczono wyrok po czesku. Sąd na piśmie go nie wydał, ale ustnie wyrok w tym języku objawił. Na zaniesioną appelację odpowiedziano mu, że sąd właściwie postąpił; redaktor więc zaniósł skargę do sądu kassacyjnego.

Wiedeń, 13 września. Komitet towarzystwa rolniczego w Pradze czeskiéj przesłał następny list ministrowi stanu panu Schmerling:

„Na posiedzeniu 16 czerwca izby poselskiéj podobało się waszéj dostojności oświadczyć, „że na zgromadzeniach towarzystw rolniczych w Czechach członkowie ich zajmują się raczéj czém inném niż rolnictwem i że te zgromadzenia wyłącznie służą polityce."

Poseł Machacek pomocnik prezesa towarzystwa rolniczego obwodu prazkiego nie otrzymał na zapytanie swoje w izbie żadnéj odpowiedzi na uczynioną przez siebie interpelację, tak dalece, że nie wiémy ani czasu, ani miejscowości, które mogły dać powód do podobnego twierdzenia.

Lecz ponieważ było ono ogólnie wymierzone przeciw wszystkim towarzystwom rolniczym czeskim, niżéj podpisani kierownicy towarzystwa obwodu prazkiego, widzą się zmuszonymi najsilniéj protestować przeciw temu oskarżeniu.

Załączone tu oświadczenia naczelników wszystkich wydziałów towarzystwa prazkiego i wywody słówne wszystkich posiedzeń, okazują, że działalność towarzystwa wyłącznie poświęcona była rolnictwu lub przedmiotom znajdującym się w niém w niezbędnym związku i że na żadném posiedzeniu nic politycznego nie roztrząsano. Niżéj podpisany komitet jest w stanie uczynić podobneż oświadczenie, w tém co się ściąga do prac towarzystwa obwodu. Poczytuje więc za obowiązek, zgodnie z rzeczywistym stanem rzeczy, na twierdzy załączonych tu oświadczeń, zgodnie z własném przekonaniem i według jednomyślnéj uchwały komitetu dozorczego, najsilniéj odeprzeć w imieniu towarzystwa rolniczego obwodu prazkiego i wszystkich jego odrośli pomocniczych, jak nieuzasadnione oskarżenie przez waszę dostojność rzucone na wszystkie towarzystwa rolnicze w Czechach. A ponieważ to oskarżenie było jawne, musimy zatém z podobnąż jawnością zanieść naszę protestację.

Komitet towarzystwa rolniczego obwodu prazkiego.

Dan na zamku Cimelic, w sierpniu 1862.

Książę Karol von Schwarzenberg prezes; hrabia Henryk J. Clam-Martinitz wice-prezes; hrabia Ottokar Czernin, dyrektor tymczasowy.

— Podług dziennika Lloyd pesztański z d. 12 września pan Eugenjusz Kwaternik znany poseł sejmu kroackiego, skazany został na miesiąc więzienia zaostrzonego tygodniem cellularnego zamknięcia za zawichrzenie spokojności powszechnéj. Pan Kwaternik appelował od tego wyroku.

Tenże dziennik oznajmuje, że hr. Edmund Szechenyi zaniósł do magistratu miasta Pesztu prośbę, w któréj oświadcza gotowość założenia razem ze swoimi przyjaciołmi własnym nakładem, straży ogniowéj, utrzymywania narzędzi w dobrym stanie i śpieszenia z pomocą przy każdym pożarze, ale hrabia Szechenyi i jego przyjaciele pragną w tym celu urządzić się w drużynę i ćwiczyć się w potrzebnych obrótach, tudzież używaniu narzędzi ogniowych.

Prusy.

Berlin 13 września. Izba poselska nie miała dziś posiedzenia, z powodu chrztu wnuka królewskiego, na którym musieli znajdować się ministrowie. Chrzest nowonarodzonego w dniu 14 sierpnia, syna następcy tronu odbył się w Potsdamie; dano mu imiona Albert-Wilhelm-Henryk.

Piszą z Herford dnia 11 września: Wyrok zapadły w sądzie honorowym przeciw porucznikowi Schönfeld z Landweru, za miewanie częstych mów demokratycznych, został potwierdzony przez króla i objawiony: wykreślono go z listy oficerów.

Donoszą z Akwisgranu pod dniem 10 września: Stowarzyszenie katolickie odbywa w tém mieście swoje posiedzenia. Między mówcami odznaczył się biskup hildesheimski, p. von Möller z Lowanji, professor Schulte, jedyny z pisarzów świeckich w Austrji, który wystąpił w obronie konkordatu, i p. Thissen z Frankfurtu, który przedstawił przykład doktora Schweitzera na przestrogę i postrach. P. Hutmacher z Akwisgranu zwracał uwagę na społeczne położenie katolików, zwłaszcza w miastach mających ludność mięszaną; doradzał zatém założenie we wszystkich wielkich miastach niemieckich towarzystw, w których katolicy mogliby zgromadzać się perjodycznie. Członkowie stowarzyszeń katolickich już istniejących mogący usprawiedliwić prawo do nazwy katolików, mają mieć wstęp wolny do towarzystw bez wprowadzania ich przez jednego ze znanych członków.

Nadto uchwalono na wczorajszém posiedzeniu przesłać adres przełożonemu klasztoru w Rheinau, z wyrazami oburzenia jakie sprawiły ohydne kroki, arbitralność i tyranja, do jakich rzucono się na zniesienie fundacji, któréj początek sięga 1200-tu lat.

Najważniejszém postanowieniem uchwaloném dziś z rana, jest założenie w Niemczech uniwersytetu katolickiego, na wzór lowaciskiego w Belgji. Kommisja wyznaczona do spełnienia téj uchwały składa się z panów von Brandis, Philipps, von Andlow hrabiego von Lov, von Ketteler, Reichensperger i Buss. Na samém posiedzeniu zapisano na składkę znaczne summy, ogół wynosi około 15 tysięcy talarów. P. Zander z Monachijum, który ma wystąpić jutro z mową o dziennikarstwie bezbożném, podpisał się na 200 talarów, pan von Andlov na 500 zł. r. p. Philipps na 500, książę Richmonde na 500, hr. Montfort na 300, p. von Brandis na 1,000 i p. Tchutte z Pragi na 1,000 zł. reń.

Wniesienie pana Aschaffenburga, aby założyć dziennik literacki w rodzaju Garten-laube, dla wyrugowania tego ostatniego z rodzin katolickich, zostało odrzucone. Dziś po obiedzie członkowie stowarzyszenia mają oglądać święte relikwje, składające się z koszuli, która podług powszechnéj wiary była noszoną przez Ś. Józefa i pieluszek Dzieciątka Jezus.

Berlin 14 września. Czytamy w Gazecie pruskiéj: P. p. Schulz radca dworu i porucznik hr. Gutenberg, pojechali wczoraj wieczorem do Ejtkuń, dla oczekiwania tam na powrót poselstwa japońskiego z Petersburga. Osobny pociąg zabierze ambasadorów na granicy i odwiezie do Berlina, gdzie czekają na nich przygotowane pokoje w hotelu brandeburgskim, w którym tylko przenocują, a nazajutrz puszczą się w dalszą drogę do Akwisgranu.

— Posiedzenia izby poselskiéj. Przy rozpoczęciu rozbioru budżetu wojennego, minister wojny jen. von Roon miał mowę następnéj treści:

„Izba bez wątpienia spodziewała się, że głos zabiorę, i ja poczytuję za obowiązek przemówić mimo nieudolność mojéj wymowy, mimo pewność, że słowa moje nie zmienią uchwały izby już z góry postanowionéj. To co powiém, powiém w pełném uczuciu mego obowiązku i urzędu, w uczuciu tego, co winienem królowi, konstytucji i wojsku powierzonemu mojéj troskliwości. Zrzekam się wszelkich wrażeń jakie mógłbym sprawić przez zbicie błędnie przytoczonych faktów i opacznych wykładów; chciałbym tylko, aby z rozbioru wyrugowano niektóre przedmioty, już niebędące dla nikogo wątpliwemi. Naprzykład, aby nie zaprzeczano potrzeby i pożytku reorganizacji wojska. Nikt nie wątpi o jéj pożytku (oh! oh! z lewéj strony izby) nikt i osób których to obchodzi. (Ach! ach! podobnież z lewéj). Gdyby posłowie dworujący z moich wyrazów służyli w obronie ziemskiéj, nie podawaliby w wątpliwość ich rzetelności, (oh! oh!). Chciałbym także uważać za rozwiązane inne zadanie, skarbowe. Niema wątpliwości, że byłoby rzeczą pożądaną służyć niedługo i wydawać na to niewiele pieniędzy. Nie chodzi o to czy długie trwanie służby wojskowéj jest prawem lub nie; czy kraj zdolny jest dźwigać wydatki, albo nie. Na te dwa pytania odpowiadam: tak jest, służba długoletnia jest oparta na prawie; tak jest, kraj jest dość zamożny do jéj spłacenia. (Znaki zaprzeczeń na lewéj.) Wielu podziela zemną to zdanie. Tym którzy przerywali moję mowę, gdy wykładałem pożytek reorganizacji, uczyniłbym następne zapytanie: co pomyśli kraj, jeślibyście zmusili rząd wrócić do stanu rzeczy jaki istniał w 1859-m, do opłat dodatkowych i t. d.? Nie sądzę, aby kraj dobrze was przyjął.

Mówiono o wątpliwościach politycznych; przystąpmy natychmiast do głównego zarzutu, bo nie lubię wdawać się w rozprawy polityczne. Szczególniéj biją na to, że rząd przekroczył służącą sobie konstytucyjną władzę i że tak rzekę nadał nowe instytucje wojskowe. Jest to twierdzenie niezrównanego zuchwalstwa. (Poruszenie.) Kiedy plan reorganizacji przedstawiony został w roku 1857-m, chodziło o udzielenie kredytu i uchwalenie ustawy nowego urządzenia służby wojennéj. Prawa nieuchwalono, kredyt był udzielony, ale tymczasowie. Kiedy zatém uznano kredyt za potrzebny, tém samém uznano potrzebę reorganizacji. Dzisiaj podobnież uznają, że zagłosowanie pieniędzy jest potrzebne, przynajmniéj w części, dowodzi to zatém, że podobnież uznana jest i potrzeba reorganizacji. Jeśli rząd nie widzi potrzeby zmiany praw, to rozumie się samo z siebie, że przyjmuje obowiązek nie przekraczania ich obrębów. Chodzi tylko o to, że rząd domaga się wyższego budżetu wojennego. Wolno go sejmowi odmówić; rząd nigdy nie powié, że w teorji izba zgrzeszyła; ale czy byłoby to zgodne z waszemi obowiązkami względem kraju? Nie. Co do budżetu 1863-go, znajduję bardzo właściwém, że izba domaga się o projekt do prawa (zdziwienie); ale rzecz ma się inaczéj z budżetém 1862. Jeżeli odbierzecie rządowi środki opłacenia rozchodów z ufnością dokonanych, czyż wyświadczycie usługę krajowi? Czy spełnicie swą powinność? (Tak jest. Tak jest.) A więc na miłość boską głosujcie jak się wam zdaje, ale zachowajcie przynajmniéj to przekonanie, że przyjdzie czas, w którym pożałujecie, żeście tak uporczywie obstawali przy stanowisku prawném i żeście tak skwapliwe uczynili postanowienie, (oh! oh!) To wyrażenie może jest nie parlamentarne, nawet niedokładne, bo zamiast skwapliwości działacie bez wątpienia według planu dojrzale obmyślanego. Mówiono o zgwałceniu konstytucji, bo król mianował nowych oficerów. Czyż sądzicie mości panowie, że bez tego można dowodzić bataljonami? Rząd prosiłby o przebaczenie jeśliby uznał tego potrzebę; ale niewidzi jéj wcale. Przedstawił budżet, izba znajduje, że wydatkował bez uprzedniego upoważnienia; ale wszedł już był w rok skarbowy, z nadzieją, że to wszystko w ciągu tego roku urządzi się prawnie, (oznaki zdumienia). Braknie mi wyrażeń parlamentowych na obronę napastowanych oficerów. Pamiętajcie mości panowie, że oni posłuszni są królowi, a król poprzysiągł konstytucję. Niektórzy posłowie oskarżają mię, że nie wzbudzam zaufania pod względem politycznym. Jeżeli jestem podejrzanym, chcę aby powiedziano w czém i dla czego. Dopóki to nie nastąpi, protestować będę przeciw tym potwarzom." (Wielkie wzburzenie w izbie).

Minister zastrzega sobie prawo odpowiedzi na sprawozdanie kommisji; następnie posiedzenie zamknięto z odroczeniem go na jutro.

Mowa jenerała von Roon była poprzedzoną przez oświadczenie barona von Vincke, który wyrzekł: że w razie sporu, dobro kraju brać pierwszeństwo powinno nad głoską prawa. Podług niego organizacja silnego i karnego wojska jest niezbędną, bo wojsko doprowadziło Prusy do wielkości i swobody.

Nazajutrz dnia 12 września izba poselska roztrząsała w dalszym ciągu budżet wojenny. P. von Patow pierwszy głos zabrał. Dowodzi, że rząd nie nadwerężył prawa przez reorganizację. Konstytucja nie mówi, aby rządowi nie służyła moc organizowania wojska bez uchwały sejmowéj. Organizacja mówiąc prawdę, jest środkiem administracyjnym. Prawda, że dotąd nie otrzymała przyzwolenia izb; ale jeżeli jéj nie uchwaliły, to też i nie odrzuciły; główne zaś jéj szczegóły otrzymały pochwałę kraju, tak w izbie jak i za jéj obrębami. Należy więc reorganizację poczytywać za zgodnę z życzeniem kraju. Zarzuty ściągają się tylko do kilku przedmiotów. Głównym przeciw niéj zarzutem, jest że dała powód do niezmiernych podatków; ale mówca przypomina, że już zbijał to twierdzenie i dodaje, że jest tego zdania, iż te nadzwyczajne podatki nie istnieją. Można więc udzielić rządowi czego pragnie, bez krzywdy kraju. Wprowadzić pewne oszczędności w budżecie, miało być obowiązkiem kommisji; zupełne jego odrzucenie naraziłoby pomyślność państwa. Chodzi tu o przyszłość Prus: łatwo jest obalić państwo, ale trudno znowu je podźwignąć. Państwo jest puścizną wielkich królów i wielkiego ludu; unikajmy zarzutu żeśmy jéj szanować nie umieli. (Oklaski z prawéj strony).

Minister skarbu. Niema dostatecznych pobudek do odrzucenia budżetu wojennego. Przywiązujemy do niego wielką wagę i nie twierdziliśmy nigdy, aby przyzwolenie izby było niepożytecznem. Przeciwnie, uznajemy stanowczo, że jest niezbędném. Budżet 1862 był przedstawiony w tym samym porządku jak budżety lat dawniejszych i nie naraziliśmy się więc na zarzut krzyczącego zgwałcenia prawa. Prawda, że budżet przedstawiono dopiero w maju, tymczasem budżet 1861 był zagłosowany i ogłoszony już pod koniec czerwca; wszakże różnica nie jest istotna. Potrzeba żeby izba potwierdziła ten budżet, bo rozchody czynione były w tém zaufaniu, że izby na nie przyzwolą; ponieważ nowe oszczędności są niemożliwe, nawet gdyby chciano mieć wzgląd na życzenia kommisji. Utrzymywano, że stan naszéj skarbowości podobny jest do austryackiéj, jest to błędem; nie przestaniemy wytężać całéj usilności dla pozostania wiernymi podaniom naszego skarbowego zarządu. Inny mówca, przyznając, że zasoby wystarczały na zaspokojenie rozchodów 1862, wyraził obawę o przyszłość. Lecz rząd oświadczył, że reorganizację o tyle tylko popierać będzie, o ile położenie skarbu na to pozwoli. Pomyślano też i na rok 1863, o zmniejszeniu podatków, o drogach żelaznych, o kanałach i t. d. niż w latach poprzednich. Czyż chcecie przyjąć na siebie ciężką odpowiedzialność, za pójście tą drogą jaką doradza kommisja? Do jakiegoż wypadku mogłoby to doprowadzić? Czy rzeczywiście można oszczędzić 6 miljonów na rozchodach bieżącego roku? Nie, i rząd spodziewa się mości panowie, że będziecie mieli wzgląd na fakta i że w dobrze zrozumianym pożytku kraju, nie odmówicie waszego przyzwolenia.

Prezes czyta wniesienie panów Reichensperger, domagające się, aby rząd z budżetu 1861-go nie wyprowadzał dla siebie prawa rozciągania wydatków nadzwyczajnych i na budżet 1862, wówczas bowiem na jeden tylko raz i w widokach gotowości wojennéj izba zgodziła się na zaglosowanie kredytu. Dziś ministrowie powinni koniecznie przedstawić co do rozchodów już dokonanych projekt przebaczenia. P. Reichensperger z Geldern rozwija ten wniosek.

P. von Hoverbeck zbija mowę pana von Patow, który podług niego powinien popierać reorganizację, bo będąc ministrem skarbu wpływał na jéj dokonanie. Cięży więc na nim ogromna odpowiedzialność moralna i myli się jeżeli sądzi, że na reorganizację kraj dobrym okiem patrzy. Powinnością izby jest wiernie przedstawiać mniemanie kraju; odrzucając więc nadmiar wydatków na wojsko, nie uchybi bynajmniéj obowiązkom swoim względem narodu. Znaczenie Prus w Niemczech i w Europie upada nie z powodu sporu między królem i izbami, ale z powodu postępowania ministrów; lecz to same znaczenie, zachowanie się izby poselskiéj podniesie. (Żywe oklaski).

Mówca następnie kończy: o jedno was błagam bądźcie zgodni; wymażcie wszystkie wydatki na reorganizację. (Brawo z lewéj strony izby).

Minister skarbu. Poprzedzający mówca zaprzecza rządowi prawa umieszczania w linji rozchodów zwyczajnych, tego co wprzódy było zaglosowane jako rozchod nadzwyczajny; oskarża go o nieprawne działanie; daleko lepiéjby zrobił gdyby nauczył jak postąpić należało bez przekroczenia obrębów prawa. Rząd złamałby swą powinność idąc inną drogą. P. v. Hoverbeck powinien, albo odwołać albo usprawiedliwić ten zarzut. (d. n.)

Czarnogórze.

Dziennik francuzki petersburski z d. 5 (17) września zawiera następne oświadczenie:

„Kiedy przed trzema laty wielkie mocarstwa wdały się dyplomatycznie w zatargę między Turcją i Czarnogórzem, dla wstrzymania rozlewu krwi i zasłonienia wschodu od ciężkich powikłań, przedstawiły się im dwie drogi rozwiązania: jedna szersza i zupełniejsza, która zdawała się obiecywać oparcie spokojności tych stron, na podstawach silnych i trwałych; druga ciaśniejsza, ale poczytywana za stosowniejszą do ówczesnych trudności.

Piérwsza polegała na tém, aby raz na zawsze z położenia Czarnogórza usunąć wszystkie zawady materjalne, które czyniły toż położenie niepewném.

Tym końcem, dosyć byłoby powiększyć w niejaki sposób ziemski obręb Czarnogórza, potrzebny dla jego wyżywienia, a za który mieszkańcy opłacaliby coroczny dochód.

Rzeczony układ, który pod rękojmią Europy byłby z obu stron szanowany, zalecał gorąco u Porty, gabinet cesarski, wspierany w téj mierze przez Francję; lecz okoliczności nie dozwoliły jego przyjęcia.

Wielkie mocarstwa zatém trzymały się drugiéj drogi, to jest zachowania *statu quo*, a to przez ścisłe odgraniczenie obu krajów, przez zniesienie wszelkiéj niepewności co do którego z nich należy, co miało usunąć wieczną przyczynę obustronnych zatargów.

Zdawało się gabinetom europejskim, że przez ten krok umiarkowania i przezorności usuwają powikłania chwilowe. Wszakże w ich myśli, spełnione dzieło było uważane za dzieło poważne, ponieważ oparli je na rozgraniczeniu wykonaném pod ich bezpośrednim dozorem i zaręczoném przez podpisaną przez też gabinety umowę. Tymczasem, mniéj niż we trzy lata od zawarcia téj umowy, wybuchnęła wojna, niż kiedykolwiek gwałtowniejsza.

Poszukiwać nie będziemy jéj przyczyn; obie strony zaprzeczały, iż dały do niéj powód; w tém miejscu wyłożymy tylko stan zadania politycznego.

Większa część mocarstw żywo uczuła to wznowienie kroków nieprzyjacielskich; niezależnie od łączących się z niemi uczuć ludzkości, niepodobieństwem było patrzeć obojętnie na wypadki grożące zniweczeniem owoców ich troskliwości. Na usilne przełożenia by odwrócić tę zatargę, Porta odpowiedziała stanowczém oświadczeniem, że chociaż dobyła oręża dla powetowania krzywd, niema jednak zamiaru w czémkolwiek zmieniać statu quo Czarnogórza.

To oświadczenie było urzędowie przesłane w słowach najwyraźniejszych wszystkim gabinetom, które podpisały umowę 1858.

Ważną jest rzeczą określić jego znaczenie.

W żadnym razie niemożna go poczytywać za przypadkowy objaw zamiaru zależącego od biegu wypadków i odwołalnego wedle wypadku działań wojennych.

To oświadczenie oparte było na zasadach uważanych za składające część europejskiego publicznego prawa.

Bo rzeczywiście, w protokółach traktatu 1856, podczas przypadkowéj wzmianki o Czarnogórzu, lubo Porta zastrzegła mogące się wywinąć pewne roszczenia, przecież oświadczyła wyraźnie, że co do tego kraju statu quo istniejące, szanować będzie.

Jakoż rząd turecki rzeczone statu quo określone i otoczone nowemi rękojmiami, przez umowę 1858, wyraźnie potwierdził w oświadczeniu swojém uczynioném na początku obecnéj wojny.

Mocarstwa, które to oświadczenie u siebie zapisały, musiały w niém widzieć zobowiązanie się, pewne więc odtąd utrzymania stanu rzeczy uznanego, potwierdzonego i dwukrotnie zaręczonego przez Portę, sądziły, iż mogą ograniczyć się upatrzeniem dogodnéj chwili dla wznowienia swych usiłowań w pojednaniu stron obiedwóch.

Wszakże, kiedy mimo silny opór ludności walczącéj za życie i swobodę, przewaga sił wojska prawidłowego, ciągle mogącego się odświeżać dały wstęp Turkom do wnętrza Czarnogórza, wnet uczyniono naglące zabiegi w Konstantynopolu o zawieszenie broni. Zdawało się, że chwila porozumienia nadeszła. Książe czarnogórski przyjmował wszystkie warunki ultimatum podanego w samych początkach kroków nieprzyjacielskich. Ultimatum obejmowało wszelkie wymagane przez rząd turecki zadośćuczynienia. Jego przyjęcie zdawało się wówczas usuwać przyczyny walki bez nadwerężenia statu quo uświęconego przez mocarstwa.

Ale Porta odpowiadała na te zabiegi obojętnemi tylko zapewnieniami. Do dawniejszych wymagań dodawała żądania rękojmi, których jednak wyraźnie nie oznaczyła. Tymczasem działania wojenne nie ustawały, a w stanie sił obustronnych wojna przybierała znamię wytępienia.

Książe Mikołaj postanowił nakoniec odwrócić te klęski od swojego kraju i podpisał nowe warunki przez Omera-Paszę.

Telegraf uwiadomił nas, że między tymi warunkami znajduje się warunek przeprowadzenia drogi wojennéj przez Czarnogórze, tudzież zbudowania blokhauzów dla zbrojnych załóg tureckich.

Po tém wszystkiém cośmy wspomnieli, rzecz oczywista, że podobny warunek nie może pogodzić się ani z powinnościami mocarstw ani z zobowiązaniem się Porty. Jeśli jest rzeczą pożądaną wynaleźć rękojmie przeciw wznowieniu wypadków które sprowadziły teraźniejszą wojnę, szukać można tych rękojmi w sposób godzący wszystkie prawa i pożytki, w drodze dyplomatycznéj.

Ale droga wojenna, która przerznęłaby kraj na dwoję i opierała się o blokhauzy strzeżone przez wojsko tureckie, wyrównałaby albo uwiecznieniu stanu wojny, albo zupełnemu ujarzmieniu i rzeczywistemu objęciu we władanie Czarnogórza. Unikniono by wyrazu, ale rzecz zostałaby spełnioną. Nietylko zaszłaby zmiana, ale zupełne zniweczenie statu quo przyrzeczonego przez Turcję i zaręczonego przez Europę.

Pragniemy mieć nadzieję, że wielkie mocarstwa nie pozwolą zgwałcić zaciągnionego względem nich zobowiązania się i że zwrócą na to uwagę Porty.

W każdym razie, sądzimy mieć pewność, że minister rossyjski w Konstantynopolu otrzymał rozkaz zaproszenia swoich kolegów do wspólnéj protestacji, a nawet jeśliby inaczéj być nie mogło, aby sam jeden protestował.

Depesze telegraficzne.

TURYN, poniedziałek 15 września. Gazeta urzędowa oznajmuje, że rząd zostawi wolny bieg sprawiedliwości. Ponieważ działania rokoszu zdarzyły się w kilku prowincjach, pozostaje oznaczyć jaki sąd przysięgłych ma wyrokować w sprawie rokoszanów.

BELGRAD, poniedziałek 15 września. Dziś 200 ludzi z gwardji narodowéj, zabrawszy broń opuścili barykady. Wrócili do wiosek z oświadczeniem iż nie pojmują celu dłuższego czekania. Dwa bataljony milicji rezerwowéj chciały pójść za tym przykładem, lecz uspokojono ich obietnicą że za 10 dni milicja będzie rozpuszczoną.

RAGUZA, poniedziałek 15 września. Powstańcy hercegowińscy składają broń.

ALEKSANDRJA w Egipcie, poniedziałek 15 września. Ludność haurańska znowu powstała i uderzyła na obóz turecki. Powstania wybuchnęły w Castrovon w Garir. Daud-Pasza został odparty.

BARCELONA, poniedziałek 15 września. Trąba wodna wylała się na miasto; ulice zamieniły się w potoki po których ludzie pływają; domy pozapadały; straty są niezmierne.

NEAPOL, poniedziałek 15 września. Pan Polszki został wypuszczony na wolność.

LONDYN, wtorek 15 września. Dziennik Morning-Advertiser oznajmuje, że komitet garibaldistowski urządził na przyszły czwartek meeting w Londynie, w zamiarze obudzenia współczucia dla Garybaldiego.

BERLIN, wtorek 16 września wieczorem. Izba poselska objawiła dziś pierwsze swoje zdanie o części

budżetu wojennego. Chodziło o nowy przychód wynikający z reorganizacji wojska. Stronnictwa wykazały swoje siły. Wniesienie komissji nieprzyjazne rządowi, zostało przyjęte 273 głosy przeciw 68.

WIEDEŃ, wtorek 16 września wieczorem. Poutnik oznajmuje z Belgradu pod dniem dzisiejszym, że Turcy napadli na straż serbską w Uszycy, i pozabijali ją w zasadzce. Wybuchnęła stąd walka, która dziś rano rozpoczęła się na nowo. Turcy stracili swe stanowiska zewnątrz twierdzy.

PARYŻ, środa 17 września. Dziennik Konstytucjonista oświadcza, że wieść jest zupełnie niedokładną o roztrząsaniu na radzie ministrów, przedmiotu rozwiązania izby.

Otrzymano w St. Nazaire wiadomości z Meksyku z dnia 17 sierpnia. Stan zdrowia wojsk jest wyborny. Zapadło wiele pronunciamentos na rzecz Francuzów. Zebrała się w Puebla rada wojenna stronnictwa wyzwolonego i uchwaliła podać nowe przełożenia zgody w razie jeżeli jenerał Forey będzie opatrzony we władze dyplomatyczne.

LONDYN, wtorek 16 września wieczorem. Wiadomości z New-Yorku z dnia 6 powtarzają pogłoskę, że oderwańcy poszli na Harpers-Ferry, według innéj wieści miała zajść niedaleko Polesville w Marylandzie bitwa, któréj wypadek dotąd niewiadomy. Związkowi ustąpili z Acquiereeck.

Urzędowe ogłoszenie zapowiada, że kupony papierów związkowych, wypłacalne za granicą, wolne są od wszelkiej taksy.

BERLIN, środa 17 września po południu. Na dzisiejszém posiedzeniu izby poselskiéj, jenerał Stavenhagen cofnął dobrze znaną swoję poprawę; wnet pan Vincke ją pochwycił, gdyż w razie możliwych zdarzeń, izba mogłaby się do niéj przychylić.

Podczas rozbioru następnego rozdziału, minister wojny oświadczył, że w pewnych wynikłościach, rząd mógłby przychylić się do poprawy Stavenhagena; co do budżetu 1863 rząd zachowuje sobie prawo oświadczenia później, co o nim myśli. Te wyrazy sprawiły ogromne wrażenie, w pośród którego p. von Bockum-Dolffs radził odroczyć posiedzenie do jutra, co też uczyniono.

Komissja budżetowa zebrała się natychmiast na radę; minister skarbu i minister wojny przyrzekli być na jéj posiedzeniu.

BERLIN, środa 17 września wieczorem. Minister wojny złożył w komissji budżetowéj objaśnienia bardzo pojednawcze, uprzedzające nawet życzenia izby. Powiedział, że prowadzenie rzeczywiste dwuletniéj służby wojennéj jest możliwe, ale nie w drodze prawodawczéj. Minister wojny wyraził chęć dowiedzenia się o warunkach, pod któremi możnaby dojść do porozumienia się w przedmiocie wynikłości odroczenia izby, coby stałoby się potrzebném dla wypracowania nowego budżetu. Oświadczył że w dniu jutrzejszym będzie mógł w téj mierze uczynić nowe i ostateczne oświadczenia.

Komissja postanowiła czekać tych wiadomości i odroczyła się do czwartku, to jest do dnia 18 września; izba więc poselska nie będzie miała jutro posiedzenia.

LONDYN, środa 17 września wieczorem. Wiadomości z New-Yorku, dochodzą do dnia 8 września. Jenerał Pope zamienił dowództwo swoje w Wirginji na dowództwo wojska północno-zachodniego.

Oderwańcy opuścili okolice waszyngtońskie. Przeprawili się w 5060 ludzi przez Potomak i zajęli Frederick w Marylandzie. Wieść krąży, że oderwańcy zamierzają działać w Pensylwanji dla napastowania Waszyngtonu i Baltimore. Przez poruszenie na Frederick, oderwańcy przecięli dostarczenie posiłków związkowych do Martinsburg i Harpers-Terry. Z powodu zbliżenia się oderwańców opuszczono Nashville.

PARYŻ, środa 17 września wieczorem. Dziennik Ojczyzna donosi, że pan Bismark przybył wczoraj z Biarritz i że jutro wyjeżdża do Berlina.

Marszałek Castellane umarł.

TURYN, środa 17 września. Położenie Garibaldiego cokolwiek się pogorszyło.

BERLIN, czwartek 18 września po południu. Minister wojny oświadczył dziś komissji budżetowéj, że rząd przychylając się do poprawy Vincke uczynił ustępstwo, w którem komissja znajdzie zapewnie podstawy porozumienia się.

Rząd i kraj, mówił daléj minister, pozdrowiłyby z radością podobny wypadek, gdyż uniknionoby przez to godnych pożałowania powikłań.

Dodał, że rozbiór budżetu na rok 1862 niema żadnego związku z oświadczeniem rządu ściągającém się do budżetu 1863. Z pobudek wojskowych i technicznych rząd nie może przychylić się na rok 1863 do poprawy Stavenhagena w jéj obecnym kształcie. Poczyty siebie winnym, gdyby dla utrzymania chwilowéj zgody, na tę poprawę przyzwolił.

Komissja budżetowa była tego zdania, że oświadczenia ministra wojny odnosiły się tylko do zarzutów techniczno-wojskowych przeciw wprowadzeniu wczyn dwuletniéj służby, lecz nie zawierają ani słowa o prawodawczém załatwieniu tego przedmiotu; wszyscy członkowie oświadczyli, że słowa ministra ich nie zadowalnają, a pan Twesten nawet powiedział, że wszelkie dalsze rokowania są daremne.

Nakoniec minister wojny rzekł, że rząd pamiętać będzie o uczynionéj obietnicy urządzenia tego przedmiotu w drodze prawodawczéj.

Za radą p. von Hoverbeck kommissja jednomyślnie oświadczyła, że udzielone przez rząd wczoraj i dziś objaśnienia nie są tego rodzaju, aby upoważniały do przerwy rozpraw na posiedzeniach ogólnych izby.

Minister skarbu był obecnym na posiedzeniu komissji, ale milczał. Jutro odbędzie się posiedzenie ogólne izby poselskiéj.

LONDYN, czwartek 18 września wieczorem. Komitet garibaldystowski, otrzymał wczoraj telegraficzną wiadomość ze Spezia, o stanie zdrowia jenerała. Doktor Portridge znalazł, że kula uwięzła w części wewnętrznéj kostki i odkryła artykulację. Chociaż za każdém poruszeniem ból jest wielki, zapalenie już ustało, rana jest na drodze polepszenia. Stan ogólny jest zadowalający.

WIESBADEN, piątek 19 września. Dowiadujemy się z pewnego źródła, że rząd nassausski oznajmił gotowość swoję przystąpienia do traktatu handlowego francuzko-niemieckiego, w razie przystąpienia do niego innych rządów związku celnego.

S. p. Ludwik Kondratowicz.

Wilno nasze oddało cześć należną swojemu wieszczowi. Pogrzeb Syrokomli, dowodnie przekonał, jak Litwa kochała swojego lirnika. Mówimy Litwa, bo na odgłos zgonu, kto tylko mógł pośpieszył i z dalszych okolic. Ale ciężą jeszcze na nas święte obowiązki, a któżby śmiał wątpić, że ogół nasz nie pośpieszy wywiązać się godnie z tych obowiązków?

Liczna rodzina Syrokomli, tracąc w nim męża, ojca, syna i brata, nie wątpimy, ze w obywatelstwie naszém znajdzie opiekę i zabezpieczenie swojego losu.

Wieszczowi litewskiemu nad jego mogiłą wzniesie się pomnik godny jego chwały i zasług, godny narodu, który umie cenić swojego wieszcza. Wykonać go powinien nie kto inny, tylko nasz rodak—artysta Henryk Dmochowski.

Nie wątpimy, że nabywcy dzieł dawnych Syrokomli chętnie ustąpią na korzyść rodziny praw swoich. Wszystkie pisma Syrokomli wierszem i prozą składać się będą najmniéj z 10 dużych tomów. Drukarnia nasza najchętniéj przyjmuje na siebie najstaranniejsze wydanie *bez żadnych korzyści.*

Mamy co chwila prawie dowody, że ogół zdanie nasze podziela. Tak wielka jest liczba tych, który się do nas zgłaszają, pragnąc złożyć swoję ofiarę.

Oświadczamy więc wszystkim, że wszelkie ofiary na ten cel mają być składane i nadsyłane *do pana Aleksandra Oskierki w Wilnie, przy ulicy Sawicz w domu Chartanowicza.* Kurjer zaś ogłaszać będzie o otrzymaniu każdéj ofiary, jak również o działaniach komitetu, którego kierownictwo przyjmują na siebie pp. Antoni Jeleński, Jakób Giejsztor, Aleksander Oskierko, prezes i wybrani członkowie Tow. archeologicznego, oraz koledzy zmarłego ze składu Redakcji Kurjera Wileńskiego.

Przyjaciele zmarłego w innych prowincjach nie odmówią ze swéj strony zachęty i uczęstnictwa w téj świętéj sprawie. Odwołujemy się szczególnie do p. J. I. Kraszewskiego.

A. H. Kirkor

☽ Żywot śp. Ludwika Kondratowicza, jak żywot każdéj wynioślejszéj nad powszedniość postaci, musi być przedmiotem chwalebnéj ciekawości: bo nauka, która zeń wypływa, jest skupionego życia wielu z pomiędzy nas i życia nawet pewnych chwil całego społeczeństwa treścią. Ale skreślenie takiego żywota, gdzie ustawicznie potrącać przychodzi o ogólny byt krainy, z którego wywinęło się życie pojedyńcze, tudzież o ogólny bieg piśmiennictwa lat kilkudziesięciu, wśród którego działała pewna wybitna jednostka, potrzebuje niemało czasu i pracy, a nadewszystko możności skupienia zimnéj rozwagi, która pod świeżém wrażeniem boleści, zapanować nad sercem niemoże. Napisanie wspomnienia o życiu i pismach śp. Kondratowicza wziął na siebie jeden z pośrodka Redakcji, najbliższy życia jego świadek, Wincenty Korotyński. Lecz ponieważ, z powodów wyżéj wspomnionych, praca ta musi na czas jakiś pójść w odwłokę; dajemy tymczasem, dla osób i dzienników stron odleglejszych, przynajmniéj główne daty tego pięknego żywota.

Ludwik Kondratowicz urodził się dnia 17 września 1823 r., we wsi Smolhowie powiatu bobrujskiego, z ojca Aleksandra i matki Wiktorji ze Złotkowskich. Przenosząc się następnie z rodzicami do folwarku Jaśkowicz na Polesiu i Kudzinowicz pod Nieświeżem, tu otrzymał we wczesném zaraniu młodości piérwsze początki nauk od cnotliwego i światłego ojca, tudzież zostającego pod okiem jego nauczyciela. Tak przygotowany, d. 5 września 1833 roku wprowadzony został do klassy drugiéj szkół powiatowych nieświézkich, utrzymywanych wówczas przez zgromadzenie kks. Dominikanów, o których po wielu latach z rozrzewnieniem w dziejach Dęboroga wspomina. Postępy młodzieńca w naukach, równie w domu jak w szkole, były nadzwyczaj świetne. Lecz gdy zaledwie ukończył klass cztery; szkoły nieświézkie zamknięte zostały d. 30 listopada 1835 r. Kondratowicz dla ukończenia klassy piątéj przeniósł się do Nowogródka do tamecznych szkół świeckich, w których, jak sam powiada, „żadnych nienabył wrażeń, żadnéj naukowéj korzyści.“

Powróciwszy do domu rodziców, którzy naówczas w okolicach Świerżnia trzymali dzierżawą folwark Marchaczewszczyznę, a potém pamiętne dla nas Załucze, młodzieniec rozpoczął sam pracować nad własném ukształceniem. Uczył się języków, tłómaczył utwory literatury klassycznéj francuskiéj, które nigdy ujrzeć świata niemiały, czytał i odczytywał kilka dzieł polskich z epoki Stanisława-Augusta, i żył o czterdzieści lat w dali od biegu współczesnego piśmiennictwa. Nim z kolei, poprzez udzielane z sąsiedztwa Magazyny, Czytelnie i t. p. rzeczy małéj wartości, któremi jak słomą literatura owoczesna karmiła publiczność, przyszło do przeczytania Konrada Wallenroda i Kwartalnika Naukowego krakowskiego, dużo wody upłynęło w starym Niemnie. Lecz i to nakoniec przyszło i ośmnastoletni młodzieniec przedarł się przecię do wieku XIX, w którym żył, ani domyślając się tego piérwiéj.

Z takiemi już zasobami, d. 8 grudnia 1841 r. śp. Ludwik Kondratowicz opuścił Załucze i przeniósł się do Nieświéża, gdzie przyjął obowiązek w głównym zarządzie dóbr księcia Wittgensteina, znajdującym się obecnie w Werkach. Poczęło się zupełnie nowe życie: samotność ustąpić musiała gwarowi licznego zgromadzenia urzędników książęcych, kontemplacja żywéj styczności ze światem. Pomiędzy osobami należącemi do zarządu dóbr książęcych, byli też ludzie światli i uczeni, jak Jan Rychter, niegdyś redaktor „Wiadomości Brukowych“ i Michał Kątkowski, autor „Rachunku podwójnego“ i „Gawęd Ambrożewicza.“ Stosunki z niemi niemogły nieoddziaływać na przyszłe koleje zawodu literackiego młodzieńca. Jakoż od téj właściwie doby poczyna datować jego samodzielne próbowanie sił w lekkich, lecz pełnych werwy wierszykach okolicznościowych i gawędach, któremi tak chlubne pozyskał sobie imię w przyszłości. Ale to wszystko trwało zaledwie niespełna półtrzecia roku. Zapowiedziano zwinięcie zarządu dóbr książęcych i przeniesienie go do Wilna w r. 1844-m. Kondratowicz zaślubił tu d. 16 kwietnia w starym zamku Radziwiłłowskim, owdowiałą dziś Paulinę z Mitraszewskich, i nazajutrz opuścił Nieświéż, przenosząc się napowrót do nadniemeńskiego Załucza.

Późniejszy żywot w tém ślicznem ustroniu, równie jak pod Wilnem i w Wilnie, był już nieprzerwaném pasmem służby publicznéj na otwartém dla widoku wszystkich polu. Wspomnimy więc o nim tylko przelotnie, wszelkie szczegóły i poglądy na pisma zostawiając późniejszemu czasowi. W roku 1844 ukazał się w druku piérwszy mały utworek Kondratowicza, gawęda „Pocztyljon,“ umieszczona w Athenaeum, do którego, związany przyjaźnią z wydawcą J. I. Kraszewskim, stale późniéj prac swoich udzielał. Bibljoteka Warszawska, Pamiętnik Naukowo-literacki i niektóre inne owoczesne pisma czasowe, były również przezeń zasilane. W osobnéj książce ukazały się przed innemi w r. 1848 przekłady poezij łacińskich Janickiego, które następnie weszły do całego szeregu sześciu tomików tłómaczeń najlepszych pisarzy polsko-łacińskich wieku XVI,—tłómaczeń nieporównanéj piękności, a zbyt mało niestety znanych ogółowi, bo dotąd le łwo 200 egzemplarzy się rozeszło. Piérwszy poczet „Gawęd,“ prawie cały złożony z utworów rozrzuconych po czasopismach, ukazał się w r 1853. Obszernych rozmiarów poemata „Dęboróg“ i „Kanonik Przemyski,“ świetnie uzupełniają szereg dzieł poetycznych urodzonych w Załuczu. Prócz tego, pracował tam jeszcze Kondratowicz nad „Dziejami literatury,“ które żałować wielce przychodzi, iż niezostały ukończone; przekładał dziejopisów polskich Sobieskiego, Fredrę, Sulikowskiego, Goreckiego do zbioru Wolffa; nakoniec próbował sił w powieści i próbkę jéj zamieścił w Athenaeum, lecz następnie całkiem opuścił ten rodzaj, mniéj odpowiedni dla jego lirycznego talentu.

Rok 1852 dotknął wielką boleścią rodzinną serce poety: w ciągu krótkiego czasu postradał Kondratowicz troje dzieci, i jęczący pod tym ciosem, niemogąc znieść widoku miejsc, które mu ciągle przywodziły na pamięć ciężkie straty, postanowił opuścić Załucze. W styczniu r. 1853 przeniósł się na mieszkanie do Wilna, a następnie z wiosną tegoż roku stale osiadł w odległym o dwie mile folwarku Borejkowszczyźnie, którą dzierżawił od hr. Tyszkiewiczów. Prace jego literackie z tego ostatniego okresu, z wyjątkiem kilku, jak „Wędrówki,“ „Wycieczki“ i „Niemen,“ wszystkie są treści poetycznéj. Z liczby kilkudziesięciu utworów, dosyć tu wymienić „Kęs chleba,“ „Ułasa,“ „Margiera,“ „Corę Piastów“ i pięć nowych pocztów „Gawęd“. Wszystkie te prace, były drukowane pod pseudonymem Władysława Syrokomli; tylko „Dzieje literatury“ wyszły pod własném imieniem, a przekład „Wojnarowskiego“ bezimiennie. Z rzeczy niedrukowanych, krom nowéj serji „Gawęd“ wychodzącéj obecnie w Warszawie, krom znacznéj liczby drobnych utworów i ułamków większych poematów, pozostał nieukończony obszerny poemat „Kanonik Przemyski“ i tłómaczenie poezij Bielskiego, które miały stanowić część nowéj serji „Przekładów poetów polsko-łacińskich.“

Obszerna korespondencja, jaką prowadził Kondratowicz, będzie kiedyś nieocenionym nabytkiem dla piśmiennictwa. Wielka część jego listów jest zbiorem zwięzłych, od niechcenia, ale pełnych zdrowego sądu traktacików literackich; wszystkie zaś tak żywo malują człowieka, jakby nikt odmalować go niezdołał. Dla tych cech nieocenionéj wartości, pożądaną dla nas jest rzeczą, ażeby piszący obszerniejsze wspomnienie o śp. Kondratowiczu, mógł mieć przed oczyma jak największą liczbę jego listów. Powodowani tém pragnieniem, odzywamy się do pp. Wilkońskiéj, Kraszewskiego, Wójcickiego, Pługa, Alberta Gryfa i innych przyjaciół i znajomych wieszcza, iżby raczyli nadesłać nam na czas krótki jego listy, wiersze okolicznościowe i wzmianki o swoich z nim stosunkach. Za zwrót w całości tych drogich dla każdego pamiątek, redakcja Kurjera najuroczyściéj zaręcza.

Ostatnie lat kilka życia śp. Kondratowicza były gęsto przeplatane cierpieniami duszy i ciała; stąd poszło, iż umysł skołatany niemógł się zerwać do większéj pieśni, jakiéj po nim z niecierpliwością oczekiwano, do jakiéj umysł jego podniosły był zdolen. W chwilach jaśniejszéj pogody, od r. 1860, rozpoczynał kilka na szerokiém tle obrazów, lecz te pozostały nieukończone; pisał utwory drobniejsze, z których jedne wyszły, inne są dotąd w rękopiśmie; nakoniec współpracownictwem swojém życzliwie wspierał nasze pismo. Śmierć od kilku miesięcy przewidziana, zastała go jeszcze nad pracą, kiedy niemogąc już sam utrzymać pióra, musiał posługiwać się obcą ręką. Umarł d. 3 (15) września r. b. o godzinie 9-éj wieczorem.

Przegląd miejscowy.

„I tak, opiekun błoni ojczystéj,
„Uleciał w auzońskie strony.“
L. Kondratowicz.

Jeżeli można kiedy bez narażenia się na miano panegirzysty, bez pomówienia o fałsz i hipokryzję, otworzyć swe serce i wynurzyć boleść w niém tajoną, to w obecnéj chwili zapewnie. Stoimy nad grobem męża, który wszędzie ślad duszy swéj zostawił, nad grobem człowieka, którym się słusznie chlubić możemy, którego nam nie jeden naród pozazdrości—cóż więc dziwnego, że w obec téj dziejowéj postaci, myśl nasza pada upokorzona, słowo w piersi zamiera, i jeden tylko jęk żalu z niéj wydobyć jesteśmy w stanie.

O, „Poeto ptasi,“ zamarł już na zawsze miły twój głos, pękły stróny twéj liry, rozsypał się wieczny twój bardon!... Wówczas właśnie, kiedy dźwięki twéj lutni anielsko przebrzmiewać zaczynały, wówczas śmierć nielitościwa wyrwała cię krajowi, rodzinie, przyjaźni i tym wszystkim, którzy szczerze cię uwielbiają!

Jeżeli o kim, to zapewnie o tobie powiedzieć można, żeś żył nie dla siebie i nie w sobie. Jak skowronek z nieba zesłany, tyś na litewskiéj glebie uwił sobie gniazdeczko; i chwaląc Pana nad Pany, już łączył swe śpiewy ze szmerem strumyków, szumem stuletnich drzew naszych, już zajrzał do chatki kmiecia i szlachcica, już skamieniałe ożywiał podania, dźwigał z pleśni grobowéj dziejowe postacie, wyprowadzał z nicestwa pełne wdzięku i słodyczy kształty, słowem tworzył, przetwarzał i odtwarzał niewyczerpaną narodowości naszéj skarbnicę. O dzięki ci za to! dzięki w imieniu wszystkiéj czytającéj naszéj publiczności, która nietylko rozrywkę i pożytek w twoich utworach znajdowała, lecz odchodziła od nich wzmocniona na duszy, pokrzepiona na sercu, pełna miłości i spokoju.

Na dźwięk twéj pieśni, jakby na słowa księcia apostołów, milkły wzburzone namiętności, widnokrąg myśli naszéj się wygładzał i łódź żywota naszego spokojnie do portu wiary, nadziei i miłości szybowała. O zaprawdę, wielkie genjusze budzą w nas podziwienie, niekiedy obawę, lecz człowiek co świat cały przytulił do swego łona, co myśl całą zawarł w swém sercu, co okiem anioła na ludzkość poglądał, wiecznotrwały w duszach dwudziestomiljonowego narodu potrafił wznieść sobie pomnik. Rdza czasu go nie pożyje, ogień nie strawi, złość ludzka nie zniszczy, on póty trwać będzie, póki trwają jego dzieła, to jest póki naród nasz istnieje.

Dla czegoż śmierć człowieka co wznieść się zdołał nad poziom, śmierć nadewszystko męża, który li tylko potędze swego genjuszu zawdzięcza to wyniesienie, tak dziwne rodzi w nas uczucie, że pomimo jęku śpiżów, pomimo smutnych godeł śmierci po rogach ulic rozwieszonych i smutniejszego naszych współmieszkańców twarzy wyrazu, pomimo własnego nawet przeświadczenia, oprzeć się nie możemy jakiejś wątpliwości, czyli istotnie ten mąż, ten człowiek żyć przestał? O bo takich ludzi wieki wydają, bo takich mężów samo niebo na ziemię zsyła, by kraj swój rodzinny uszczęśliwić—ich życie pośród nas poczytywać należy za uwidomione błogosławieństwo boże, ich skon za klęskę kraju całego. Nie dziwmy się tedy, że ciężko nam się pogodzić z tak nienawistną, z tak boleśną dla nas rzeczywistością; nie dziwmy się, powiadam, że w groźnéj prawdzie pragnęlibyśmy ujrzeć choć cień otuchy i nadziei.

Wieść o jego skonie jak piorun serca nasze poraziła, jak błyskawica cały nasz kraj od Karpat do Bałtyku, od Dniepru do Warty przebiegła, a boleśne jéj echa odbiły się tak daleko jak sięga mowa polska.

W skromnym, jak całe życie, szaraczkowym surducie, w laurowym wieńcu na skroniach, rozciągnięty na tapczanie, zdawał się błogosławić rodakom, uśmiechać do tych niezliczonych tłumów, które dzień i noc jego zwłoki odwiedzały.

U jego grobu umilkły codzienne niesnaski i zwady, zniknęła kastowość i duma, umilkła zawstydzona nienawiść, wszyscy w jeden wyraz smutku przybrani, cisnęli się do trumny, błagając o jaki kwiatek lub gałązkę rośliny, któremi zwłoki nieśmiertelnego męża były otoczone. I widziałeś na wszystkich licach jakąś świętą powagę, i niceś nie słyszał krom westchnień tłumionych, cichych słów modlitwy, urywanych wykrzyków żalu....

Lecz nietylko ci, którzy w téj stracie opłakują wieszcza-autora, współpracownika, doń się cisnęli; widzieliśmy starozakonnych, ludzi rozmaitego fachu i pochodzenia po raz ostatni poglądających na to dostojne oblicze i usiłujących uwiecznić w swéj pamięci te pełne łagodnéj życzliwości rysy. I nikt pewno tych poczciwych inowierców nie obwinił o ciekawość—ich bowiem rzęsa z trudnością utrzymywała bratnią łzę żalu i boleści. Jedni w nim tracili autora, inni przyjaciela, a wszyscy brata. O tak! on był bratem wszystkich na naszéj ziemi zrodzonych!

We środę wieczorem, ponury jęk dzwonu oznajmił chwilę eksportacji. Pomimo słoty i błota, licznie zgromadzone tłumy, dźwignęły na swych barkach drogie szczątki wieszcza, i przy rzewnym odgłosie śpiewów duchowieństwa, udały się do archiprezbiterjalnego kościoła świętego Jana.

Katafalk, jak przystało na lirnika wioskowego, przyozdobiony zielenią, kwiatami i girlandami z liści dębowych, bez żadnych ozdób, bez żadnych akcessorjów, nużących oko i mimowolnie nawodzących porównanie wielkości światowéj ze znikomością rzeczy ludzkich, jaśniał prostotą, wdziękiem i sielskością. Liczne światła rozproszone po obszernéj nawie, liczniejsze od nich słowa modlitwy, z nieprzeliczonych wydobywające się piersi, nadawały temu smutnemu obrzędowi widok wzniosły, że nie powiém majestatyczny. I jeżeli stojąc nad grobem bogacza, mimowoli zadajesz sobie pytanie do czego się nadały te jego zbiory? czém jest wielkość zakuta w złote kajdany? czém jest ten mocarz za życia, ten proch po śmierci? to tutaj, nawet przez wrota śmierci wiekuiste widziałeś życie, tu wszystko mówiło, że ten mąż z laurem na skroni, nie umarł, nie przepadł, lecz tylko zmienił szatę— ziemską na niebieską, doczesną na wieczną, tuteczną na tameczną. O jakże różną jest wielkość myśli od wielkości światowéj!

Nie możemy tu pominąć zwyczajnego w każdym innym razie zjawiska, które miało miejsce przy wynoszeniu zwłok na wóz pogrzebowy. Wysoko na widnokręgu w stronie północnéj rozległo się tęskne gruchanie żurawi i ledwie tysiączne oczy w tamtą stronę się zwróciły, aliści ujrzeliśmy stado tych synów południa wracające w ciepłe kraje. Nie jednemu podoba się to może nazwać ślepym trafem i nic więcéj, lecz gawiedź, „która wierzy głęboko“ z dziwném jakoś współczuciem poglądała na to zjawisko, znajdując w niém szczególny stosunek ze zgasłym naszym wieszczem. Kto wié, i lud często miewa chwile intuicji!

Nazajutrz, dnia 6 września, ponury jęk dzwonu ogłosił miastu rozpoczynające się żałobne nabożeństwo. Potrzebujemyż dodawać, że zgromadzenie najmniéj we czwórnasób było liczniejsze niż dnia poprzedzającego? Obszerne mury święto-Jańskiego kościoła zaledwie objąć mogły różnego rodzaju, wieku, stanu, płci i wyznania pobożnych. Wszystkich uczucia w jeden zlane smutek, wszystkich myśli ku jednemu unoszące się celowi, wszystkich serca jednym zajęte przedmiotem, słowem cała ta piękna mozaika narodu, jedną utworzyła całość, jedno wydała westchnienie! Znalazł się jednak mówca, co ośmielił się szarpnąć sławę niepożytego wiekami tego męża; lecz głos jego rozległ się jako dysharmonijne hukanie puhacza, i odbity bezsilnie o tysiączne piersi narodu, upadł aby więcéj nie powstać, aby przez same nawet echa nie być powtórzonym. W ogóle nawet dziatwa potrafiła wznieść się rozsądkiem do dójrzałości, nawet i starcy potrafili wyrównać uczuciem młodości.

Osiwiały na polu naukowych i około swéj owczarni zajęć, zacny nasz pasterz Adam-Stanisław Krasiński, bez żadnych próśb, bez żadnych innych pobudek, krom żywego współczucia, przez cały czas długiego nabożeństwa, pomimo swéj słabości przewodniczył temu smutnemu obrzędowi. I miły był widok pasterza dusz, oddającego ostatnią posługę pasterzówi serc, bo jakżeinaczéj naszego „c z a r o d z i e j a k n i é j“ nazwać możemy?

Rozległo się wreszcie smutne: r e q u i e s c a t i n p a c e! i tłumy duchowieństwa, szkolnéj młodzieży i ludu mając pośród siebie nieodżałowane zwłoki wieszcza, niesione naprzód przez prezesa i członków wileńskiéj archeologicznéj komissji, redaktora i współpracowników Kurjera Wileńskiego, a następnie przez młodzież uniwersytecką, gimnazjalną, progimnazjalną i przyjaciół zmarłego, udały się przez Wielką ulicę, Imbary, Ostrobramską i t. d. ku cmentarzowi Rossa.

Poważny a smutny zarazem ten orszak, mający naczele dziatwę z dobroczynnych wileńskich zakładów, następnie progimnazjum, gimnazjum, instytut szlachecki, alumnów seminarjum i duchowieństwo, mające na czele rektora seminarjm ks. Kozłowskiego, otoczony kilkunastotysięcznym tłumem narodu, cechami i bractwami, przedstawiał widok wzniosły i uroczysty.

Na cmentarzu znaleźliśmy niemal drugie tyle ludu, który ożywiał wszystkie przyległe świeżéj mogile wzgórza. Ścisk był niezmierny, chęć ujrzenia po raz ostatni ukochanego oblicza powszechna, żal jednomyślny, boleść ogólna.

Nagle ucichł ten ruchomy ocean ludu i wzbił się w górę głos rzewny, ucznia i przyjaciela zmarłego, Wincentego Korotyńskiego, który pracą już potrafił zyskać sobie miejsce w naszéj literaturze. Po nim zabrał głos Tomasz Snarski, współpracownik i przyjaciel nieboszczyka, zasłużony nasz agronom. Jaką była ta mowa? dowodzą łzy rzewne wielu, szmer powszechnego uwielbienia, który niby iskra elektryczna przebiegł całe tłumy. Wreszcie jako przedstawiciel młódszego pokolenia serc miłujących, przemówił pan Dauksza, z Birż.

Nie jesteśmy w stanie wyrazić tutaj powszechnéj wdzięczności i podzięki tym wszystkim, którzy przyłożyli się do hojnych składek, którzy kierowali lub zajmowali się urządzeniem pogrzebu, którzy wreszcie swojém współczuciem i postępowaniem o ile z jednéj strony udowodnili, że i nasz naród stał się już dojrzałym, o tyle znowu z drugiéj strony przekonali świat, że umiemy okazać wdzięczność tym, którzy dla nas pracowali, którzy imieniem swojém nam sławy przyczynili.

Aczkolwiek szanujemy skromność i chęć dobrze czynienia wszystkich prawych serc, nie możemy jednak powstrzymać się od oświadczenia publicznéj podzięki szanownym zakonom OO. Bernardynów i Karmelitów, jak niemniéj i całemu świeckiemu duchowieństwu, którzy najbezinteresowniéj raczyli uświęcić swoją obecnością ten smutny obrząd.

Tylko z bojaźnią, aby nie obrazić zasłużonego męża, tylko z bojaźnią aby się nie obraził publikacją swojego zacnego imienia, ośmielamy się tu złożyć należny hołd, znanemu lekarzowi naszego grodu, panu Wikszemskiemu Stanisławowi, który z bezprzykładną troskliwością czuwał nad ostatniemi chwilami naszego wieszcza, nieprzestając wtenczas go nawet otaczać swoją opieką, gdy sztuka lekarska wyczerpnęła wszelkie swoje środki, gdy duch nawet naszego lirnika do lepszego przechodził życia.

I czémże zakończym swoje sprawozdanie?— Westchnieniem i tylko westchnieniem!

Mścisław Kamiński.

Przegląd Rolniczy.

Młynzbożowy i kościany w Gejszyszkach. Kaloryfery gospodarskie. Nowy kultywator, i połączenie siły pary i siły zwierząt. Krótki rys obrotów kassy oszczędności i pożyczkowéj włościańskiéj.

Świeżo oglądaliśmy młyn zbożowy, krupiarnię, a razem i młyn do mielenia kości w majątku Gejszyszkach własnością księcia Cezarego Giedrojcia będącym.

Młyn ten tak z powodu wielkości rozmiarów, jak i urządzenia całego mechanizmu do pierwszych w kraju naszym podobnego rodzaju fabryk rzetelnie zaliczonym być może.

Już najprzód zwraca uwagę samo urządzenie na sposób amerykański śluz i upustów, gdzie cała rzeka ujęta przez upusty jałowe, sztucznem niejako korytem podniesionem do żądanéj wysokości płynąć musi i całą fabrykę porusza. Zbytecznem byłoby opisywanie odpowiednich kształtów zewnętrznych saméj budowli, jak niemniéj dogodny rozkład wewnętrzny, gdzie w najdrobniejszych szczegółach siła ludzka zastąpiona jest siłą wody, która porusza wszelkie windy, warstaty stolarskie, dla utrzymania takiego zakładu niezbędne. Żalujemy, że niemożemy tu dać rysunku samego mechanizmu, z jakim pierwszy raz w kraju naszym spotkać się nam zdarzyło. Oprócz głównego wału drewnianego, cały mechanizm dalszy, to jest wszystkie części, są massyw żelazne,—siła poruszająca kamienie, pytle, krupiarnie, przeprowadzona za pomocą kół trybowych zębatych, w odleglejsze zaś miejsca za pomocą pasów. Kamienie młyńskie sprowadzone z zagranicy odznaczają się dokładnością wyrobu i trwałością. Pytle są tu cylindrowe, z których mąka w trzech gatunkach od razu wychodzi; dokładność ich działania jest wielka, bo nietylko, że gatunek mąki w niczém sprowadzanéj do nas z Wołynia nieustępuje, ale prócz tego cząstek mącznych w otrębiach nic niepozostaje. O krupiarni, najlepszy sąd wyda ogół, skoro jéj wyrob na wielką prowadzony skalę, wkrótce tu w Wilnie zobaczymy. Blizkość kolei żelaznéj, bo tylko 10 wiorst od stacji Jewja, daje możność łatwego transportu mąki i krup do Wilna i Kowna, a zatém rokuje dla tego zakładu najpiękniejszą przyszłość.

Niemniéj ważném jest urządzenie tamże młyna wodnego do mielenia kości;—surrogat ten nawozowy, jeden z najodżywniejszych i najdzielniéj w roli skutkujących, od tak dawna już za granicą przez wszystkich rolników używany, a który w takich massach za bezcen dotąd z kraju wywożono, zwrócił obecnie uwagę rolników tutejszych. Mamy przed sobą ceny zagraniczne mąki kościanéj, z których widzimy, że najtaniéj pud takiéj mąki za granicą talar kosztuje, gdy tymczasem u nas za połowę téj ceny produkować ją można. Mamy więc już dwa takie młyny jeden w Werkach, drugi w Gejszyszkach urządzony—ostatni tylko bez porównania na daleko większą skalę. Młyn ten urządzał mechanik umyślnie przez sławnego chemika Sztekharda przysłany; dwanaście stęp stalowych przez koło wodne poruszanych bije tu kości, które z pod tych stęp wychodzą na sita tym samym mechanizmem poruszane, gdzie się przesiewają, a cząstki grubsze jeszcze raz pod działanie stępy się poddają. Oglądaliśmy mąkę, która jest tak miałką jak gdyby wprost z kamienia młyńskiego wychodziła. W tym roku w trzech majątkach mamy już zaaplikowane użycie kości na nawóz i to na wielką skalę, a mianowicie: w Werkach w majątku księcia Wittgensteina, w Ornianach księcia Cezarego Giedrojcia i Muśnikach Michała Podbereskiego. Użyto kości pod ozíminę na dawniejszych pognojach w części pod żyto i pszenicę. Używano na dziesięcinę od 25—do 40 pudów mielonych kości; na wiosnę używać się będzie także ten nawóz pod zasiewy jarzynne, jak niemniéj i na łąki. O rezultatach stąd otrzymanych jak i sposobie działania tego nawozu odnośnie roślin uprawianych i gatunku gruntu, donieść szczegółowo naszym czytelnikom niezaniedbamy.

Wszędzie niemal wznoszące się teraz budynki dla parobków, czeladzi i całéj służby gospodarskiéj, przy nowéj organizacji naszych gospodarstw niezbędne, naprowadziło niejednego z gospodarzy naszych na drogę rozmaitych w tym względzie ulepszeń i pomysłów zastosowanych do miejscowości.—Wspomnę tu o jednéj takiéj budowli wzniesionéj w Muśnikach, która ze względu na dobry rozkład, dozór robotnika, oszczędność paliwa i bezpieczeństwo od ognia ze wszech stron zasługuje na uwagę.

Jest to budynek piętrowy, w którym na dole jest pomieszczenie na cztery familje parobków, w pośrodku zaś jedna wspólna obszerna izba, dla pomieszczenia warstatu stelmacha—rymarza — oraz dla pracy wieczornéj—lub do dnia parobków. Z téj izby prowadzą schody na górę, gdzie jest mieszkanie ekonoma i pisarza prowentowego, tak więc i dozór robotnika blizki i łatwy. Teraz co do urządzenia pieców, piece są tylko na dole, na górze wcale ich niema, lecz każdy piec tak zbudowany, że razem dół i piętro ogrzewa, w pośrodku bowiem pieca od samego jego spodu, aż na górę idzie cylindrowa trąba, tutaj ceglana, lepiéj jednak gdyby mogła być żelazną. Trąba ta otoczona jest czterma luftami pieca, a więc wspólnie z nim ciągle jest nagrzaną, strumień tedy powietrza płynący ustawicznie przez tę trąbę mocno nagrzany, ogrzewa mieszkanie na piętrze położone. Wierzch trąby w mieszkaniach na piętrze, opatrzony winien być klapą, którą się w miarę potrzeby otwiera lub zamyka.

Z nowszych odkryć zagranicznych w tym czasie dokonanych zasługuje na uwagę Kultywator, w którym siła pary, z siłą zwierzęcą połączona. Rzecz się ma następnie: na maleńkiéj platformie, na czterech kołach opartéj umieszczono lokomobil (rozumie się małych rozmiarów); lokombil ten, siłą pary obraca wałe w tyle platformy umieszczony, na którym umieszczone są lemiesze, a raczéj kopacze, które ziemię, nakształt działania motyki, do żądanéj głębokości spulchniają i przewracają,—siła więc ciągowa zwierząt, użyta jest tu tylko do wożenia téj maszyny po roli, niepotrzebując ani relsów przenośnych, ani komunikacji za pomocą lin drócianych i bloków, jak to ma miejsce przy użyciu pługów parowych, niewymaga więc ani tyle zachodu, ani kosztu, a co najwięcéj, że przy łatwém użyciu téj maszyny, bo każden ją po roli prowadzić potrafi, wcale się kamieni nielęka. Podajemy ten fakt do wiadomości czytelników naszych, z których niejednemu może za granicą zdarzy się sposobność naocznego zobaczenia téj machiny i ze strony praktycznéj ocenienia.

Ponieważ założenie Kass oszczędności dla włościan po gminach zajęło żywo obywateli naszych i stało się przedmiotem dyskussji i rozpraw oraz opracowania projektu utworzenia podobnych kass, przeto jako najlepiéj dowodzące korzyści podobnéj instytucji oraz określające właściwy ich charakter i kierunek, pomieszczamy tu nadesłane nam sprawozdanie z czynności parafjalnéj kassy oszczędności i pożyczek, w m. Kołbieli w okręgu Siennickim, która z upływem półrocznego swojego istnienia podaje do publicznéj wiadomości obrót ogólny funduszów jak następuje:

Kassa oszczędności.

1 Przychody. a) W 164 wnioskach, poczynając od groszy pol. 15 do złp. 333gr. 10 na raz, złożono na procent 4% summę ogólną złp. . . . . . 7836 gr. 21.

b) Z dobrowolnych darowizn, z kar za szkody i niedbałe wykonywanie obowiązków, wpłynęło złp. . . . . . 15 25.

c) Wypuszczono assygnacij zastępujących zdawkową monetę i usuwających konkurencję prywatnéj monety papierkowéj, na summę złp. . . . . . 2,188 10.

W ogóle złp. 9,567 gr. 26.

2 Rozchody. a) Na utensylja kassowe, księgi rachunkowe i materjały piśmienne na pierwszy raz wydano złp. 382

b) Przelano do kassy pożyczek złp. 8,000

W ogóle złp. 8,382

Pozostaje w kassie 1,185, gr. 25.

Kassa pożyczkowa.

1 Przychody. a) Z zaliczeń kassy oszczędności wpłynęło złp. 8,000

b) Ze zwrótu rat od dłużników złp. 2,306 gr. 25

Razem złp. 10,306 25

2 Rozchod. Wypożyczono od kwoty złp 33.gr. 10 do złp. 1000 dla jednéj osoby, w ogóle 57 osobom summę złp. 10248 gr. 10.

Pozostaje w kassie złp. 58 gr. 15.

Obrót zatem funduszu kassowego doszedł w ciągu pierwszych sześciu miesięcy do summy złp. 10248, gr. 10 na procenta 6% rocznie, w żądanych terminach 12-tu miesięcy nieprzechodzących wypożyczonéj. Summa ta mała jest wielkim dowodem, że instytucja tego rodzaju będzie coraz więcéj wzrastać, jeżeli w obecnych czasach mogła sobie zasłużyć na publiczne zaufanie i z jednego tysiąca złp. tytułem sześcioletniéj zapomogi przez 3-ch założycieli złożonego, dójść do kilkonastu-tysiącznego kapitału obrótowego, i tym udzielić pomoc dla 57 osób, kredytem przystępnym i rychłym.

Na uwagę tu również i to zasługuje, że żadna osoba zwrótu wniosków swoich dotąd nie zażądała i to przekonywa: iż gdyby kassy tego rodzaju, za poręczeniem wszystkich właścicieli dóbr ziemskich były po parafjach zaprowadzone i przez nich szczerze popierane, niemogłyby się obawiać licznych wymówień kapitałów na raz jeden z przyczyn okolicznościowych, a tém samém kapitałami deponowanemi, mogłyby prawie całkowicie rozporządzać.

Początek ten w przekonaniu naszém jest słaby, lecz gdy ludność tutejsza wiejska przeświadczy się, że grosz za oszczędzony, wytwarza kapitał w bezpieczném zachowaniu, a tem daje procent, i gdyby gorliwie zachęcano służących wiejskich do składania np. $\frac{1}{12}$ części płacy na tę oszczędność, na tenczas zwiększyłaby się w latach następnych liczba uczęstników kassy oszczędności, a tem samém kassa pożyczek więcéj osobom jak dotąd, z pomocą kredytu przyjść byłaby w możności. T. S.

KORESPONDENCJA KURJERA WILEŃSKIEGO.

Paryż, 5 września.

(Dokończenie.)

Dla geologów ważną jest wydana obecnie przez Juljana Marcon karta geologiczna ziemi. W Anglji wydano dobrą kartę geologiczną Europy, ale dotąd piérwszy Marcon rozciągnął pracę do połowy globu.

Autor znany jest z poszukiwań dokonanych w Jura, oraz podróży naukowych po Kanadzie, Stanach zjednoczonych, nowym Meksyku, do poznania któréj to ziemi nie mało się przyczynił kursem wykładanym w szkole politechnicznéj w Zurich.

Karta pana Marcon streszcza wszystko, co dotąd wiadomo o geologij naszéj planety z poszukiwań pp. Smith, Humboldt, Buch, Omalius, Brongniart, Elie de Beaumont, Dufrénoy, la Bèeche, Dumont, Mériar, Studer, Murchisson, Verneuil, Barraud, Haver, Lemer, Sismonda, la Marmora, Halt, Hitchcook, i innych geologów mniéj sławnych, oraz obserwacij samego autora dokonanych na Nowym świecie.— Skala przyjęta dozwala uwydatnić należycie główne kolory formacij geologicznych, przedstawionych dziewięcioma różnemi odcieniami.

Karta nie objaśnia wnętrza wszystkich części globu; jedynie oznaczone są: Europa i Ameryka północna z częścią zachodnią Ameryki południowéj. Azja, Afryka i Australja pozostają białe na karcie-świata, jako badaniem geologicznem nie dotknięte. Nie mniéj przeto dzieło jest zajmujące i praktycznéj pożyteczności nie zaprzeczonéj.

Karty té dostać można u świeżo osiadłego w Paryżu wydawcy, Rothschild'a, który sam jest naturalistą biegłym i autorem. Nowa księgarnia jego będzie poświęcona wyłącznie geologji i botanice, jakie pojawiły się za granicą. Księgarnia taka bardzo była potrzebną w Paryżu zbyt mało wiedzącym o ruchu naukowym po za obrębem swych murów.

Rada wyższa wychowania publicznego oświadczyła się przeciw odczytom literackim przy ulicy Pokoju, i takowe z polecenia ministra oświecenia zakazane zostały. Zakaz zadziwił wielu, wiedziano bowiem, że przez dwa lata minister Rouland szczególną opieką otaczał te zgromadzenia literackie, dostarczające powszechności rozrywki w lepszym gatunku niż tanie teatra. Domyślają się, iż minister poddając od czyty potwierdzeniu rady wychowawczéj, spodziewał się uznania swoich poprzednich zezwoleń. Tymczasem, inaczéj się stało. Rada uznała ministra zbyt liberalnym i poprosiła o zamknięcie sali.

Na tém miejscu nie od rzeczy będzie uczynić uwagę, że Rada wyższa wychowania publicznego, była utworzona na to, żeby powściągała nadużycia władzy ministerjalnéj, żeby protegowała naukę przeciw wybrykom j e d n é j woli, zabezpieczyła literaturę od dowolności urzędniczéj. Dziś role się zmieniły: minister pobłaża, a rada powściąga; minister otworzył drzwi wolności, a rada je zamknęła. Professorowie mogą ponieść gdzie indziéj swoje światło, ale młodzież pozbawiona nauczających wieczorów, będzie musiała szukać mniéj pożytecznéj rozrywki.

— Wychodzący w Paryżu od lat dwóch Tygodnik „Le Tour du Monde“ poświęcony podróżom, umieści niezadługo „P o d r ó ż d o B e r e z o w a“ pani Ewy Felińskiéj we francuzkim przekładzie Leonarda Chodźki. Tekst będzie illustrowany i bardzo dobrze, albowiem obrazowanie tygodnika powierzone jest rysownikom piérwszego rzędu, jak Doré, Bida, Girardet, Lancelot, Theroud i t. p. Cała ta publikacja należy do lepszych. Opisy podróży bywają bardzo ciekawe: Wyprawa szukająca Franklina; podróż do Mexyku pana Vigneaux; przygody północnego Abolicjonisty; podróż do Wenecji pana de Beaumont; podróż do Peru Pawła Morcoy; studjum obyczajów hiszpańskich, Dorego, wszystko to rzeczy zajmujące a często uczące. Podróż do Berezowa ukaże się bardzo właściwie w tym zbiorze; czytelników będzie miała niemało, gdyż T o u r d u M o n d e wychodzi równocześnie w przekładzie angielskim i niemieckim.

— Antonio Ronna, uczony professor, autor słownika francuzko-włoskiego i włosko-francuzkiego, chcąc dowieść że nauką wyobraźni nietępi, wydał obecnie tomik bajek tak dowcipnych, że znalazły natychmiast francuzkich tłómaczy. Pod pozorem bawienia dzieci Ronna uczy starszych, częściéj nawet do pełnoletnich niż do małoletnich zwraca mowę, co wydaje się bardzo słuszne tym, co podzielają zdanie Jana Jakóba Rousseau powstającego na śmieszny zwyczaj uczenia dzieci bajek, które ledwie w dwudziestu latach rozumieją.

Któż z nas niebył męczennikiem rodzicielskiéj próżności? Któż nie pamięta zakłopotania, w jakie wtrącał go rozkaz recytowania gościom bajek Krasickiego, a co gorsza La Fontaina lub Florjana, gdzie już nie tylko sensu ale wyrazów się nierozumiało.

Zwyczaj ten dzięki Bogu, coraz więcéj wychodzi z mody, zaczém nie idzie, żeby następcy Ezopa mieli pokruszyć pióra, przeciwnie. Réforma wychowania zastąpiła czytelnikami rozsądnymi, dzieci, bardzo na przedziwności językowe n a p a p i e r z e, obojętne: przekładają one zawsze słodycze ciastkowe nad słodycze poezji, wolą nawet prosty obwarzanek niż wysmażone grzanki moralistów każących mówić zwierzętom.

Zwierzęta Ronna mówią mało: czyn w ich życiu więcéj zabiera miejsca niż perory: niejednemu z bliźnich życzylibyśmy językowego umiarkowania czworonożnych bohatérów włoskiego bajarza; jest tam mianowicie jeden osieł wielki weredyk, który nieraz przedziwnie gromi matactwa uczniów Machiavella. Sam tylko Momus może jeszcze dziś bezkarnie mówić prawdę, wyrażona serjo, zazwyczaj zostaje w tece, albo chybia celu.

— „L e g e n d y i p o d a n i a c u d o w n e F l a n d r j i“ wydane przez Henryka Berthaud, przyjemnie odwracają myśl od smutnéj rzeczywistości. Autor pod pseudonimem S a m'a pisywał scjentyficzne feljetony w dzienniku L a P a t r i e; uczyniwszy naukę powabną, zapragnął uprzyjemnić archeologję. W tym celu udał się do kraju legend, do Flandrji, któréj poetyczne zabobony mają wdzięk nadzwyczajny, a często głęboką myśl kryją. Czytając te legendy człowek zapomina o świecie, władza taka najlepiéj podobno rekomenduje książkę. My przynajmniéj, zagłębiwszy się w cudowności Flandrji, zapomnieliśmy, iż żyjemy w czasach w których piszą ludzie nieumiejący czytać, powstają ogłupiające dzienniki, zjawiają się poeci śpiewający ni ludziom ni Bogu, krawcy szyjący bezecne suknie, kupcy sprzedający bezecne cygara, zapomnieliśmy o Veuillotach, fałszywém winie, fałszywych prorokach i fałszywych bogach... Jeżeli to wam książki pana Berthoud nie udobrosmaczni, to jakże ją zachwalić?

— Nowo wybudowany C y r k C e s a r s k i na placu du Châtelet jest przedmiotem ciekawości powszechnéj. Urządzenie, a mianowicie oświetlenie sali, wedle najnowszych pomysłów, wywołuje zdania sprzeczne, z których dotąd żadna stała opinja się nie wyrobiła. Innowacja główna polega na skasowaniu świecznika i rampy, a zastąpieniu obojga, światłym sufitem, utworzonym z matowego szkła po za którym pali się dwa tysiące świec gazowych. Sprawia to efekt taki jak zawsze: jednych zachwyca, drugich razi. I tak, słyszysz mówiących: Co za śliczny pomysł skasowania tego szkaradnego pająka! w sali chłód, jak w ogrodzie; publiczność zewsząd widzi dobrze, światło rozlane równo, nie razi ani męczy oczu, oto mi teatr— wzór teatrów.

Inni znów wołają: ależ to nie teatr to dramatyczne więzienie oświecone z daleka. Pozamykać loże na klucz, a będzie odrazu najwyborniejsza k o z a systemu cellularnego. Brak pająka boleśnie czuć się daje! Jak sztuka była nudna, można było przynajmniéj patrzeć na świéce, a teraz gdzie? Nadto, czy uważałeś jak ten sufit szpeci kobiéty? Wszystkie mają czarne plamy pod nosem... Oto! pomysł z takim oświetleniem.

Prawdą wśród tych sprzeczności jest, że nowy system oświetlenia mniéj męczy wzrok i nieszkodzi zdrowiu jak dawny. Widzowie wyższych piętér nie będą już siedzieli w zakopconéj łaźni, którą zapewnie przez szyderstwo, r a j e m nazwano, podobnie jak najburzliwsze na kuli ziemskiéj morze, Oceanem spokojnym. Jedyną niedogodnością przyjętego systemu oświetlenia, jest jego ogromna drogość: kosztuje dwa razy więcéj jak dawne. Teraz koszta się pokrywają, bo nowość zwabia tłumy, ale co będzie jak nowość przestanie być nowością? Być bardzo może, że wygnany świecznik powróci tryumfalnie.

Podziw Paryżanów dzielił się ostatniemi czasy pomiędzy sufit światły, a ciemną broszurę, która w istocie do fenomenalnych publikacji należy. Napisał ją pan Pasquidoux i wydał jako nowy argument ku poparciu władzy doczesnéj, pod tytułem „l e C h r i s t, r o i t e m p o r e l.“ Wedle autora Chrystus Pan jest potomkiem Adama w prostéj linji, po starszych synach. Filję tę autor przeprowadza przez lat tysiące niepotknąwszy się ani razu, nawet w czasach, w których spisy ludzi nie były bardzo starannie utrzymywane. Ale na tém właśnie sztuka.

Z całego wywodu wynika: że ponieważ Chrystus jest najstarszym z ludzkiéj rodziny, prawo jego do rządów ziemi jest niezaprzeczone. Ponieważ zaś Ojciec ś. jest namiestnikiem i spadkobiercą Chrystusa, tém samém on staje się najstarszym z rodu ludzkiego i „królem świata z bożéj łaski.“

Niewiadomo czemu się więcéj dziwić, czy człowiekowi przy zdrowych zmysłach który takie rzeczy pisze, czy zwierzchności która je publikować dozwala!

Ażebyście nienabrali zbyt złego wyobrażenia o stanie umysłów tutejszych, donoszę, iż pan Flourens wyda wkrótce nader ciekawe studjum „O leczeniu ran mózgowych.“ Szanowny akademik licznemi doświadczeniami stwierdził, iż bajką jest jakoby naruszenie mózgu miało być śmiertelne. Co większa, dowiódł przykładami, że stworzenie organiczne żyć może b e z m ó z g u. Są to dociekania bardzo ważne dla lekarzy, a doświadczenia czynione przez Flourensa od lat dwudziestu, ciekawe dla każdego.

N ę d z a r z e, które dały powód do polemiki żywéj, teraz są przedmiotem głębszych i rozważniejszych studjów. Lamartine cały ostatni poszyt „C o u r s f a m i l i e r“ poświęcił rozbiorowi ostatniego romansu Hugona, którego z legitymistycznego stanowiska sądząc niebył wstanie ogarnąć; Courtat, szef bióra ministegjum spraw wewnętrznych, napisał bruszurę, w któréj znów sądzi N ę d z a r z y ze stanowiska urzędowego. Kilka piór świetnych oceniło estetyczną stronę dzieła; praktyczni wzięli z niego myśl poprawiania kodeksu karnego. Kilka takich projektowanych przemian zostanie przedłożone ciału prawodawczemu. Gdyby nieszczęścia Jana Valeau ten tylko wywarły skutek, to już trzeba błogosławić rękę, która tak wymównie umie ludzką nędzę malować. Σ.

Z gubernji Mohylewskiej.

HORY-HORECKIE NAUKOWE ZAKŁADY.

(*Dokończenie, ob N. 69*).

Zwiedzając cegielnię i fabrykę rurek sączkowych, pomimowoli nastręcza się myśl, że instytut Hory-Horecki nie daje przykładu wyrezonowanéj oszczędności, czyli raczéj ścisłéj rachunkowości, która jest niezbędnym warunkiem rozwoju i postępu gospodarczego. Dotychczas zbiór udoskonalonych narzędzi rolniczych jest nie nader wielki, znaczne i ciągłe łożenie kosztu na ten przedmiot jest niezbędném; nabywanie więc machin, które mogą być bardzo dobremi do wielkich zakładów przemysłowych nie zaś w zastosowaniu do rolnictwa pozbawia Instytut możności posiadania innych pożytecznych machin, a przytém wdraża ogół postępowców do upędzania się za błyskotkami wbrew ścisłéj rachunkowości i do niepowrótnych nakładów, innych znowu uporczywych niewierzących w postęp rolnictwa zraża.

Mnie się zdaje, że ten brak oględności pochodzi z niezrozumienia potrzeb krajowego rolnictwa, ztąd właśnie brak planu w nabywaniu tych mianowicie machin, które są niezbędnie potrzebne, ztąd to upędzanie się za tém wszystkiém co jest przyjętém w obczyznie. Profesor Kozłowski zwrócił swą czynność na zbadanie praktyczności rolniczych narzędzi. W czerwcu roku bieżącego, odbywał on ze studentami instytutu próby dynamometryczne różnych pługów. Dla porównania ich wybrano kilka brózd długości do dwiestu sążni; za normalną orkę przyjęto przecięcie warstw 6 cali głębokości i 9 cali szerokości.

Na pośpiech orki nie zwracano uwagi, bo się wyliczała średnia siła dla każdego najmniejszego momentu.

Z prób do 19-go czerwca roku bieżącego zrobionych można uczynić następne wnioski.

Nazwanie pługów.	Ile zapłacono za pług.		Potrzebuje pociągowéj siły.
	Rub.	Kop.	Pudy z ułam. dziesiętnemi.
Hohenhejm (Szwerca, flandryjski	16	—	3,885
Malcowa żelazny (Ramsona)	33	—	4,725
Abbé (fermera angielskiego)	20	—	5,339 *).

*) Jeden do głębokiéj orki, drugi do lekkiéj, obydwa otrzymali na ostatniéj petersburgskiéj wystawie każdy po 1,000 rubli.

Mustjalski (instyt. agronomicznego w Abo z Finlandji . . .	16	—	5,347 **).
Połtorackiego (obyw. gubernji Kałużskiéj . . .	16	—	5,841
Grynjoński (według konstrukcji barona Wrangela)	22	—	5,884
Howarda DD. 3 żelazny. .	35	—	5,927
Amerykański Sztorboka. .	16	—	6,018
Hrabiego Bobryńskiego (warstwy szerokości 9 cali, głębokości 7 cali . .	—	—	9,088 ***).
Tenże warstwy 8 cali głębokości, szerokości od 9—10 cali	—	—	1,160

Podług zdania professora Kozłowskiego pod względem ceny, konstrukcji, łatwości złożenia i reparacji dla naszych miejscowości Hohenhejmski pług jest najlepszy; dla głębszéj zaś orki gruntów kamienistych i z karczami najlepszym jest pług Mustjalski. Do orki głębokości od 5—6 cali najlepiéj używać jednokonnego pługa Abbé, Kosztuje on 15 rubli sreb. fundamentalnie zbudowany wszystkie prawie składowe jego części są żelazne.

Podług doświadczenia professora Kozołwskiego przez zgłębienie orki siła się zwiększa następnie:

Próba z pługiem Howarda.

Szerokość brózdy *cali.*	Głębokość brózdy *cali.*	Siła wyrażona w *pudach* *).
9	3,5	3,263.
9	4,5	4,063.
9	5,0	4,781.
9	6,0	5,927.
9	7,0	8,363.
9	8,0	10,739.
9	9,0	13,123.

Wykaz czynności professora Kozłowskiego potwierdza me zdanie, że posiada trafny i nadzwyczaj praktyczny pogląd, bo któż nie przyzna, że ocenienie wartości pługa jest dla nas rzeczą wielkiéj wagi i jak również i uprawa łąk, które zwróciły uwagę p. Kozłowskiego.

Instytut nabył niedawno następujące udoskonałone narzędzia i machiny, żniwiarkę Wooda, tegoż kosiarkę, dwa pługi pana Abbé (angielskiego fermera), Mustjalski instytutu agronomicznego w Abo w Finlandji i wiele innych. Brony żelazne między któremi odznacza się brona *Altona* składająca się z łapek żelaznych z sobą łańcuchem połączonych w których są osadzone zęby. Machiny do karczowania, wialnia etc. na summę 2,000 rubli. Sprowadzono oraz dynamometr Moren'a z planimetrem Ernsta dla badania siły pociągowéj kosztujące 1,000 rub.

Nadto urządzono w Instytucie gabinet mechaniczny i architektoniczny, który wkrótce będzie uzupełnionym tak, że professor cały swój wykład będzie mógł objaśniać na wzorach, co też w nauce mechaniki bardzo ułatwia zrozumienie przedmiotu. Wybudowano Muzeum dla narzędzi rolniczych w naturalnych rozmiarach. Sama budowa kosztuje 4,000 rubli srebrem. Ma stanąć nowy gmach dla wszystkich machin parowych. Wymuruje się nowa stajnia na 40 koni z kliniką i audytorjum dla professora weterynarje. Sprowadzono kilkanaście sztuk koni rassy Norwegskiéj, która niezawodnie będzie najlepszą dla poprawienia rassy miejscowéj. Obok pięknéj budowy, mocnego składu, konie te są nadzwyczaj silne i wytrwałe na chłód i niewygody. Dziwić się potrzeba, że publiczność nie korzystała z ras czystych: wiackiéj i oezelskiéj, które zaprowadzona są oddawna w Horkach w celu ich upowszechnienia. Z połetków do fermy należących oddano 15 morgów na szkółkę owocową, z czasem więc będzie można robić znaczną wyprzedaż szczepów drzew owocowych dobrego gatunku. Szkółka już się zakłada wiele już posadzono, 100,000 szczepów przygotowano, 2,500 przysłano z Paryża. Pan Frauensztejn uczony ogrodnik, gruntownie posiadający swoją sztukę odznacza się szczególną pilnością, przy innych bowiem zajęciach, oprócz tak znacznéj ilości szczepów owocowych przygotował 100,000 sztuk różnych drzew dziko rysnących.

O studjach porównawczych nad pastewnemi roslinami z korzyścią mogącemi się zastosować do gleby miernéj wartości z płytką rodzajną warstwą, nic nie słychać, jak również o doświadczeniach koło hodowli różnych ras bydła, do czego należałoby urządzić stację wyłącznie na to przeznaczoną.

Niektóre prelekcje wymagają bardziéj współczesnego poglądu na wykładane przedmioty. Należałoby zostawić metodę wyłącznie scholastyczną i wykładać nauki pomocnicze z możebnem zastosowaniem do rolnictwa i do technologji rolniczéj.

Po powrócie z zagranicy pana Tutczewa, dokąd był wysłany dla zakupienia przyrządów chemicznych oraz w celu zwiedzenia i pilnego przypatrzenia się wszystkim znanym w Europie pracowniom chemicznym, laboratorjum w instytucie Horeckim, na które corocznie przeznacza się 1,000 rub. sreb. zostało urządzone, a jednak studenci do niego dotychczas nie mają wstępu. W przeszłym miesiącu studenci, dzieląc się na kółka rozpoczęli prywatne kursa chemji za opłatę umiarkowaną u laboranta miejscowego, już to samo świadczy o chęciach studentów pracowania nad chemją. Byle sumienia i szczera praca, byleby tylko była chęć zastosowania teorji do praktyki gospodarczéj, a któż za złe poczytać może błąd mimowolny. Niech każdy uczący wleje życie w naukę a niezawodnie słuchaczy pociągnie zasobą znikną wtenczas wszelkie wzajemne nieporozumienia i niechęci osobiste.

Zawód nauczycielski jest pewnym rodzajem kapłaństwa. Miłość nauki i prawdy głównie jego znamię stanowić powinny, trochę więc miłości czystéj nie skalanéj, trochę mniéj pychy, a wówczas młodzież zawsze chętnie idąca za głosem uczucia i prawdy niewdzięczną nie będzie, za okruszynę miłości sowicie się wypłaci.

Professor Żabenko, zawsze niezmordowany, zawsze równie zacnie pracuje nad swojemi przedmiotami technologji leśnéj, leśnictwa, pszczelnictwa i jedwabnictwa. Dla jego praktyki wznosi się murowany skład zimowy dla ochrony pszczół i dla pielęgnowania jedwabników.

Pan Balion professor zoologji dość starannie się krząta w nagromadzeniu zbioru entomologicznego owadów krajowych.

Chociaż wiem że pan Hinzel professor kadastru i fizyki starannie utrzymuje dziennik meteorologiczny, jednakże z powodu wyjazdu jego z p. Tutczewem do Kijowa na zebranie naturalistów nie udało mi się dowiedzieć o wynikach zatrudnień pana Hinzela. Wielka szkoda, że wykazy wszystkich doświadczeń, praktycznych spostrzeżeń we wszystkich gałęziach rolnictwa, klimatologji i meteorologji, uczynionych w ciągu roku w zakładach Horeckich, wydają się w niewielkiéj liczbie i że podobne broszury nie upowszechniają się między gospodarzami. Mnie się zdaje że byłby to środek najpewniejszy dla nawrócenia na drogę postępu i oświaty niewierzących w naukę rolnictwa. Byłby to też zarazem bodziec dla uczonych, do badania i robienia doświadczeń w różnych gałęziach rolnictwa; dla postępowych zaś gospodarzy stanowiłoby to ważną pomocą i wielką zachętę.

Dla należytego wdrażania młodzieży instytuckiéj do techniki gospodarczéj, braknie zawsze wydoskonalonych rzemieślników, bez nich trudno, gdyby kto mógł studentom szczegółowie objaśniać różne manipulacje i gruntownie wyćwiczyć w różnych gospodarczych robotach. Nadzieje, że kursa w Instytucie podzielą się na różne gałęzie i że każdy uczący się będzie mógł je wybierać wedle swego upodobania zostały niestety zawiedzione. W takim nawale wszelkich przedmiotów, pośredni i bezpośredni związek mających z nauką rolnictwa, żadna siła ludzka w kilkuletnim przebiegu nie zdoła zgłębić zarówno wszystkich nauk, nawet chociażby tylko głównie obowiązujących. A cóż dopiéro mówić o tém, że każdy uczący się mniéj więcéj musi mieć wrodzoną zdolność wyłącznie do którego bądź oddziału, z liczby składających naukę rolnictwa, nawet do jednego z główniejszych przedmiotów. Obecnie nie ma sposobu wykształcić się na specjalistów, których tak nam brakuje, bo młódzież ucząca się przy encyklopedycznym wykładzie nie w stanie jest przyłożyć się z całą pilnością do głównych przedmiotów i w jakimkolwiekbądz z nich dójść do szczebla prawdziwéj doskonałości.

Mimo to wszystko, niepodobna nie przyznać, że w ciągu roku jednego Instytut Horecki zrobił wielki krok naprzód a szczupłe gronko naszych rodaków związane braterstwem pracuje wytrwale i pocieszające robi w naukach postępy. Professor Kozłowski w gronie młodzieży przed kilku dniami wyjechał na exkursję do gubernji Grodzieńskiéj i Kowieńskiéj. Ogłaszając, to niech mnie wolno będzie odwołać się do uczuć szlachetnych współrodaków, którzy zapewne nastręczyć i ułatwić zechcą kształcącej się młodzieży należyte poznanie zasobów własnego kraju.

Na zakończenie, niech mi wolno będzie wylać cały nad miar boleści i smutku z powodu obojętności jaką wszystkie nasze prowincje okazują dla Horeckiego rolniczego Instytutu: kółko naszéj młodzieży zamiast się liczyć na seciny zaledwie z kilkudziesięciu się składa, a jednak zdaje się, że czas już nadszedł poznania potrzeby i konieczności rolniczéj nauki. Długoż jeszcze mamy być obojętnemi na wszystko co swoje, kiedyż zaoczniemy korzystać ze skarbów które mamy tuż obok, kiedyż przestaniemy wzgardliwie niemi pomiatać. Do was bracia młodego pokolenia zanoszę mą skargę, nie chciejcie być obojętnymi na moje wołanie!

**) Do głębokiéj orki na ostatniéj petersburgskiéj wystawie otrzymał premjum 1,000 rubli.

***) Nadzwyczaj mocny stosowny dla czarnoziomów.

*) Dla wymiaru siły wszystkich pługów z któremi robiono próbę użyto najlepszego dynamometru o czterech kółkach. Hr. Moren'a, dla wyliczenia zaś djogramu planimetru Ernsta. Te obadwa narzędzia pochodzą z Paryża od mechanika Clair'a.

Królewiec, *19-go września 1862 r.*

Przez cały prawie zeszły tydzień zbywało zupełnie na chęci do tranzakcji. Starego jako też i świeżego zboża bardzo mało na targ dostawiono; mimo tego chęć do pokupu, ograniczoną na bieżące potrzeby, łatwo można było zadowolić, gdyż z zagranicy od kilku dni żadnego pożądania na zboże nie było. Ceny ostatniego tygodnia prawie bez zmiany.

Dzisiaj płacono za szefel:

pszenicy czerwonéj.	125/6—130 f.	83—89 sr.	43 do 46⅔ zł. pol.	za kor
„ ord. pstréj	122—127	74—83	38—43	„ „
„ dobréj. .	126—132	85—91	44—47	„ „
„ pięknéj. .	127—132	88—94	45½ 49½	„ „
żyta	113—115	48—54½	24⅚ 28⅙	„ „
„	120/1 124/5	57—60	29½ 31	„ „
grochu białego .	do 63		32½ zł. pols.	„ „
„ zielonego .	od 70—80		36⅓—41⅓	„ „
„ szarego . .	„ 75—90		38⅚—46½	„ „
bobu	„ 58—64		30—33	„ „
jęczmienia małego.	102—107	41—46	21 do 24 zł. pols.	
„ pięknego dużego	112/13—115/6	27—50 sr.	24⅓ do 26 zł.	
owsa świeżego . .	75—80	26—29	13½ do 15 zł. pols.	
Siemię lniane poszukiwane	107—116	70—96	36⅙ do 46⅔ zł. p.	

Wełna po stałych i niezmiennych cenach.
Guano peruwjańskie Tal. 5—za centnar
„ z ryb „ 3—17 rs. „
Gips . . . . „ — 15 „

FRYDERYK LAUBMEYER.
Agencja Domu Nadniemeńskiego w Królewcu.

WIADODOŚCI BIEŻĄCE.

— P. Tytus Maleszewski, artysta-malarz używający zasłużonego chlubnego imienia, zamieszkawszy na czas krótki w Wilnie, wykończył obecnie obraz olejny dużych rozmiarów, przedstawiający śś. Piotra i Pawła Apostołów, i kilka pomniejszych prac pastelowych. Pomiędzy temi ostatniemi jest nieukończony z powodu rychłego zgonu portret śp. Ludwika Kondratowicza, odznaczający się wielkiém podobieństwem rysów wieszcza w ostatnich dniach żywota. Prace p. Maleszewskiego mogą być oglądane codzień od godziny 10-éj do 12-éj rano i od 2-éj do 5-éj po południu, w pracowni artysty na Skopówce w domu Żaby (dawniéj Bartoszewicza). P. Maleszewski zamierza pozostać w Wilnie tylko do końca bież. mies.

— W zakładzie fotograficznym p. Dowmonta, w gmachu dawnéj Kliniki uniwersyteckiéj, wystawione zostały do nabycia pośmiertne fotografje śp. Ludwika Kondratowicza (Władysława Syrokomli). Podobieństwo oblicza czcigodnego zmarłego i czystość wykonania zaleca te pamiątki. Dochód z wyprzedaży p. Dowmont przeznacza na rzecz dziatwy zmarłego.

KURSA GIEŁDOWE.

PETERSBURG, 7 (19) września.
Sześcioprocentowe ross. srebrem . . . . . 111.
Pięcioprocentowe 1-éj . . . pożycz. . . . . 96.
„ 2-éj „ . . . . 100¾.
„ 3-éj „ . . . .
„ 4-éj „ . . . . 96¼.
„ 5-éj „ . . . .
„ 6-éj „ . . . . 88½.
Czteroprocentowe 1-éj „ . . . . 88¼.
„ 2, 3 i 4-éj „ . . . . 86⅜.
Pięcioproc. bilety banku państwa . . . . . 99, 98¼.
Akcje Głównego Tow. kolei żel. . . . . . 102½, ¼.
Obligacje 4½ proc. tegoż Tow. . . . . . 88½, ¼.
Akcje ryzko-dynab. kolei żelaz. . . . . . 95.
Weksle (na 3 mies.): na Londyn . . . . . 35, 35 5/16 p.
— — na Amsterdam . . . . 172, 172 ¾ c.
— — na Hamburg . . . . 31 5/16, ½ sz. b.
— — na Paryż . . . . 368, 369 c.

WARSZAWA, 18 (6) września.
Listy zastawne oprócz kuponu 14 r. 1 k.
Obligi skarbowe. — — 93— 64 —
Akcje głów. Tow. kol. żel. w Ross. 113— 85 —
Akcje drogi żel. warsz.-wiedeńsk. 84— „ —
— — warsz.-bydgoskiéj 91— 50 —
Weksle: na Berlin (2 mies.) za 100 tal. 101 r. 47 ½
— na Hamburg (2 mies.) za 300 m. 154 — 50 —
— na Paryż (2 mies.) za 300 fr. 82 — 20 —
— na Wiedeń (2 mies.) za 150 złr. 80 — 55 —
— na Londyn (3 mies.) za 1 fst. 6 — 99 —
— na Petersburg (1 m.) za 100 r. 99 — 75 —
— na Moskwę (1 m.) za 100 r. 99 — 50 —

RYGA, 7 (19) września.
Pięcioproc. 5-éj pożycz. . . . . . 96½ %.
Pięcioproc. bilety banku państwa . . . . 98¼, ½ %
Weksle: na Londyn. . . . . . 35⅜ p.
— na Amsterdam . . . . 172¾ c. b.
— na Hamburg . . . . 31 11/16 sz. b.
— na Paryż . . . . 371 c.

ODESSA, 5 (17) września.
Weksle: na Londyn za 1 fs. . . . . 6 r. 86 k.
— na Paryż za 1 r. . . . . 368 c.
na Marsylję za 1 r . . . . 368¾ c.
— na Genuę za 1 r. . . . . 368¼, ½ c.

BERLIN, 17 (5) września.
Rossyjskie 5-procentowe 5-éj poż. . . . 88 ½
— — 6-éj poż. . . . 96 ¼ %.
Polskie obligacje skarbowe oprócz kup. . . 85.
— listy zastawne . . . . 88½.
— bilety bankowe. . . . . 87⅞.
Weksle: na Petersburg (3 tyg.) za 100 rub. 98 ⅝ tal.
— na Warszawę (krótki term). . . . 88 ⅝ r.

HAMBURG, 17 (5) września.
Rossyjskie 5-proc. 5-éj pożyczki . . . 82 %.
— — 6-éj pożyczki . . 92 %.
Weksle na Petersburg (3 mies.) za 1 r. . . 30 ¾ sz. b.

AMSTERDAM, 17 (5) września.
Rossyjskie pięcioproc. 5-éj pożyczki. . . 82 ¾ %
— — 6-éj pożyczki. . . 90 ⅜ %.
Weksle na Petersburg (3 mies.) za 1 r. 167 ½ c.

LONDYN, 17 (5) września.
3-procentowe ang. konsolidy. . . . . 93 ½, ⅝ %
Rossyjskie 5-proc. 2-éj poż. . . . 95 %.
Weksle na Petersburg (3 mies.). . . . 34⅞ p.

PARYŻ, 17 (5) września.
Renta 3-proc. bez kuponu . . . . 68 fr. 90 c.
Akcje kredytu ruchomego. . . . . 955 fr.
Akcje głównego Tow. kol. żel. w Rossji 406 fr.
Weksle na Petersburg za 1 r. . . . 358 c.

CENY TARGOWE W WILNIE.

od 6 do 10 września.

Żyta beczka 10 r., 50 k. pszenicy beczka 22 r., jęczmienia beczka 9 rub., owsa beczka 4 rub., grochu beczka 12 rub., gryki beczka 8 rub., siana pud 40 k. słomy pud 20 kop., kartofli beczka 8 rub., masła pud 9 rub.

ВИЛЕНСКІЙ ДНЕВНИКЪ.

Пріѣхавшіе въ Вильно съ 6-го по 10-ое сентября.

ГОСТИННИЦА НИШКОВСКИ. Пом. Юліянъ Еленски.— Викторъ Витковичъ.—Эдуардъ Гульбинъ.—Михаилъ Комаръ.—Нарцизъ Крагельски съ женою.—Августъ Козеллъ.—Францъ Богатко съ женою.—Левъ Важински.— Д-ръ мед. Констан. Шиыковски.— Стан. Пусловски.—Августинъ Неселовски.—Станиславъ Рейтанъ съ фамиліею.—Лудовикъ Микуличъ Радецки.—Влад. Оскерко съ женою.— Фортунатъ Клемянски.— Графиня Идалія Плятеръ.— Жена дѣйст. ст. сов. Елена Бялоцкая.—Дворянка Юлія Онопко.— Вдова Софія Ожеховская.—Стефанія Бернатовичъ съ фамиліею.— Софія Урняжъ.—Коссаковска.—Дѣйст. ст. сов. камеръ-юнкеръ Гедеоновъ.—Стат. сов. Саковичъ съ женою.—Над. сов. Витковски.— Стат. сов. Тызенгаузенъ.— Д-ръ мед. над. сов. Гринцевичъ.— Маіоръ Вилькинъ.—Маіоръ фонъ Таубе.—Коллеж. асс. Беренсъ.— Инж. капит. Артюръ Клочковски.—Инж. капит. Верещински.— Колл. секр. Антонъ Новицки.—Колл. секр. Войтковичъ.—Коллеж. асс. Корсакъ.— Стан. Рудзки.—Иванъ Янушкевичъ.—Ясковски.— Эдуардъ Борковски.— Лекарь Цезари Избянски.— Павелъ фонъ Бинестамъ.—Альбертъ Мински.—Дюшенъ.— Инж. Цецински.— Иванъ Монбе.—Дворянѣ: Болеславъ Гавронски.—Николай Даукша.—Купцы: Эдуардъ Штамъ —Теодоръ Гагеръ.—Леопольдъ Селигманъ.

ГОСТИННИЦА ПОЗНАНЬСКИ. Высоцки архитекторъ.— Шмурло судья.—Галицки ст. сов.—Костко.—Фердинандъ Вейсъ. Іосифъ Гаксбель.— Керсновски Фердинандъ.— Заблоцки.— Шотински Осипъ.—Юсевичь Иванъ.—Козарински.—Остромецки.— Рудковски.—Пом. Колокольцевъ.—Красовски Гіеронимъ.—Денсъ пом. Жуковски Николай.— Романовски Донатъ.—Вилькоцки Гиполитъ.—Штумпфъ.—Г-жи: Сахоцкая и Заіончковская.—Купецъ Герикъ.—Виттъ капитанъ.

Въ д. МОНТВИЛЛЫ: Александръ Шпицнагель.—Пом. Янчевски.—Пом. Адамъ Колышко.—Въ д. МИКОШИ: Пом. Обуховичъ.— Въ д. ГОРДОНА: Пом. Викенти Винчь.

Выѣхавшіе изъ Вильна съ 6-го по 10 ое сентября.

Шульцъ.—Добровольски.— Баронъ Мейендорфъ съ женою.— Тимошенко.— Графиня Симоничъ.—Осипъ Сулистровски.— Кап. Янковски.—Барщевска.—Графиня Плятеръ Зыберсъ.—Адольфъ и Станиславъ Кублицли.— Ятовтъ.— Штамъ.— Германски. — Соколовски.— Орвидъ.— Клочковски. —Марциновски — Рудомино. — Шишло.—Окушко.—Лапицки.—Хмѣлевски.— Обропальски.—Гр. Солтанъ.—Новицки. – Янкевичъ.— Еленски.—Витковичъ.—Вишневски.—Графиня Плятеръ.—Гр. О'Рурке.—Хотомски.—Хмѣлевская. Кушниковъ.—Беренсъ.—Ясковски.—Вилькинъ.—Чеховичъ.— Гринцевичъ.—Войтковичъ.

DZIENNIK WILEŃSKI.

Przyjechali do Wilna od 6-go do 10-go września.

HOTEL NISZKOWSKI. Ob. Juljan Jeleński.—Wiktor Witkiewicz, Edward Gulbin.—Michał Komar.—Narcyz Kragielski z żoną.—August Koziełł.—Edward Koziełł.—Fran Bogatko z żoną.—Leon Ważyński.— Doktor med. Konstanty Szwykowski.—Stanisław Pusłowski.—Augustyn Niesiełowski.—Stanisław Rejtan z rodziną.—Ludwik Mikulicz-Radecki.—Władysław Oskierko z żoną.—Fortunat Kisłański.—Panie: Hrabina Idalja Plater.—Helena Białocka żona rzeczyw. radca stanu. Dworzanka Julja Onoszko —Zofja Orzechowska wdowa. – Stefanja Bernatowicz z rodziną — Zofja Urniarz.— Kossakowska.—Rzeczyw. radca stanu szambelan Giedeonow.—Radca stanu Sakowicz z żoną. Radca dworu Witkowski.—Radca stanu Tyzenhauzen.—Doktor med. radca dworu Grincewicz.—Major Wilken.—Major von-Taube.—Ass. koll. Berens.—Inż. kap. Artur Kłoczkowski.—Inż: kap. Wereszczyński.—Sekr. koll. Antoni Nowicki.—Sekr koll. Wojtkiewicz.—Assesor koll. Korsak.—Stanisław Rudzki.—Jan Januszkiewicz.—Jaskowski.— Edward Borowski.— Lekarz Cezary Izbiański.— Student Moskiew. uniwer. Paweł Binenstam. — Albert Miński. — Duchéne.— Inżynier Szczeciński.—Jan Monbe.—Dworanie: Bolesław Gawroński.—Mikołaj Dauksza.—Kupcy: Edward Sztam.—Teodor Hager.—Leopold Seligman.

HOTEL POZNAŃSKI. Architekt Wysocki.—Sędzia Szmurło.— Radca stanu Galicki.—Kostko.—Ferdynand Wejs.—Józef Hakshel.— Ferdynand Kiersnowski.— Zabłocki.—Józef Szotyński.—Jan Jussewicz.— Kozaryński. — Ostromęcki.— Rudkowski.—Ob. Kołokolcow.— Hieronim Krassowski.—Ob. Dens.—Mikołaj Żukowski.—Donat Romanowski.—Wilkocki Hipolit.—Sztumpf.—Panie: Szachocka i Zajączkowska.—Kupiec Heryk.—Kapitan Witt.

W D. MONTWIŁŁY: Aleksander Szpicnagel.—Ob. Janczewski — Ob. Adam Kołyszko.— W D. MIKOSZY: Ob. Obuchowicz.—W D. GORDONA: Ob. Wincenty Wincz.

Wyjechali z Wilna, od 6 go do 10-go września.

Szulc.—Dobrowolski.—Baron Mejendorf z żoną.—Timoszenko.— Hrabina Simonicz.— Józef Sulistrowski.— Kap. Jankowski. — Barszczewska.— Hrabia Plater-Zyberg.—Adolf i Stanisław Kubliccy.— Jatowt.— Sztam.—Hermański.—Sokołowski.—Orwid.—Kłoczkowski.- Marcinowski.—Rudomino.— Szyszło.— Oknszko.— Łapicki.— Chmielewski.—Obrąpalski.—Hr. Sołtan.—Nowicki.—Jankiewicz.—Jeleński. Witkiewicz. — Wiszniewski.—Hrabina Plater.— Hrabia O'Rurk.—Chotomski.— Chmielewska.—Kusznikow.—Berens.—Jaskowski.—Wilkin. Czechowicz.—Grincewicz.—Wojtkiewicz.

Одобрено Ценсурою, 10 Сентября 1862 г. Вильно.

W Drukarni A. H. Kirkora.